

**EBEVEYNLERİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME
STRATEJİLERİ İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL YETKİNLİK
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

**THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS' EMOTION
SOCIALIZATION STRATEGIES AND CHILDREN'S SOCIAL
COMPETENCE**

Tülay İLHAN

Hacettepe Üniversitesi

İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

olarak hazırlanmıştır.

2017

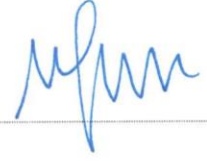
KABUL ve ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

T¼lay İLHAN'ın hazırladığı "Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik D¼zeyleri Arasındaki İlişki" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Mübeccel Sara GÖNEN

Üye

Prof. Dr. Ayşe Güler KÜÇÜKTURAN

Üye (Danışman)

Doç. Dr. Aysel (ESEN) ÇOBAN

Üye

Doç. Dr. Neslihan GÜNEY KARAMAN

Üye

Yrd. Doç. Dr. Ege AKGÜN

ONAY

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından 22 /12/ 2017 tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstitü Yönetim Kurulunca ...../...../..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber şAHİN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenikle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimin/Raporumun 01/01/2021 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir).

Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın

Seçimi:.....
.....

29/ 12 / 2017

Tülay İLHAN

ETİK BEYANNAMESİ

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Tülay İLHAN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca değerli desteği, geribildirimi ve rehberliği için danıőmanım Doç. Dr. Aysel oban'a, önerileri ve destekleri için tez izleme komitesinde bulunan hocalarım Prof. Dr. Mübeccel Sara Gnen, Prof. Dr. Ayőe Güler Küçükturan, Doç. Dr. Neslihan Güney Karaman ve Yrd. Doç. Dr. Ege Akgün'e teşekkür ederim.

Bu süreçte yanımda olan ve ümitsizliğe kapıldığımda beni cesaretlendiren Tayfun İyi'ye ve sevgili arkadaşlarım ağla Banko, Merve Dal ve Sabiha Eren'e teşekkür ederim.

Son olarak, manevi destekleri ile her zaman yanımda olan anneme babama, kardeőlerime ve neşe kaynağım yeğenim Ela'ya çok teşekkür ederim.

EBEVEYNLERİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME STRATEJİLERİ İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL YETKİNLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tülay İLHAN

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ebeveynlerin kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. ÇalıŐmaya Ankara ankaya, Etimesgut, Keçiören, Kazan ve amlıdere ilçelerinde bulunan bağımsız resmi anaokulu, özel anaokulları ve bünyesinde anasınıfı olan ilkokul ve ortaokullardan uygun örneklem yöntemi ile seçilen 36-72 aylık 364 ocuk dahil edilmiştir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel model kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, ocukların Duygularına Tepkiler Ölçeği ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) ölçeği yardımıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde pearson korelasyon katsayısı, t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, annelerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin alt boyutları olan ödöl ve ihmal stratejisi ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur. Babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ise ilişkili bulunmamıştır. Bunun yanı sıra, anne ve babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin ebeveyn cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, mesleği, ailedeki ocuk sayısı ve ocuk cinsiyeti değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin ise ebeveyn eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Okul öncesi dönem, ebeveyn, duygu sosyalleştirme stratejileri, sosyal yetkinlik

Danışman: Doç. Dr. Aysel (ESEN) OBAN, Hacettepe Üniversitesi, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS' EMOTION SOCIALIZATION STRATEGIES AND CHILDREN'S SOCIAL COMPETENCE

Tülay İLHAN

ABSTRACT

The aim of this research is to explain the relationship between parental emotional socialization strategies and social competence level of children. Convenient sampling method is used to select 364 children who are 36-72 months old, attending private and public preschools and preschools of primary and secondary schools in Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Kazan and Çamlıdere districts of Ankara as the sample of the study. In the study, correlational model which is one of the methods of quantitative research is used. Personal Information Form, Responses to Children's Emotions (RCE) Questionnaire and Social Competence and Behavior Evaluation-30 (SYDD-30) Scale are used as data collection tools. The data was analyzed through Pearson's correlation coefficient, t test and one-way anova. As a result of the study, reward and neglect subscales of mothers' emotion socialization strategies and children's social competence were found to be significantly related. On the other hand, no relationship found between fathers' emotion socialization strategies and children's social competence. In addition, findings indicate that the subscales of mothers' and fathers' emotion socialization strategies differ in accordance with parent's gender, age, education level, occupation, number of children and child's gender. It is also found that children's social competence levels differ significantly according to parent's education level.

Keywords: Early childhood education, parent, emotion socialization strategies, social competence

Advisor: Doç. Dr. Aysel (ESEN) ÇOBAN, Hacettepe University, Department of Primary Education, Division of Early Childhood Education

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLOLAR DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi:	3
1.3. Problem Cümlesi:.....	3
1.3.1. Alt Problemler:.....	3
1.4. Sayıtlılar:	4
1.5. Sınırlılıklar:	4
1.6. Tanımlar:.....	5
1.7. Araştırmanın Kuramsal Temeli.....	6
1.7.1. Duygu.....	6
1.7.1.1. Duyguların Temelini Oluşturan Kuramlar	7
1.7.1.1.1. Bilişsel Teoriler	7
1.7.1.1.2. Biyolojik Yaklaşım	8
1.7.2. Erken Çocuklukta Duygusal Gelişim	9
1.7.3. Duygu Düzenleme.....	10
1.7.4. Duygu Sosyalleştirme.....	11
1.7.4.1. Duygu Sosyalleştirme Mekanizmaları	11
1.7.4.2. Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Temelindeki Kuramlar.....	12
1.7.4.2.1. Davranışçı Kuramlar.....	13
1.7.4.2.2. Ekolojik Sistemler Kuramı.....	14
1.7.4.2.3. Sosyo-Kültürel Kuram.....	15
1.7.4.2.4. Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı	17
1.7.4.2.5. Bell'in Duygu Sosyalleştirme Modeli.....	18
1.7.5. Sosyal Yetkinlik	19
1.7.5.1. Sosyal Yetkinliğin Temelini Oluşturan Yaklaşımlar.....	20
1.7.5.1.1. Sosyal Beceri Yaklaşımı	20
1.7.5.1.2. Akran Yaklaşımı	21
1.7.5.1.3. İlişki Yaklaşımı.....	21
1.7.5.1.4. İşlevsel Yaklaşım.....	21

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	22
2.1. Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Çalışmalar.....	22
2.2. Sosyal Yetkinlik ile İlgili Çalışmalar	26
2.3. İlgili Araştırmalar Özet.....	29
3. YÖNTEM.....	31
3.1. Araştırmanın Yöntemi	31
3.2. Çalışma Grubu	31
3.2.1. Çalışma Grubunun Özellikleri.....	31
3.2.2. Katılımcılarla İlgili Demografik Bilgiler	31
3.3. Veri Toplama Araçları	34
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	34
3.3.2. Çocukların Duygularına Tepkiler Ölçeği	34
3.3.2. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği	35
3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı.....	35
3.5. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi	36
3.6. Araştırmanın İç ve Dış Geçerliliği	36
3.6.1. Araştırmanın İç Geçerliliği.....	36
3.6.2. Araştırmanın Dış Geçerliliği	37
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	38
4.1. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri.....	38
4.1.1. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ebeveyn Cinsiyetine Göre İncelenmesi.....	38
4.1.2. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ebeveyn Yaşına Göre İncelenmesi	40
4.1.3. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Ebeveyn Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi	46
4.1.4. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Ebeveyn Mesleğine Göre İncelenmesi.....	52
4.1.5. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi	56
4.1.6. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Çocuğun Doğum Sırasına Göre İncelenmesi.....	62
4.1.7. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi.....	63
4.2. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri	66
4.2.1. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Ebeveynlerin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi	66
4.2.2. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Ebeveynlerin Mesleğine Göre İncelenmesi.....	69
4.2.3. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi	71
4.2.4. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi.....	72

4.2.5. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre İncelenmesi.....	73
4.3.1. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	74
4.3.1.1. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	74
4.3.1.2. Babaların Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	75
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	77
5.1. Sonuçlar	77
5.2. Öneriler	78
5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler	78
5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler	79
KAYNAKÇA.....	80
EKLER DİZİNİ	92
EK 1. ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ	93
EK 2. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ UYGULAMA İZİNİ	94
EK 3. ORJİNALLİK RAPORU.....	95
EK 4. ÇOCUKLARIN DUYGULARINA TEPKİLER ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ	97
EK 5. SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ	98
EK 6. ÖZGEÇMİŞ	99

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Çocukların ve Ebeveynlerin Özellikleri.....	33
Tablo 4.1. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ebeveyn Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları.....	39
Tablo 4.2. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Yaş Gruplarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	40
Tablo 4.3. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Annenin Yaşına Göre Anova Sonuçları.....	41
Tablo 4.4. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Yaş Gruplarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	43
Tablo 4.5. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Babanın Yaşına Göre Anova Sonuçları	44
Tablo 4.6. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	45
Tablo 4.7. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anova Sonuçları	47
Tablo 4.8. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	49
Tablo 4.9. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Anova Sonuçları	50
Tablo 4.10. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	52
Tablo 4.11. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Annenin Mesleğine Göre Anova Sonuçları	53
Tablo 4.12. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Babanın Mesleğine Göre t Testi Sonuçları.....	55
Tablo 4.13. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	56
Tablo 4.14. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuk Sayısına Göre Anova Sonuçları.....	57
Tablo 4.15. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	59
Tablo 4.16. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuk Sayısına Göre Anova Sonuçları.....	60
Tablo 4.17. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Doğum Sırasına Göre t Testi Sonuçları.....	61
Tablo 4.18. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Doğum Sırasına Göre t Testi Sonuçları	62
Tablo 4.19. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları	63
Tablo 4.20. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları	64
Tablo 4.21. Sosyal Yetkinlik Ölçeği Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	65
Tablo 4.22. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	66
Tablo 4.23. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Annelerin Eğitim	

Düzeyine Göre Anova Sonuçları	66
Tablo 4.24. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	67
Tablo 4.25. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Babaların Eğitim Düzeyine Göre Anova Sonuçları	67
Tablo 4.26. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	68
Tablo 4.27. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Annelerin Mesleğine Göre Anova Sonuçları	69
Tablo 4.28. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Babaların Mesleğine Göre t Testi Sonuçları	70
Tablo 4.29. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Fark Analizi- t Testi Sonuçları	71
Tablo 4.30. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Fark Analizi- t Testi Sonuçları	72
Tablo 4.31. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre t Testi Sonuçları	73
Tablo 4.32. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	75
Tablo 4.33. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	75

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Aİ: Anksiyete-İçer dönüklük

KS: Kızgınlık-Saldırganlık

SYDD: Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme

SY: Sosyal Yetkinlik

TDK: Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

Çocuklar için en önemli sosyal yapı içine doğdukları ailedir. Çocuklar ilk sosyal bağlarını anne ve kendilerine bakan kişilerle kurarlar. Büyüme ve gelişme ile birlikte diğer aile üyeleri de sosyalleşmede önemli bir rol oynar. Gelişim kuramlarına göre çocuk için üç yaş sosyalleşmede kritik bir dönemdir. Çocuğun bu dönemde okul öncesi eğitime başlaması ve arkadaşları ile kuracağı ilişkiler onun çevreye ve kendine uyum sağlamasında önemli bir yere sahiptir. Çocuk iletişim kurduğu kişilerden aldığı olumlu veya olumsuz tepkiler ile kendisi hakkında öngöründe bulunur. Yaşadığı çevreden aldığı olumlu tepkiler çocuğun öz yetkinlik (self efficacy) duygusu geliştirmesinde önemli bir yere sahiptir. Örneğin; ebeveynlerin onları başarı için motive etmesi, zorlukların üstesinden nasıl gelebilecekleri konusunda rehberlik etmesi ve onlar için gerçekçi beklentiler oluşturması çocuklarda öz yetkinlik duygusunun gelişmesini sağlar (Schunk ve Meece, 2005). Bandura'ya (1986) göre bireylerin kendi yetkinlikleri hakkındaki düşünceleri onların nasıl davranacaklarının, nasıl düşüneceklerinin ve sosyal ilişkilerinde nasıl duygusal tepkiler vereceklerinin belirleyicisidir. Dolayısıyla çocukların öz yetkinlik algılarının onların sosyal ilişkilerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu dönemde sosyal yetkinliğin kazanılması da çocukların sosyal ilişkilerinde başarılı olabilmeleri için oldukça önemlidir. Sosyal yetkinlik bireyin sosyal hedeflerini etkili bir şekilde gerçekleştirebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Foster ve Ritchey, 1979). Örneğin sosyal olarak yetkin çocuklar bir akran grubuna dahil olmakta zorlanmazlar. Bu akran grupları da çocukların sosyal-duygusal uyum becerilerini edinmelerinde onlara yardımcı olur. Bunun yanı sıra, sosyal yetkinlik düzeyi yüksek olan çocukların diğer çocuklara oranla akademik başarılarının daha yüksek olduğu da bilinmektedir (Parker ve Asher, 1993). Bu durumun aksine, sosyal yetkinlik düzeyi düşük olan çocukların sosyal-duygusal uyum problemleri yaşama riskleri daha fazladır. Sosyal-duygusal uyum problemleri, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri olarak gruplandırılmaktadır. İçselleştirme problemlerine, çocukların endişe ve depresyon belirtileri göstermeleri; dışsallaştırma problemlerine ise saldırgan ve yıkıcı davranışlar sergilemeleri örnek verilmektedir (Mirabile, 2010). Kısacası, çocukların sosyal duygusal uyum problemleri

yaşamalarını önlemek için sosyal yetkinlik becerilerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Duygu sosyalleştirme, anne babaların çocukların duygularına verdikleri tepkiler yoluyla duyguları öğretme (Eisenberg, Cumberland ve Spinrad, 1998) ve duygularını ifade etme biçimleri ile çocuklarına model olma sürecini ifade eder (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007). Ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri olumlu ve ödüllendirici tepkilerin çocukların olumlu sosyal davranışlarını arttırdığı gözlenmiştir (Denham ve Kochanoff, 2002). Bu durumda duygularına olumlu tepkiler verilen çocukların sosyal ilişkilerinin ve sosyal yetkinlik becerilerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Ancak, çocuklarının duygularını kabul etmeyip görmezden gelen annelerin çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin düşük olduğu ve buna bağlı olarak daha fazla saldırgan davranış gösterdikleri görülmüştür (Ramsden ve Hubbard, 2002). Ayrıca, duyguları ihmal edilen çocukların daha mutsuz oldukları ve daha çok korku duygusu yaşadıkları bulunmuştur (Denham, Bassett ve Wyatt, 2007). Kısacası, duygularına olumsuz tepkiler verilen çocukların dışsallaştırma (örn. saldırganlık) ve içselleştirme (örn. mutsuzluk, korku) uyum problemleri yaşadıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak, duyguları küçümseyen ve görmezden gelinen çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin de düşük olduğu gözlenmiştir (Hastings ve De, 2008).

Araştırmalara göre çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ile ilişkili olduğu görülmektedir (Denham, Mitchell-Copeland, Strandberg, Auerbach ve Blair, 1997; Eisenberg, Thopmson-Gershoff, Fabes, Shepard, Cumberland, Losoyave diğerleri, 2001). Duygu sosyalleştirme stratejileri ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri olumlu ve olumsuz tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Morris ve diğerleri, 2007). Aile, çocukların duyguları öğrendiği ve duygusal gelişimlerinin temellerinin atıldığı ilk ortamdır (Mirabile, 2010). Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkiler çocukların duygusal gelişimi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu tepkilerin çocukların duygularını kontrol etme (Katz ve Windecker-Nelson, 2004), duygu düzenleme (Brumariu, 2015) ve başkalarının duygularını anlama ve değerlendirme (Denham ve Kochanoff, 2002) gibi becerilerini etkilediği için sosyal yetkinlikleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

1.1. Problem Durumu

Okul öncesi dönemde bazı çocukların sosyo-duygusal uyum problemleri yaşadığı bilinmektedir. Bu durumun çocukların sosyal yetkinlik becerilerinin yeterince gelişmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Mirabile, 2010). Uluslararası alan yazın incelendiğinde, ebeveynlerin kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik becerileri arasında ilişki olduğuna yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Buradan yola çıkarak bu iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesinin ebeveynlerin destekleyici duygu sosyalleştirme stratejileri kullanmalarını sağlamak ve çocukların sosyal yetkinlik becerilerini geliştirmek böylece sosyo-duygusal uyum problemlerini azaltmak için bir gereklilik olduğu ve ulusal alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi:

Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu araştırma, ebeveynlere çocuklarına karşı kullanacakları uygun ve destekleyici duygu sosyalleştirme stratejilerinin önerilmesi ve böylece çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin geliştirilerek sosyal duygusal uyum problemleri yaşamalarının önlenmesi açısından önem taşımaktadır.

1.3. Problem Cümlesi:

Bu çalışmada 'Ebeveynlerin kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?' sorusuna yanıt aranmıştır.

1.3.1. Alt Problemler:

1. Ebeveynlerin kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejilerinde (ödüllendirmek, cezalandırmak, büyötmek, ihmal ve dikkatini dağıtmak) ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Ebeveynlerin kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejilerinde (ödüllendirmek, cezalandırmak, büyötmek, ihmal ve dikkatini dağıtmak);

- anne ve baba arasında anlamlı fark var mıdır?

- ebeveyn yaşına göre anlamlı fark var mıdır?

- ebeveyn eğitim düzeyine göre anlamlı fark var mıdır?

- ebeveyn mesleğine göre anlamlı fark var mıdır?
- ailedeki çocuk sayısına göre anlamlı fark var mıdır?
- çocuğun doğum sırasına göre anlamlı fark var mıdır?
- çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark var mıdır?

3. Çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinde;

- ebeveyn eğitim düzeyine göre anlamlı fark var mıdır?
- ebeveynin mesleğine göre anlamlı fark var mıdır?
- çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark var mıdır?
- çocuğun kardeş sayısına göre anlamlı fark var mıdır?
- çocuğun doğum sırasına göre anlamlı fark var mıdır?

1.4. Sayıtlar:

Araştırmaya dahil edilecek katılımcıların ölçme araçlarını doldururken içten ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.

Çalışma grubuna dahil edilen resmi ve özel okullarda çalışan öğretmenlerin nitelikleri arasında fark olmadığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar:

Araştırma verileri 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara'nın Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Kazan ve Çamlıdere ilçelerinde bulunan özel ve resmi anaokullarına devam eden 36-72 aylık çocuklar için anne, baba ve öğretmenden alınan bilgiler ile sınırlıdır.

Araştırma bulguları, araştırmanın ölçme araçları olan Çocukların Duygularına Tepkiler Ölçeği ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar:

Duygu Sosyalleştirme: Duygu sosyalleştirme, ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkiler yoluyla onlara duyguları öğretme ve kendi duygularını ifade etme şekilleri ile onlara model olma sürecini ifade eder (Eisenberg ve diğerleri, 1998; Morris ve diğerleri, 2007).

Duygu Sosyalleştirme Stratejileri: Duygu sosyalleştirme stratejileri, anne babalar tarafından çocukların duygularına verilen olumlu ve olumsuz tepkilerdir (Morris ve diğerleri, 2007). Duygu sosyalleştirme stratejileri destekleyici/olumlu ve destekleyici olmayan/olumsuz stratejiler olarak gruplandırılmaktadır. Olumlu duygu sosyalleştirme stratejileri çocuğun duygusunu ödüllendirme; çocuğa yardım etme ve çocuğu rahatlatmaya yönelik ebeveyn tepkilerinden oluşmaktadır. Olumsuz duygu sosyalleştirme stratejileri ise cezalandırma, çocuğun duygusunu ihmal etme, büyütme ve dikkatini dağıtma olarak sınıflandırılmıştır (O'Neal ve Magai, 2005).

Ödüllendirme: Ödüllendirme, çocuğun duygularını düzenlemesine yardım eden tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Ersay, 2014). Çocuğun duygusuyla baş etmesini kolaylaştıran tepkilerdir. Örneğin, çocuk üzgün olduğunda onu neyin üzdüğünü sormak bir ödüllendirme tepkisidir.

Cezalandırma: Cezalandırma ise çocuğun duygularını onaylamayan veya reddeden tepkileri ifade eder (Ersay, 2014). Örneğin, çocuk öfke duygusu yaşadığında çocuğa öfkelenmemesini söylemek bir cezalandırma tepkisidir.

Büyütmek: Büyütmek (mübalağa etmek) stratejisi, ebeveynin çocuğu ile aynı duyguyu yaşamasını ve bu durumu çocuğa yansıtması olarak tanımlanmaktadır (Ersay, 2014). Örneğin, çocuğu öfkelendiğinde ebeveynin daha çok öfkelenmesi ve bu duygusunu çocuğa yansıtmasıdır.

İhmal Etmek: İhmal stratejisi, ebeveynin çocuğunun duygularını fark etmemesi ya da duygularına tepki vermemesini ifade eder (Ersay, 2014). Çocuk üzgün olduğunda onun üzüntüsüyle ilgilenmemek ihmal tepkisine örnek olarak verilebilir.

Dikkatini Dağıtmak: Dikkatini dağıtmak stratejisi (avutmak), ebeveynin çocuğun dikkatini başka bir yöne çekerek onun duygusal deneyimlerini önemsememesini ifade eder (Ersay, 2014). Çocuk üzgün olduğunda neşelenmesini ya da önemsememesini söylemek örnek olarak verilebilir.

Sosyal Yetkinlik: Sosyal yetkinlik bireyin sosyal hedeflerini etkili bir şekilde gerçekleştirebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Foster ve Ritchey, 1979; Anderson ve Messick, 1974; Akt. Hubbard ve Coie, 1994). Bu sosyal hedefler arkadaş edinme, akranlarının beğenisini ve sevgisini kazanma ve akranları ile etkili sosyal etkileşimde bulunma olarak sıralanabilir (Hubbard ve Coie, 1994).

1.7. Araştırmanın Kuramsal Temeli

1.7.1. Duygu

Duygu; “belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim” olarak tanımlanmaktadır (TDK). Goleman (2012) ise duyguyu; bir his, bu hisse özgü düşünceler, psikolojik ve biyolojik durumlar ve bir dizi hareket eğilimi olarak tanımlamaktadır. Gelişimsel bakış açısına göre duygular, insanların yaşama ve iyi oluş amaçlarını destekleyen uyumsal psikolojik süreçlerdir (Barrett ve Campos, 1987). Diğer duygu tanımlamalarına göre ise duygular sadece his değildir; duygular aynı zamanda bireyin çevresi ile ilişki kurma, sürdürme ya da bozma süreçlerini kapsar (Barrett ve Campos, 1987, Frijda, 1986: Akt. Campos, Campos ve Barrett, 1989). Duyguların temelinde biliş yatar. Ancak duyguların oluşması için biliş tek başına yeterli değildir. Bilişin önemli olaylarla ilgili olması gerekir; böylelikle biliş duyguları üretebilir (Campos, Campos ve Barrett, 1989). Duyguların çok çeşitli türleri olsa da bazı araştırmacılara göre temel duygu kümeleri bulunmaktadır. Bu duygular; öfke, üzüntü, korku, zevk, sevgi, şaşkınlık, iğrenme ve utanç olarak sıralanmaktadır (Goleman, 2012).

Öfke duygusu bireyin belirli bir amaca ulaşma sürecinde karşısına çıkan engeli aşmaya çalışması sonucu ortaya çıkar. Öfke, duygunun hissedilmesi, ifade edilmesi ve eyleme dökülmesi olmak üzere üç aşamadan oluşur. Bu aşamalarda birey karşılaştığı engelin üstesinden gelmek için çevreyle etkileşimde bulunur. Bu nedenle öfke duygusu üzüntü ya da mutluluk gibi etkileşimsel bir duygu olarak kabul edilmektedir (Campos ve diğerleri, 1989).

Üzüntü, bireyin çevreyle kurduğu bir ilişkisini bırakması ve o ilişkiden vazgeçmesi sonucu oluşan bir duygudur (Campos, Campos ve Barrett, 1989).

Korku, birey tarafından bir tehlike ya da tehditin algılanması sonucu oluşan ve vücutta meydana gelen belirli değişiklikler ve davranışlarla dışa vurulan bir duygudur. Bebeklerde ve çocuklarda tehlike ya da tehdit oluşturan durumlar fiziksel benliğin tehlike altında olması şeklinde algılanır ve korku duygusuna neden olur (Izard, 1991).

Neşe, bireyin beklentilerinin ve isteklerinin gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan hoşluk duygusu olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca neşe duygusu bireyin mizacı ve kişiliği ile ilgili bir duygu olarak da görülmektedir (Aktaş, 2004).

Duygular her bireyin doğuştan sahip olduğu durumlardır. Ancak duyguların gösterilmesi öğrenilen bir durumdur. Bireyler duygusal tepkilerini doğru zamanda doğru yerde göstermeyi öğrenme sonucu kazanırlar. Duygusal tepkilerin öğrenildiği ilk ortam ise ailedir (Aktaş, 2004). Çocukların duygusal deneyimleri ebeveynleri ya da kendilerine bakım veren bireylerle kurdukları duygusal bağ sonucu oluşur (Shulman, 2016).

1.7.1.1. Duyguların Temelini Oluşturan Kuramlar

Duygular ile ilgili kuramlar bilgi işleme sisteminin temel alındığı bilişsel psikolojiden türemiştir. Bu kuramlar bilişsel etkinliklerin, olayların önem derecesini belirlediğini ve böylece duygusal tepkilerin oluştuğunu savunmaktadır (Lewis ve Granic, 2000).

1.7.1.1.1. Bilişsel Teoriler

Duyguların temelini oluşturan bilişsel teoriler, benlik kuramları ve bilişi duygunun bir parçası ve nedeni olarak tanımlayan kuramlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Izard, 1991). Benlik kuramı bireyin kendine ilişkin algısı ve bilgisinin birleşimini ifade eden benlik kavramına dayanır (Rogers, 1951; Snygg ve Combs, 1949: Akt. Izard, 1991). Benlik kavramı ise duyguları açığa çıkarır. Benlik kavramı tehdit edildiğinde birey korku duygusu yaşar ve savunmaya geçer. Benlik kavramı kabul edilip onaylandığında ise birey mutluluk duygusu hissetmeye yönelimlidir (Izard, 1991).

Bilişi duygunun bir parçası ve nedeni olarak tanımlayan kuramlar ise duyguların bilişsel süreçler tarafından belirlendiğini ve bilişsel süreçlere verilen karmaşık tepkiler olduğunu savunmaktadır. Bu teorilerden en kapsamlısı Arnold 'un duygu ve kişilik teorisidir. Arnold duyguların, olayların algılanış ve değerlendirme şekilleri sonucu oluştuğunu ileri sürer (Izard, 1991).

Schachter ve Singer'a (1962) göre duygular, fizyolojik uyarılma ve o uyarılmaya sebep olan durumun bilişsel olarak değerlendirilmesi sonucu oluşur. Yani, bir durum ya da olay bireyde fizyolojik uyarılmaya neden olur ve birey bu uyarılmayı değerlendirme ihtiyacı duyar. Uyarılmanın değerlendirilmesi sonucunda birey o uyarılmayı mutluluk, korku ya da üzüntü olarak isimlendirir ve böylece duygular oluşur (Izard, 1991).

Weiner'a (1985) göre de duygular bireylerin olayların nedenine ilişkin değerlendirmesi sonucu oluşur. Weiner olayların nedeninin; olayın kaynağı (içsel-

dışsal), kontrol edilebilirliği (kontrol edilebilen-kontrol edilemeyen), sürekliliği (sürekli-süreksiz) olmak üzere 3 boyuttan oluştuğunu savunur. Örneğin, sırada beklerken bir insan bilerek sizin önünüze geçerse bu eylem kişinin isteğine bağlı ve kontrol edilebilir olduğu için bu durum sizi sınırlendirir. Ancak, bir kişi koşan başka biri tarafından itilerek yanlışlıkla önünüze geçerse, bu eylem dışsal nedenlere bağlı ve kontrol edilemeyen bir eylem olduğu için, üzüntü ya da acıma duygusu hissedersiniz (Izard, 1991).

Singer (1973, 1974) ise duygu ve biliş kavramlarının ilişkili olduğunu ve bu iki kavram arasındaki ilişkinin bebeklik döneminde çevreye uyum sağlama (uyumsama) sürecinde oluştuğunu savunur. Singer, Tomkins (1962) ve Izard'ın (1971) da savunduğu gibi çevrede meydana gelen değişikliklerin bebeklerin ilgisini çektiğini ve böylece keşfetme ve uyum sağlama süreçlerinin gözlemlendiğini ifade eder. Eğer bebekler çevreye başarılı bir şekilde uyum sağlarsa heyecan duyguları azalır ve mutluluk duygusu yaşarlar. Diğer taraftan, bebekler için karmaşık olan ve uyum sağlayamadıkları bir materyal onların üzüntü ve korku yaşamalarına neden olabilir. Bu nedenle duygu ve biliş, bebeklik döneminden itibaren birbiri ile içi içe olan süreçlerdir (Izard, 1991).

1.7.1.1.2. Biyolojik Yaklaşım

Biyolojik yaklaşıma göre duygular bireyin biyolojik yapısından meydana gelen hormonal değişikliğin bir sonucudur. Biyolojik yaklaşımın ilk savunucularından olan Darwin'e göre duygular ilkel dürtülerin uyarılması sonucu tehdit ve tehlikelere karşı verilen tepkilerdir. Darwin evrim teorisinde olduğu gibi, biyolojik yaklaşımda da tehdit ve tehlikelere başarılı tepkiler verebilen bireylerin çevreye uyum sağlayarak hayatlarına devam edebileceğini savunur (Aktaş, 2004). Duyguları biyolojik yaklaşıma dayalı olarak açıklayan diğer kuramlar James-Lange ve Plutchik'in kuramlarıdır.

James-Lange kuramına göre duygusal yaşantılar organizmada meydana gelen kimyasal, fizyolojik ve elektriksel değişiklikler sonucu meydana gelir. Bu değişiklikler ise iç ve dış uyaranların sinir sistemimizi etkilemesi ile oluşur (Aktaş, 2004). Plutchik (1962, 1980) duyguları insanların hayatta kalmasını ve uyum sağlamasını kolaylaştıran araçlar olarak tanımlar. Ayrıca ona göre duygular

insanların yaşama uyum sağlamak için verdikleri bedensel tepkilerdir (Akt. Izard, 1991).

1.7.2. Erken Çocuklukta Duygusal Gelişim

Duygusal gelişim 0-5 yaş arasında oldukça hızlı gelişen bir süreçtir (Cole, Luby ve Sullivan, 2008). Erken çocuklukta duygu düzenleme becerileri 2-5 yaş aralığında gelişir (Kopp, 1989). Bebekler, anneleri ile kurdukları etkileşimler sonucunda olumlu ya da olumsuz, yoğun duygularını nasıl düzenleyeceklerini öğrenirler. Böylece duygu düzenleme becerileri ilk defa bebeklik döneminde kazanılmış olur (Bradley, Atkinson, Tomasino ve Rees, 2009).

Bebekler 0-2 ay arasında kendiliğinden gülümserken, 3. aydan sonra tanıdığı kişilere gülümsemeye başlarlar. Ayrıca 6. aydan itibaren karşısındaki insanların yüz ifadesi ve ses tonunu ayırt ederek onların sevgi ya da kızgınlık gibi duygularını anlar ve onların duygularına uygun tepkiler verirler. Bebekler 7. aydan sonra ise yakınlarına hareketleri ile sevgilerini gösterirler (Avcı, 2003).

Bebeklerde 2. aydan sonra, özellikle elleri ve kolları bağlandığında ve hayal kırıklığına uğradıklarında kızgınlık ifadesi gözlemlenir (Fox ve Stifter, 2005: Akt. Küçükturan ve Keleş, 2017). On üçüncü aydan itibaren ise bebekler, öfkelerini yüzleri ile belli ederler. İki-üç yaşlarındaki çocuklar ise hareketleri sınırlandırıldığında öfkelenebilirler. Çünkü bu yaşlardaki çocuklar Erikson'un özerkliğe karşı kuşku ve utanç dönemindedirler ve hareketlerinde bağımsız olmak isterler (Avcı, 2003).

Korku ve üzüntü duyguları 6. ayda kazanılır. Bebekler genellikle yabancı kişilerden ve derinlikten korkarlar (Scher ve Harel, 2009: Akt. Küçükturan ve Keleş, 2017). Ayrıca, 7-12. aylar arasında da anne ve babalarından ayrıldıklarında tepki gösterirler. Üzüntü duygusunu ise 9-10. aylardan sonra, oyuncuğu elinden alındığı için yaşarlar (Avcı, 2003).

Çocuklar başkalarıyla iletişime geçtikçe kendi duygularının farkına varır ve bu duygularını değerlendirmeye başlar (Saarni, 2011). Çocuklar duyguları fark edip onları anlamlandırabilirler ancak olumsuz ve güç duygularla baş etmek için gerekli beceri, tecrübe ve yeterlikten yoksundurlar (Cole, Luby ve Sullivan, 2008).

1.7.3. Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme, bireyin sahip olduğu duyguların nasıl ve ne zaman tecrübe edildiğini ve nasıl ifade edildiğini etkileyen s relerdir. Bu s reler duygunun bu gibi bir ya da birkaç yönünün arttırılması, azaltılması ve sürdürülmesini kapsar (Gross, 2008).

Duygu düzenleme kavramı bilişsel, duygu odaklı ve mizaç odaklı bakış aırları ile ele alınmaktadır. Bilişsel bakış açısına göre; duyguların ortaya çıkması ve duygu düzenleme becerisi, çocuğun davranışının neden ve sonuçlarını anlaması, dil ve bellek gibi bilişsel s relere bağlıdır (Kopp, 1982). Duygu odaklı bakış açısına göre duygu düzenlemenin, duyguların hem bireysel hem de kişiler arası düzenleyici sonuçları olduğu savunulmaktadır (Barrett ve Campos, 1987: Akt. Stifter, 2002). Duygu düzenlemeye ilişkin mizaç odaklı bakış açısına sahip araştırmacılar ise duygusal tepkilerdeki bireysel farklılıklara vurgu yapmaktadır. Ayrıca bu yaklaşıma göre bireysel farklılıklar duyguların önemli düzenleyicileri olarak kabul edilmektedir (Rothbart ve Derrberry, 1981; Rothbart, 1989: Akt. Stifter, 2002). Bu üç farklı bakış açısının ortak noktası duygu düzenleme becerisinin bebeklik döneminde gelişmeye başladığı ve karmaşık, çok yönlü bir süreç olduğu düşüncesidir (Stifter, 2002).

Erken ocukluk döneminde sosyal duygusal gelişim; çocukların duygularını düzenleme, duygularını sosyal ve kültürel olarak uygun şekillerde ifade etme ve başkaları ile sosyal ilişkiler geliştirme becerilerini kazandıkları gelişim dönemidir (Darling-Churchill ve Lippman, 2016). Ayrıca bu dönemde çocuklar daha bağımsız olmaya başlar, sosyal çevreleri genişler ve akran ilişkileri daha önemli hale gelir. Bu nedenle bu dönemin gelişimsel görevlerinden biri de öz düzenleme becerilerinden olan duygu düzenleme becerisidir (Brumariu, 2015). Duygu düzenleme becerisi ilk olarak duygular hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirir. Bunun yanı sıra, çocukların kendi duygularını anlayabilme ve kontrol edebilme becerilerini ifade eder.

Yaşamın ilk yıllarında çocuktaki duygu düzenleme becerisinin çocuğa bakım veren kişi gibi bazı dış düzenleyiciler tarafından kazandırıldığı savunulmaktadır (Friedlmeier ve Gisela Trommsdorff, 1999). Bu doğrultuda, bağlanma kuramının duygu düzenleme becerileri üzerinde önemli olduğu g r lmektedir. Bebeğe verilen bakımın kalitesi onun duygu düzenleme becerilerini geliştirmesinde önemli rol

oyun. Bebeğine duygusal ve fiziksel açıdan duyarlı bir şekilde bakım veren ebeveynlerin bebekleri onlara karşı güvenli bağlanma geliştirirler. Güvenli bağlanan bebekler ise üzüntü ya da endişe yaşadıklarında ebeveynleri tarafından kolayca sakinleştirilebilirler. Diğer taraftan, duyarlı bir şekilde bakım verilmeyen ve güvenli bağlanmayan bebekler stresli durumlarda karmaşık davranışlar gösterirler (Egeland ve Bosquet, 2002). Benzer şekilde, çocuğun yakın çevresinde edindiği karşılıklı etkileşimlerin çocuğun duygusal gelişiminin temelini oluşturduğu düşünülmektedir (Friedlmeier ve Gisela Trommsdorff, 1999). Kısacası, çocukların duygu düzenleme becerilerini kazanmasında ebeveynlerin rolü oldukça büyüktür. Duygu düzenleme becerisi çocukların duyguları anlama ve onları kontrol edebilme becerilerini ifade ettiği için duygu sosyalleştirme kavramı ile yakından ilgilidir. Çünkü duygu sosyalleştirme yoluyla ebeveynler çocuklarının duyguları anlamalarını ve duygularını nasıl ifade edeceklerini öğrenmelerini sağlarlar.

1.7.4. Duygu Sosyalleştirme

1.7.4.1. Duygu Sosyalleştirme Mekanizmaları

Denham (1998) ebeveynlerin üç farklı duygu sosyalleştirme mekanizması kullandıklarını savunmuştur. Bunlar; model olma, durumsallık ve duygu koçluğu olarak sıralanmaktadır. Model olma ebeveynlerin olumlu ve olumsuz duygularını ifade ediş şekilleri ile çocuklarına örnek olmalarını ve bu sayede çocuklarına öğrenme fırsatı oluşturmalarını ifade eder. Örneğin; öfkeli olduğunda etrafındaki insanlara bağırarak duygusunu ifade eden bir annenin çocuğu, kendisi de öfkelenildiğinde bağırma davranışını gösterebilir.

Ebeveynlerin kullandıkları ikinci duygu sosyalleştirme mekanizması ise durumsallıktır. Çocukların duygularına verilen destekleyici ebeveyn tepkileri çocuklar üzerinde olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Yapılan araştırmalarda genellikle, çocuğunun duygusuna ilgili, sıcak ve kabullenici tepkiler veren ebeveynlerin çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, ebeveynlerin kullandığı cezalandırma, küçümseme ve olumsuz duygular gösterme gibi destekleyici olmayan tepkilerin ise çocukların üzerinde olumsuz sonuçları olduğu bilinmektedir (Eisenberg ve diğerleri, 1998). Örneğin, ebeveyni tarafından öfke duygusu cezalandırılan bir çocuğun duygu düzenleme becerilerinin, öfke duygusuna kabullenici ve ilgili tepkiler verilen çocuğun duygu düzenleme becerilerinden daha düşük olacağı öngörülebilmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarının duygularını sosyalleştirmek için kullandıkları üçüncü yol ise duygu koçluğudur. Duygu koçluğu duyguların tartışılması olarak adlandırılabilir. Ebeveynlerin; duyguların isimleri, nedenleri ve sonuçları ile ilgili çocukları ile yaptıkları konuşmalar çocukların duyguların neden oluştuğunu ve nasıl ifade edildiğini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Duyguların neden ve sonuçlarını anlamaları ise çocukların duygularını ifade etmelerini ve düzenlemelerini sağlamaktadır. Örneğin, duyguların tartışıldığı bir aile ortamında büyüyen üç yaşındaki bir çocuk, altı yaşına geldiğinde başkalarının duygularını anlama ve yorumlama konusunda akranlarına oranla daha iyi bir düzeyde olacaktır (Dunn, Brown ve Beardsall, 1991: Akt. Ahn ve Stifter, 2006).

1.7.4.2. Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Temelindeki Kuramlar

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının temelini oluşturan bazı kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlar; davranışçı kuramlar, sosyo-kültürel kuram, ekolojik kuram, bilişsel kuram ve Bell'in duygu sosyalleştirme modeli olarak sıralanmıştır.

1.7.4.2.1. Davranışçı Kuramlar

Klasik koşullanma duygu sosyalleştirme stratejilerini açıklayan davranışçı kuramlardan biridir. Watson tarafından geliştirilen kuram Pavlov'un hayvanların öğrenmesi ile ilgili çalışmalarından sonra ortaya konmuştur. Pavlov'un deneyinde başlangıçta köpek yiyecek gördüğünde refleks olarak salya salgılar. Ancak daha sonra, yiyecekten önce çalınan zil sesini duyduğunda da salya salgıladığı görülür. Deneyde, nötr uyarıcı olan zil zamanla koşullu uyarıcı yerini almış ve koşullu tepkiye yani salyaya neden olmuştur. Watson bu yolla öğrenmeye klasik koşullanma yoluyla öğrenme ismini vermiştir (Berk, 2015). Örneğin, Watson'ın Küçük Albert (Little Albert) deneyinde çocuğun tüylü nesnelere dokunması sağlanmış ve her dokunduğunda ortama yüksek düzeyde bir ses verilmiştir. Bu süreçte çocuk her dokunduğunda yüksek ses duyduğu için korkmaktadır. Korku duygusuna koşulsuz uyarıcı olan ses neden olmaktadır. Bir süre sonra ortama ses verilmediği halde çocuğun tüylü hayvanı gördüğünde korktuğu gözlemlenmiştir. Çünkü nötr uyarıcı olan tüylü nesnelere klasik koşullanma sonucunda koşullu uyarıcı haline almış ve çocuğun koşullu tepki olan korku tepkisini vermesine neden olmuştur. Benzer şekilde bir çocuğun öğretmeninden korktuğu için okuldan da korkması klasik koşullanma sonucu oluşmuş bir duygu olabilir. Söz konusu çocuk

öğretmeninden korktuğu için zamanla nötr uyarıcı olan okul, koşullu uyarıcı yerini almıştır ve böylece çocuk okula karşı korku duymaya başlamıştır.

Duygu sosyalleştirme stratejilerinin dayandığı bir diğer davranışçı öğrenme kuramı ise Skinner'ın edimsel koşullanma kuramıdır. Boeree'e (1998) göre edimsel koşullanma her davranışın bir sonucunun olduğunu ve davranışların bu sonuca göre kontrol edildiğini ifade eder. Skinner'ın kuramına göre davranışın tekrarlanma olasılığı yiyecek, ödül ve gülümseme gibi pekiştiriciler sonucunda artarken; ödülün geri alınması ve reddetme gibi cezalar sonucunda ise azalır (Berk, 2015). Örneğin, öfkelenildiğinde arkadaşlarına zarar veren bir çocuğa ebeveynlerinin gülümseyerek tepki vermesi ya da görmezden gelmesi çocuğun öfkelenildiğinde bu davranışı gösterme sıklığını arttırabilir.

Davranışçı öğrenme kuramlarına göre, birey davranışı doğrudan tecrübe ederek ya da başkalarının davranışlarını gözlemleyerek edinir. Deneyim yolu ile öğrenilen davranışların temelinde davranışın sonucunda gösterilen ödül ve ceza sistemleri yer alır. Birey davranışlarının sonucunda pekiştirildiği zaman o davranışları devam ettirme, hoş gitmeyen tepkiler aldığı zaman ise o davranışları göstermeme eğiliminde bulunur. Ancak sosyal bilişsel öğrenme kuramına göre davranışlar bir noktaya kadar ödül veya ceza niteliğindeki sonuçlarla edinilir fakat bu durum öğrenme için tek başına yeterli değildir. Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bireyin davranışlarını taklit edeceği modellere ihtiyacı vardır (Bandura, 1971). Okul öncesi dönemdeki çocukların en yakın çevresinde bulunan modeller ise onların ebeveynleridir. Bu nedenle çocuklar duygu düzenleme becerilerini, kendi duygularını kontrol edebilen ebeveynlerini gözlemleyerek ve model alarak edinirler (Berk, 2015). Bu model alma süreci duygu sosyalleştirme kavramı ile ifade edilmektedir. Örneğin, bir ebeveynin çocuğunun öfke duygusuna cezalandırıcı tepkiler vermesi çocuğun bu tepkileri öğrenmesine ve kendi sosyal ilişkilerinde sıklıkla kullanmasına neden olabilir.

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramında yer alan dolaylı duygusallık kavramı da duygu sosyalleştirme kavramı ile bağlantılı olarak görülebilir. Dolaylı duygusallık duyguların gözlem yoluyla edinilmesini ifade eder. Çocuklar bazı durumlar karşısında belirli duygular gösteren modelleri gözlemleyerek aynı duyguyu edinebilirler. Özellikle korku ve kaygı duygularını gözlem sonucunda dolaylı olarak kazanabilirler (Ağır, 2005). Örneğin, bir çocuk daha önce hiç fareyle

karşılaşmamasına rağmen, annesinin fareden korktuğunu gözlemledikten sonra fareye karşı dolaylı olarak korku duygusu yaşamaya başlayabilir. Bu süreçte model alınan ebeveynler ya da diğer yetişkinler verdikleri duygusal tepkiler yoluyla çocukların belirli duyguları kazanmalarını sağlar ve böylece duygu sosyalleştirme davranışını göstermiş olurlar.

1.7.4.2.2. Ekolojik Sistemler Kuramı

Ekolojik sistemler kuramı (Bronfenbrenner, 1986) bireylerin içinde bulunduğu çevreyi oluşturan sistemler arasındaki ilişkiyi inceleyerek insan gelişimini açıklamaya çalışır. Kurama göre bireyin gelişim süreci, çevresini oluşturan sistemlerden ve bu sistemler arasındaki ilişkiden etkilenir. Bronfenbrenner'e göre bireyin çevresini oluşturan beş farklı sistem bulunmaktadır. Bu sistemler; mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem olarak sıralanmaktadır. Mikrosistem bireyin doğrudan iletişimde bulunduğu yapılardan oluşur. Bu yapılar bireyi etkilerken aynı zamanda bireyden de etkilenir. Mikrosistem; ebeveynler, aile üyeleri, arkadaş grubu, öğretmenler ve okul yöneticileri gibi çocuğun yakın çevresinde bulunan bireylerden oluşur. Ebeveynlerin çocukların duygularına destekleyici ya da destekleyici olmayan tepkiler vermesi mikrosistem boyutunda yer alır. Mezosistem, mikrosistemler arasındaki karşılıklı etkileşimleri kapsar. (Johnson, 2008).Çocukların, ebeveynlerinin duygusal tepkilerini model alması ve bu tepkileri akran ilişkilerine yansıtması mezosistem boyutuna örnek oluşturabilir. Ekzosistem, bireyi doğrudan etkilemeyen ancak bireyin yakın çevresi ile kurduğu ilişkileri etkileyen sosyal çevreyi kapsar (Bronfenbrenner, 1994). Bu boyutta; anne babaların olumsuz çalışma koşulları; örneğin uzun çalışma saatleri onların çocuklarının duygularına olumsuz tepkiler vermelerine, çocuklarına karşı sabırlı davranamamalarına neden olabilir. Makrosistem ise bireyin içinde yaşadığı toplumun kanunlarını, kültürel değerlerini, geleneklerini ve inanç sistemlerini kapsar (Bronfenbrenner, 1994). Türk kültüründe kız çocuklarının ağlama gibi duygusal tepkileri normal karşılanırken; erkek çocuklarının bu tür tepkilerinin desteklenmemesi makrosistem boyutunda açıklanabilir. Son olarak kronosistem, zaman içinde kültürel, tarihsel ve çevresel koşulların değişmesi ve bu değişimlerin bireyin yaşamında oluşturduğu etkileri ifade eder (Bronfenbrenner, 1994). Örneğin, bir çocuğun kardeşinin

dünyaya gelmesi, ebeveynlerin o çocuğa ayırdığı zamanın azalmasına ve onun duygularına destekleyici tepkiler verememesine neden olabilir.

1.7.4.2.3. Sosyo Kültürel Kuram

Vygotsky sosyo-kültürel kuramında öğrenmenin, insanlarla iletişime girdikçe sosyal olarak gerçekleştiğini savunur. Vygotsky'ye göre toplum, birbirlerine beceri ve anlayış kazandırmaya çalışan bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre onun gelişim ve öğrenmesine etki eder ve çocuk bu sosyal çevreden bağımsız bir şekilde değerlendirilemez (Erdiller, 2014). Vygotsky'ye göre ebeveynler çocukları için kültürün temsilcileridir. Ebeveynler kültürel değerleri çocuklarına verdikleri bilgilerle; neyi yapıp yapamayacağını söyleyerek bildirirler. Çocuklar ise edindikleri bu bilgilere kendi kişisel değerlerini ekleyerek içselleştirirler. Vygotsky'ye göre bu aktarım, çocukların ebeveynlerinden edindikleri bilgileri tamamen kopyalaması değil; aksine etkileşim yoluyla öğrenilen bilgilerin kişisel değerlere dönüştürülmesidir (Wertsch, 1985: Akt. Turuk, 2008).

Ekman ve Fnesen'e (1975) göre duyguların ifade edilmesinde yazılmamış kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar cinsiyet, kültür ve aile geçmişi faktörleri tarafından belirlenir (Akt. Malatesta ve Haviland, 1982). Örneğin, belirli kültürler bazı duyguların gizlenmesini gerektirirken, bazı duyguların yoğun bir şekilde ifade edilmesini gerektirebilir (Ekman, 1972: Akt. Malatesta ve Haviland, 1982). Ayrıca kültür faktörünün içinde duygu ifadelerini etkileyen cinsiyetle ilgili kurallar da bulunmaktadır. Bu kurallar hem yetişkinlerin hem de çocukların ifade ettikleri duygu türlerini ve sıklıklarını belirlemektedir (Weitz, 1976; Zuckerman ve Przewuzman 1979). Son olarak bazı duygu ifadelerinin bireye özgü özellikler gösterdiği ve bunların çocuğun yetiştiği aileden ve o ortamda edindiği deneyimlerden etkilendiği düşünülmektedir (Ekman ve Fnesen, 1975: Akt. Malatesta ve Haviland, 1982).

Annelerin çocuklarının duygularına duyarlı olması evrensel olarak kabul edilen bakım ya da koruma gibi içgüdülere bağlı olsa da (Batson, 1990: Akt. Friedlmeier ve Trommsdorff, 1999), annelerin tepkilerinin kültürel inançlarından ve çocuk yetiştirme hedeflerinden etkilendiği ifade edilmektedir (Friedlmeier ve Trommsdorff, 1998). Çünkü çocuğa bakım veren kişi çocukla kendi öznel anlayış sistemi doğrultusunda iletişime geçer ve bu anlayış sistemi de sosyal ve kültürel

değerlerden etkilenir (Friedlmeier, 1995: Akt. Friedlmeier ve Trommsdorff, 1999). Friedlmeier ve Trommsdorff (1999), Alman ve Japon annelerinin çocuklarına verdikleri tepkileri inceledikleri araştırmalarında Japon annelerin çocuklarına karşı daha duyarlı oldukları, çocuklarını sakinleştirmek ve olumsuz duygularını iyileştirmek için daha fazla çaba gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca Japon annelerin Alman annelere oranla çocuklarına daha sempatik, sıcak ve hızlı bir şekilde tepki verdikleri görülmüştür.

Doğu ve Batı ülkelerinin kültürleri sırasıyla toplulukçu ve bireysel toplumlar olarak bilinmektedir (Triandis, Bontempo, Villareal, Asai ve Lucca, 1988). Bireysel Batı kültürlerinde ebeveynler çocuklarını bağımsız varlıklar olarak görürler ve onların özerkliklerini desteklerler. Diğer taraftan, toplulukçu yapıya sahip doğu ülkelerinde ebeveynler çocuklarını kendilerinin bir uzantısı olarak görürler ve çocuklarıyla güçlü bir duygusal bağ kurarlar. Örneğin Japon ve Koreli anneler çocuklarıyla sürekli fiziksel olarak yakın olmak isterlerken, Kanadalı anneler çocuklarının özerk davranışlarını desteklerler (Friedlmeier ve Trommsdorff, 1998). Ayrıca toplulukçu kültürlerde çocukların çevrelerinde bulunan insanlara karşı olumsuz duygularını kontrol etmeleri ve çatışmadan kaçınmaları beklenirken; bireysel toplumlarda çocukların olumsuz duygularını ifade etmeleri desteklenir (Matsumoto, Hee-Yoo ve Chung, 2010). Örneğin Safdar ve diğerleri (2009) araştırmalarında Amerika, Kanada ve Japon kültürlerinde duyguların ifade edilmesini karşılaştırmak amacıyla, 835 üniversite öğrencisinin mutluluk, öfke, üzüntü ve korku duygularını ifade etme düzeylerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, Japon kültüründe öfke gibi olumsuz duyguların ifade edilmesinin Amerika ve Kanada kültürüne oranla daha uygunsuz bulunduğu görülmüştür.

Alan yazında, duygusal ifadelerle yönelik Türk kültürünün dahil edildiği araştırmalar da bulunmaktadır. Recepov (2000) 12-14 yaş aralığında çocuğu olan Türkmen ve Türk anne babalarının çocuk yetiştirme tutumları ve algılanan anne baba davranışlarını karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda Türk anne ve babalarının kız çocuklarına erkek çocuklarına gösterdiklerinden daha çok sevgi, şefkat ve hoşgörü gösterdikleri bulunmuştur. Bunun yanı sıra, aynı çalışmada annelerin erkek ve kız çocuklarını azarlama düzeylerinin benzer olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Recepov'un araştırmasında, Türkmen anne ve babaların ise erkek çocuklarına kız çocuklarına gösterdiklerinden daha çok sevgi ve şefkat gösterdikleri bulunmuştur.

Bu çalışma kültürün anne ve babaların çocuklarına yönelik davranışlarını etkilediğini göstermektedir.

1.7.4.2.4. Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget'e göre bireylerde zekanın oluşması organizasyon ve adaptasyon olmak üzere iki temel kavrama dayanmaktadır. Organizasyon bireyin birbiri ile uyumlu olan öğrenme süreçlerini zihninde, şema olarak da adlandırılan, bütün bir sistem haline getirmesidir. Örneğin bir bebek başlangıçta nesnelere sadece görürken ya da tutarken, zamanla bu iki ayrı işlemi birleştirip nesneye hem bakıp hem de onu tutabilir. Böylece, iki ayrı sürecin birleşmesi daha üst düzeyde bir yapı oluşturur. Adaptasyon ise bireyin çevre ile etkileşime girme eğilimidir. Bu etkileşim, karmaşık bir zihinsel sürecin aşamalı olarak gelişmesini sağlar (Simatwa, 2010).

Adaptasyon, özümseme ve uyumsama olmak üzere iki süreçten oluşur. Çocuk edindiği deneyimleri özümser ve zihnindeki şemalara yerleştirir. Ancak çocuk yeni bilgilerle karşılaştığında bunları zihninde var olan yapılara yerleştiremez ve uyumsama yolu ile yeni şemalar oluşturur (Simatwa, 2010). Çocuklar bütün deneyimlerini olduğu gibi duygularla ilgili edindikleri deneyimlerini de özümseyerek şemalarına yerleştirirler. Çocukların bu deneyimlerinin önemli bir kısmını ebeveynleri ile etkileşimleri sonucu edindikleri söylenebilir. Ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkilerin çocuğun duygular ile ilgili deneyimlerini oluşturduğu düşünüldüğünde, bu tepkilerin duygular ile ilgili şemaların oluşmasında etkili olduğu söylenebilir. Örneğin, bir çocuk düştüğü zaman ebeveynleri ona sevimli görüldüğü için gülebilir. Bu durum, çocuğun zihninde, bir kişi düştüğü zaman ona gülünmesi gerektiğine dair bir şema oluşturur. Daha sonra çocuk, çevresinde birinin düştüğünü gördüğünde şemasında bulunan bilgiyi özümser ve düşen kişiye gülerek tepki verir. Ancak bu durumu gözlemleyen annesi ona düşen kişilere gülmemesi gerektiğini söylediğinde, çocuk şemasında bulunan bilgiyi uyumsar ve bu yönde değiştirir. Böylece, ebeveynlerin verdiği tepkiler çocuğun duygular ile ilgili şemalarının oluşmasında yardımcı olur.

1.7.4.2.5. Bell'in Duygu Sosyalleştirme Modeli

Davranışçı kuram ve psikoanalitik kuram gibi klasik duygu sosyalleştirme teorilerine göre ebeveyn davranışlarının çocuğun davranışlarını belirlediği; çocuğun davranışlarının ise ebeveyn davranışlarının sonucu olduğu

savunulmaktadır. Ancak bu tek yönlü sosyalleştirme kuramları yerini ebeveyn ve çocuk davranışları arasında karşılıklı etkileşimin olduğu modern sosyalleştirme kuramlarına bırakmıştır (Granic, 2000).

Modern sosyalleştirme teorilerinin temelini oluşturan Bell'in duygu sosyalleştirme modeli ebeveyn ve çocuk davranışlarının birbirini etkilediğini, çocukların sosyalleştirme sürecine aktif olarak katkıda bulduklarını savunmaktadır. Bell'e göre ebeveyn çocuk ilişkisi çift yönlü ve karşılıklı bir etkileşim sürecidir. Ayrıca Bell ebeveynlerin ve çocukların birbirlerinin davranışlarını düzenleyerek bir denge durumu oluşturduklarını ifade etmiştir ve bu süreci kontrol sistem modeli olarak tanımlamıştır. Bu süreçte hem ebeveynler hem çocuklar birbirlerinin davranışlarını tolere edebilecekleri üst ve alt limitleri belirlerler. Bir taraf üst limite ulaştığında diğer taraf onun tolere edilemeyen davranışını yönlendirmeye yönelik girişimde bulunur. Aynı şekilde, alt limite ulaşıldığında ise diğer taraf onun davranışını güdülemeye çalışır (Granic, 2000).

Duygu sosyalleştirme modellerinin ortak yanı, çocukların model aldıkları yetişkinlerden duygularını nasıl ifade edeceklerini ve onlarla nasıl baş edeceklerini öğrendiklerini savunmalarıdır. Ancak bu becerileri edinemeyen çocukların özellikle kızgınlık, korku ve öfke gibi olumsuz duyguları ifade edemedikleri ve bu duygularını bastırdıkları bilinmektedir. Duygularını ifade edemeyen çocuklar ise sosyal olarak kabul edilmeyen sözler ve davranışlar sergilerler ve bu durum onların yaşlıları tarafından kabul edilmemelerine neden olur. Bunun sonucunda bu çocukların gerekli sosyal becerileri edinemedikleri ve sosyal açıdan yetkin olmadıkları görülmektedir (Seven, 2013).

1.7.5. Sosyal Yetkinlik

Sosyal yetkinlik bireyin belirli yaşam olaylarına etkili bir şekilde tepki verebilmesi (Goldfried ve d'Zurilla, 1969), çevresi ile etkili bir şekilde iletişim kurabilmesi (White, 1959) ve yetkin davranışlar sergilemesi (Trower, 1982) olarak tanımlanmaktadır (Akt. Dodge, Pettit, McClaskey, Brown ve diğerleri, 1986). Sosyal açıdan yetkin olan birey iyi bir gelişimsel sonuca ulaşabilmek için çevresel ve kişisel kaynakları etkili bir şekilde kullanan kişidir (Waters ve Sroufe, 1983: Akt. Dodge ve diğerleri, 1986).

Sosyal yetkinlik; bireyin bir durumla ilgili olarak başkasının bakış açısını alabilme ve sosyal ilişkilerinde edindiği tecrübelerini farklı sosyal alanlara uygulayabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Kişinin farklı sosyal olaylara uygun şekilde tepki verebilmesi ise sosyal zorluklarla başa çıkmasını sağlar. Sosyal yetkinlik, çocukların gelecekte başkaları ile kuracağı ilişkilere yönelik beklentilerinin ve bu ilişkilerde sergileyeceği davranışlarını algılayış şeklinin temelini oluşturur (Semrud-Clikeman, 2007).

Sosyal yetkinlik kavramı; sosyal beceri, sosyal iletişim ve kişiler arası ilişkiler kavramlarını kapsar. Sosyal beceriler tekrarlanabilir ve amaca yönelik davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Spitzberg, 2003: Akt. Semrud-Clikeman, 2007). Sosyal iletişim ise bireyin bu amaçları gerçekleştirmek için, dil ve sözsüz iletişim araçlarını kullanarak diğer bireylerle iletişime geçmesi sonucu oluşur. Birey tarafından sosyal etkileşimin doğru algılanması, bireyin sosyal becerilerin nasıl kullanılacağı üzerine bilgi sahibi olması ve sosyal etkileşimde bulunma motivasyonu sosyal yetkinliğin bir gerekliliğidir (Semrud-Clikeman, 2007).

Sosyal deneyimler duygusal yetkinlikle yakından ilişkilidir ve genellikle bireylerde duygusal yetkinliğin kazanılması sosyal yetkinlik becerisinin kazanılması için ön koşuldur (Semrud-Clikeman, 2007). Denham ve diğerlerine (2004) göre çocuklarda sosyal yetkinlik becerisinin oluşmasındaki ilk adım çocuğun deneyimlediği duygularını tanıması ve başkalarının bu duygularına nasıl tepkiler verdiğini anlamasıdır. Ayrıca çocukların bu süreçte, önceden edindikleri davranış kurallarını hatırlayıp duruma en uygun davranışı seçmeleri beklenir. Çocukların duyguları anlama ve davranışa dönüştürme görevlerini kısa bir sürede tamamlamaları için ise edindikleri bilgiyi hızlı bir şekilde işlemeleri ve davranışlarını değiştirmek için buldukları çevresel bağlamları kullanmaları gerekmektedir.

1.7.5.1.Sosyal Yetkinliğin Temelini Oluşturan Yaklaşımlar

Sosyal yetkinlik temelde Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına dayanmaktadır. Bandura'ya (1986) göre bireylerin öz yetkinlikleri davranışlarını, düşüncelerini ve sosyal ilişkilerinde verdikleri duygusal tepkileri belirler. Bu nedenle çocukların öz yetkinlik algıları sosyal ilişkilerini ve dolayısıyla sosyal yetkinlik becerilerini etkiler. Ayrıca sosyal yetkinlik kavramı, dört farklı yaklaşım içerisinde ele alınmaktadır.

Bunlar; sosyal beceri yaklaşımı, akran yaklaşımı, ilişki yaklaşımı ve işlevsel yaklaşım olarak sıralanmaktadır (Rose-Krasnor, 1997).

1.7.5.1.1. Sosyal beceri yaklaşımı

Sosyal beceriler araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmış ve sosyal yetkinlik kavramı ile arasındaki ayırım yapılmaya çalışılmıştır. Sheridan ve Walker (1999) sosyal becerileri, bireyin çevresinde bulunan kişilerle etkili bir şekilde iletişimde bulunmasını sağlayan amaç odaklı davranışlar olarak tanımlamaktadır (Akt. Warnes, Sheridan, Geske ve Warnes, 2005). Sosyal yetkinlik ise kişinin sosyal iletişimlerinin kalitesi ile ilgilidir (Gresham, 1986; McFall, 1982:Akt. Warnes, Sheridan, Geske ve Warnes, 2005). Sosyal beceri yaklaşımına göre bir çocuğunun sosyal açıdan yetkin olup olmadığı, onun sahip olduğu sosyal beceriler yoluyla ölçülür. Örneğin, bu ölçme yoluna göre çevresindeki insanlarla iletişim kurmakta zorlanan bir çocuğun sosyal yetkinlik becerisinin düşük olabileceği sonucuna ulaşılır (Rose-Krasnor, 1997).

1.7.5.1.2. Akran yaklaşımı

Bu yaklaşımı savunan araştırmacılara göre sosyal yetkinlik çocuğun akranları tarafından sevilmesi ve akran grubunda popüler olması ile ölçülen bir özelliktir (Dodge, 1985; Furman, 1984; Gresham, 1986; Putallaz ve Sheppard, 1992). Sosyometrik ölçümlere dayanan bu yaklaşımın güçlü yanı çocuğun sosyal yetkinlik becerisini yansıtan davranışsal ve duygusal özelliklerinin akranları tarafından değerlendirilmesidir (Denham, McKinley, Couchard ve Holt, 1990; Hops ve Finch, 1985: Akt. Rose-Krasnor, 1997). Bu ölçümler sonucunda yaşlıları tarafından kabul edilen çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğu; akranları tarafından reddedilen çocukların ise ileriki dönemlerde okul bırakma ve suç işleme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir (Rose-Krasnor, 1997).

1.7.5.1.3. İlişki yaklaşımı

İlişki yaklaşımına göre, çocukların sosyal yetkinlik becerileri onların kurdukları ilişkilere bağlıdır. Ayrıca çocukların ve onların sosyal ilişki kurdukları bireylerin iletişim becerileri önem taşımaktadır. Bu yaklaşım Vygotsky'nin yakınsal gelişim alanı kavramı ile benzerlik göstermektedir. Yakınsal gelişim alanı, kendisinden daha üst düzey bilişsel becerilere sahip olan biriyle iletişimde bulunan bir çocuğun tek başına yapabileceğinden daha fazla bilişsel beceri sergileyebileceğini ifade

eder. İlişki yaklaşımı benzer sürecin çocuğun sosyal gelişim alanında da gerçekleşebileceğini savunur. Yani; sosyal beceri düzeyi yüksek olan biriyle iletişimde bulunan bir çocuk, daha az beceriye sahip biriyle iletişimde bulunan bir çocuğa göre daha kaliteli sosyal ilişkiler kurabilir. Daha kaliteli sosyal ilişkiler kuran bir çocuk ise sosyal açıdan daha yetkindir (Rose-Krasnor, 1997).

1.7.5.1.4. İşlevsel yaklaşım

İşlevsel yaklaşım sosyal amaç ve görevlerin belirlenmesine yönelik bir yaklaşımdır. Ayrıca bu yaklaşımda sosyal davranışların sonuçları ve bu sonuçları doğuran süreçler de önemlidir. Bu sonuçlar ise bireyin davranışları ve diğerlerinin onun davranışına verdiği tepkilerin birleşimidir. (Rose-Krasnor, 1997). Örneğin, bir çocuğun davranışları arkadaşlarının ona gösterdiği tepkiler doğrultusunda farklılaşabilir.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile İlgili Çalışmalar

Okul öncesi dönemde çocuklar duygusal tepkilerinin nedenlerini ve sonuçlarını anlayabildikleri için ebeveynlerin onların duygularına verdikleri tepkiler önem kazanmaktadır. Çocuklar ebeveynleri ile etkileşimde bulunarak duygularını tanımlamayı öğrenirler. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkiler çocukların duygu sosyalleştirme ve duygu düzenleme becerilerini kazanmasında oldukça önemlidir (Brumariu, 2015; Kopp, 1989: Akt. Spinrad, Stifter, Donelan-McCall ve Turner, 2004). Çocukların duygu sosyalleştirme ve duygu düzenleme becerileri de onların farklı durumlarda uygun duygu ifadelerini göstermelerini ve başkalarının olumlu ya da olumsuz duygularına nasıl tepki vereceklerini öğrenmelerini sağlar (Eisenberg, Fabes, Carlo ve Karbon, 1992: Akt. Denham ve Kochanoff, 2002). Örneğin, 5 yaşındaki bir çocuk kelebekten korktuğunda, annesi ona kelebeğin korkulacak bir şey olmadığını ve artık bebek olmadığı için korkmaması gerektiğini söyleyebilir. Böylece anne çocuğunun duygusunu görmezden gelmiş ya da küçümsemiş olur. Bu durumda bu çocuk korku duygusu ile nasıl baş edeceğini öğrenemeyebilir. Ayrıca, annesi ona uygun tepkiler vererek model olmadığı için o da, çevresinde korku duygusu yaşayan birine karşı uygun tepkiler veremeyebilir. Bu örnekte görüldüğü gibi, çocuğun hem kendi duyguları ile baş edebilmesi yani, duygularını düzenleyebilmesi hem de duygusal durumlarda çevresindeki bireylere uygun tepkiler verebilmesi onun sosyal yetkinliği ile ilişkilendirilebilir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarına duyguları doğrudan öğretmesi, duygular hakkında konuşması ve duygusal tepkileri yönetmeye yardımcı olacak yöntemleri kullanması gerekmektedir (Brumariu, 2015). Ancak ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri bazı tepkiler çocukların duyguları anlama ve yönetme becerilerini olumsuz etkileyebilmektedir (Denham ve Kochanoff, 2002; Hoffman, 1983: Akt. Eisenberg ve diğerleri, 1998). Ebeveynler çocuklarının duygularını ifade etme şekillerini cezalandırdıklarında çocuklar kendi duygularını ve başkalarının duygularını olumsuz olarak algılayabilirler ve bu duygularla baş etme yollarını keşfetmekten kaçınabilirler (Eisenberg ve diğerleri, 1998). Ayrıca çocuklarının duygularını görmezden gelen ve kendi duygularını; özellikle öfkelerini; kontrol edemeyen annelerin çocuklarının duygularını düzenlemede problemler yaşadıkları ve öfkelerini kontrol etmede

zorlandıkları bulunmuştur (Katz ve Windecker-Nelson, 2004). Diğer taraftan, çocuklarının duygusal tepkilerini fark eden ve çocukları ile duygular hakkında konuşan ebeveynlerin çocuklarının başkalarının duygularını anlama ve değerlendirme konusunda daha başarılı oldukları savunulmaktadır (Denham ve Kochanoff, 2002). Laible ve Song'un (2006) araştırmasına göre de çocukları ile duygular hakkında konuşan ve onların duygularını isimlendiren annelerin çocuklarının diğer çocuklara oranla duyguları daha iyi anladığı ve çevreleri ile daha tutarlı sosyal ilişkiler geliştirdikleri gözlenmiştir.

Eisenberg ve Fabes (1994) ebeveynlerin çocuklarının olumsuz duygularına verdikleri tepkileri inceledikleri araştırmalarında ebeveynlerin kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejilerini destekleyici/olumlu ve destekleyici olmayan/olumsuz stratejiler olarak gruplandırmışlardır. Olumlu duygu sosyalleştirme stratejileri çocuğun duygularını teşvik etmek, çocuğa yardım etmeyi içeren problem odaklı tepkiler ve çocuğu rahatlatmayı içeren duygu odaklı ebeveyn tepkilerinden oluşmaktadır. Olumsuz duygu sosyalleştirme stratejileri ise cezalandırma, çocuğun duygusunu küçümseme ve çocuğun olumsuz duygusuna endişe ile tepki verme olarak sınıflandırılmıştır (Eisenberg ve Fabes, 1994: Akt. Eisenberg, Fabes, Richard, Murphy ve Bridget, 1996). Araştırmalarda ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların bazı gelişim özellikleri ilişkili bulunmuştur. Örneğin, Chen, Lin ve Li (2011) 5. ve 6.sınıfa devam eden 546 çocuğu ve onların annelerini dahil ettiği çalışmalarında olumlu duygu sosyalleştirme stratejilerinden olan duygu koçluğunu kullanan annelerin çocuklarının güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğunu bulmuşlardır. Diğer taraftan aynı çalışmada, anneleri tarafından duyguları görmezden gelinen çocukların güvenli bağlanma düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Alan yazında, duygu sosyalleştirme davranışları ile birlikte ele alınan bir diğer değişken ise çocukların benlik algısıdır. Özkan (2015) 5-6 yaşlarındaki 109 çocuk ve annelerini dahil ettiği araştırmasında, annelerin duygu sosyalleştirme davranışları, çocukların benlik algısı ve sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, annelerin olumlu ya da olumsuz tepkileri ile çocukların benlik algısı ve sosyal problem çözme puanları arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür. Ancak, çocukların benlik algısı ile sosyal problem çözme puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Kılıç (2012) araştırmasında, 4-5 yaşlarındaki çocukların duyguları anlama becerileri ile annelerinin duygu sosyalleştirme stratejilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda söz konusu iki değişken arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını bulmuştur. Ayrıca Kılıç, annelerin olumsuz duygu sosyalleştirme stratejilerinin eğitim düzeylerine göre değişiklik gösterdiğini; yüksek lisans / doktora yapan ve üniversite mezunu olan annelerin, meslek yüksekokulu, lise ve ilköğretim mezunu annelere göre daha fazla olumsuz duygu sosyalleştirme stratejileri kullandıklarını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, annelerin olumsuz duygu sosyalleştirme davranışlarının mesleklerine göre farklılık gösterdiği; profesyonel bir mesleğe sahip olan annelerin ev hanımı ya da özel bir niteliği olmayan mesleğe sahip annelere oranla daha fazla olumsuz duygu sosyalleştirme stratejisi kullandığı görülmüştür. Ancak, Hasçuhadar'ın (2015) 4-5 yaşlarındaki çocukların annelerinin duygu sosyalleştirme davranışlarını incelediği araştırmasında yüksekokul mezunu olan annelerin liseyi tamamlamayan annelere oranla çocuklarına daha az cezalandırıcı tepkiler verdikleri bulunmuştur.

Cindioğlu (2015) ise araştırmasında, 3-6 yaş aralığında çocuğa sahip depresyonda olan ve olmayan annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarını karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda, depresyonda olan annelerin olmayan annelere oranla çocuklarına daha az olumlu ve daha fazla olumsuz duygu sosyalleştirme davranışı gösterdiği bulunmuştur. Benzer şekilde bir diğer araştırmada 2-5 yaşlarında çocuğa sahip depresyonda olan annelerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkiler deneysel yöntem kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda depresyonda olan annelerin, depresyonda olmayan annelere oranla çocuklarının duygularına karşı daha az olumlu tepkiler verdikleri ve çocuklarının duygusal gelişimlerinin daha zayıf olduğu görülmüştür (Feng, Shaw, Skuban ve Lane, 2007).

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların sosyal beceri düzeyleri ile birlikte incelendiği araştırmalar da bulunmaktadır. Seçer ve Karabulut (2016) araştırmalarında anne babaların çocuklarının olumsuz duygularına verdikleri tepkilerin çocukların sosyal beceri düzeylerini yordadığını bulmuşlardır. Söz konusu araştırmada anne babaların, çocukların duygularına verdikleri olumlu tepkilerin çocukların sosyal beceri düzeyini arttırdığı görülmüştür. Bir diğer araştırmada çocuklarının olumsuz duygularına küçümseyici tepkiler veren

annelerin çocuklarının işbirliği, sorumluluk alma, kendini kontrol edebilme gibi prososyal becerilerinin zayıf olduğu görülmüştür (Ambrose, 2013).

Duygu sosyalleştirme stratejilerinin, çocukların sosyal becerilerinin yanı sıra çocukların davranış problemleri ile de ilişkisinin incelendiği araştırmalara rastlanılmaktadır. Örneğin, Miller (2014) araştırmasında, dışsallaştırma problemlerinden biri olan karşı gelme bozukluğuna sahip (oppositional defiant disorder) 7-12 yaşlarındaki 100 çocuğun ebeveynlerinin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuklar üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda çocuklarının duygularına destekleyici tepkiler veren ebeveynlerin çocuklarının karşı gelme bozukluğu düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, bir diğer araştırmada 8-12 yaşlarındaki kaygı bozukluğu (anxiety disorder) yaşayan çocukların annelerinin ve herhangi bir davranış problemi göstermeyen çocukların annelerinin duygu sosyalleştirme stratejileri karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda endişe bozukluğu olan çocukların annelerinin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme stratejilerini diğer annelerden daha çok kullandıkları bulunmuştur (Suveg, Zeman, Flannery-Schroeder ve Cassano, 2005). Diğer taraftan, bazı araştırmalara göre ise duygularına destekleyici tepkiler verilmeyen çocukların davranış problemlerinin, duygularına destekleyici tepkiler verilen çocuklara oranla daha az olduğu savunulmaktadır (Lunkenheimer, Shields ve Cortina, 2007; McElwain, Halberstadt ve Volling, 2007). Ayrıca McElwain ve diğerleri (2007) 3-5 yaşlarındaki 49 çocuğun akranları ile birlikte iş bölümü yaptıkları oyunlarını gözlemlemişlerdir. Gözlemler sonucunda, anne babaları tarafından duygularına destekleyici tepkiler verilen çocukların oyunlarında daha fazla iş bölümü yaptıkları görülmüştür.

Alan yazında çocukların duygularına verilen tepkiler ile sosyal yetkinlik düzeylerinin incelendiği araştırmalara da rastlanılmıştır. Çocuklarına olumlu tepkiler veren ebeveynlerin çocuklarının olumsuz duyguları ile daha iyi baş ettikleri ve sosyal uyum ve yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Eisenberg ve diğerleri, 2001). Katz ve Windecker-Nelson'ın araştırmasına göre de (2004) çocuklarının duygularının farkında olup onların duygularına rehberlik eden annelerin çocuklarının akranları ile olumlu ilişkiler kurdukları görülmüştür. Ayrıca araştırmada bu çocukların akranları ile kurdukları oyunlarında daha az olumsuz davranış sergiledikleri bulunmuştur. Bir diğer araştırmada ebeveynlerin

çocuklarının duygularına verdikleri tepkiler ile çocukların duygusal ve sosyal yetkinlik becerileri ilişkili bulunmuştur (Denham, Mitchell-Copeland, Strandberg, Auerbach ve Blair, 1997). Araştırmaya göre çocuklarının duygularına uygun tepki veren ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi yüksek bulunurken, çocuklarının duygularını olumsuz pekiştiren ya da cezalandıran ebeveynlerin çocuklarının ise duygusal ve sosyal gelişim düzeyinin düşük olduğu saptanmıştır.

Ahn (2005) ise anaokulu öğretmenlerinin kullandığı duygu sosyalleştirme davranışlarını incelemek amacıyla 3 farklı anaokulunda görev yapan öğretmenleri gözlemlemiştir. Gözlemler sonucunda öğretmenlerin, çocukların neşe gibi olumlu duygularını sözel olarak pekiştirdikleri görülmüştür. Ayrıca öğretmenler, çocukların akranlarına karşı gösterdikleri empati davranışlarını da desteklemiştir. Bunun yanı sıra, öğretmenlerin çocuklara duyguların uygun şekillerde ifade edilme yollarını öğretmek, onların duygularını sosyalleştirmeye yardımcı oldukları da gözlemlenmiştir.

2.2. Sosyal Yetkinlik ile İlgili Çalışmalar

Alan yazında çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalarda farklı değişkenlere rastlanılmıştır. Sezici'nin (2013) araştırmasında 4-5 yaşlarındaki çocuklara "Oyun Hamuru Çalışma Programı" uygulanmış ve araştırma sonucunda oyun terapisinin çocukların sosyal yetkinlik düzeylerini arttırdığı bulunmuştur.

Araştırmalarda, çocukların sosyal yetkinlik becerileri ile birlikte incelenen bir diğer değişken ise mizaçtır. Öneren-Şendil'in (2010) araştırmasında, 5-6 yaşlarındaki çocukların mizacı ile sosyal yetkinlik düzeylerinin ilişkili olduğu; tepkiselliği yüksek olan çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Ancak Altun-Nalbant'ın (2016) araştırmasında 5 yaş çocuklarının mizaçları ile sosyal yetkinlik becerileri arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Alan yazında çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile yalnızlık duygularının incelendiği araştırmalar da bulunmaktadır. Bu araştırmalara göre çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arttıkça yalnızlık duygusu hissetme düzeylerinin azaldığı görülmüştür (Clinton ve Anderson, 1999; Lau ve Kong, 1999; Junttila, Vauras ve Laakkonen, 2007). Öneren-Şendil (2000) tarafından yapılan araştırmada 5-6 yaşlarındaki çocukların akran kabulü, mizaç ve cinsiyet özelliklerinin sosyal

yetkinlik ve davranış sorunları ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya göre akranları tarafından daha çok kabul edilen çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Forster (2016) okul öncesi dönem ve 6.sınıf aralığındaki, bipolar bozukluğa sahip annesi olan çocukların bağlanma ve sosyal yetkinlik düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların anneleri ile duyguları hakkında konuşmadıkları ve güvenli bağlanma düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çocukların akranları ile ilişkilerinin zayıf olduğu ve sosyal yetkinlik becerilerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Zahn-Waxler'e (2002) göre de annesi depresyonda olan çocuklar stresli durumlarda daha olumsuz tepkiler veren, öz düzenleme becerileri düşük olan çocuklardır. Ayrıca bu çocuklar diğer çocuklara oranla akran ilişkileri geliştirmede daha fazla problem yaşarlar ve dolayısıyla sosyal yetkinlik becerileri daha düşüktür.

5-6 yaşlarındaki çocuklarla yürütülen bir diğer araştırmada, çocukların cinsiyeti ile sosyal yetkinlik becerileri ve davranış sorunları arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır (Öneren-Şendil, 2010). Benzer şekilde Lee'nin (2006) ebeveynler ve öğretmenler tarafından doldurulan Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği'ni (Penn Interactive Peer Play Scale) kullandığı çalışmasında 3-5 yaşlarındaki çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında ilişki bulunmamıştır. Arslan-Yalçın ise (2009) araştırmasında 3-6 yaşlarındaki çocuklar üzerinde Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin psikometrik özelliklerini incelemiş ve kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çorbacı-Oruç (2008) da 6 yaşlarındaki çocukların sosyal yeterlik becerilerini incelediği araştırmasında, erkek çocuklarının daha fazla saldırgan davranış gösterdiklerini bulmuştur.

Nunez (2011) 3-8 yaşlarındaki aspergerli ve down sendromlu çocukların sosyal yetkinlik düzeylerini incelemiş ve kızların sosyal yetkinlik puanlarının erkeklerden daha düşük olduğunu bulmuştur.

Çocuk esirgeme kurumunda bulunan 3-5 yaşlarındaki çocukların sosyal yetkinlik, alıcı dil ve zihinsel becerilerinin incelendiği bir araştırmada (Etel, 2012), çocukların alıcı dil becerilerinin sosyal yetkinlik becerilerini yordadığı bulunmuştur. Benzer şekilde, Alaylı'nın (2015) işitme engeli bulunan 3-12 yaşlarındaki çocuklar ile

yürüttüğü araştırmasında, çocukların alıcı dil becerilerinin sosyal yetkinlik becerilerini yordadığı ortaya konmuştur.

Hamed (2012) benlik saygısı düşük olduğu için öğretmenleri tarafından risk altında olduğu ifade edilen ve erken müdahale programına dahil edilen 7. ve 8. sınıf kız öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeyini incelemiştir. Araştırma sonucunda risk altında bulunan kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyleri ile öz yeterlik düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu; sosyal yetkinlik düzeyi yüksek olan kız çocuklarının öz yeterlik düzeyinin de yüksek olduğunu bulmuştur.

Çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalarda ebeveyn tutumlarının ve öz yeterlik inancının da yer aldığı görülmektedir. Junntila, Vauras ve Laakkonen (2007) ebeveynlik öz yeterlik inancı yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinin de yüksek olduğu bulunmuştur. Durmuşoğlu-Saltalı ve Arslan (2012) tarafından yapılan araştırmaya göre ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal yetkinlik düzeylerini yordadığı bulunmuştur. Ayrıca söz konusu araştırmada ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumları arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin azaldığı, demokratik tutumları arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Benzer araştırmalarda da anne-babaların olumlu ebeveyn davranışları arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin arttığı; cezalandırma gibi olumsuz ebeveyn davranışları arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin azaldığı görülmüştür (Aunola ve Nurmi, 2005; Cheah ve diğerleri, 2009; Guajardo, Snyder ve Petersen, 2009). Ancak, Hasçuhadar'ın (2015) 4-5 yaşlarındaki çocukların sosyal yetkinlik becerileri ile anne-babalarının ebeveynlik davranışlarını incelediği araştırmasında; olumlu (sıcaklık) ve olumsuz ebeveynlik (aşırı koruma, cezalandırma) davranışları ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca aynı çalışmada lise mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu olmayan annelerin çocuklarına oranla sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Altun-Nalbant'ın (2016) çalışmasında da meslek sahibi olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi herhangi bir mesleği bulunmayan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinden daha yüksek bulunmuştur.

2.3. İlgili Araştırmalar Özet

Araştırmalara göre ebeveynleri tarafından duygularına destekleyici tepkiler verilen çocukların duyguları anlama ve duygularını düzenleme becerilerinin yüksek olduğu bilinmektedir (Denham ve Kochanoff, 2002; Laible ve Song, 2006). Diğer taraftan, duygularına olumsuz tepkiler verilen çocukların duyguları anlama ve duygularını düzenleme becerilerinin düşük olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Eisenberg ve diğerleri, 1998).

Ebeveynlerin destekleyici duygu sosyalleştirme stratejilerini kullanmasının çocukların birçok gelişim özelliği üzerinde olumlu etkisi olduğu savunulmaktadır. Bu çalışmalara göre; destekleyici duygu sosyalleştirme stratejilerini kullanan ebeveynlerin çocuklarının güvenli bağlanma (Chen, Lin ve Li, 2011), sosyal beceri (Seçer ve Karabulut, 2016), iş birliği (Ambrose, 2013; McElwain ve diğerleri, 2007) ve sosyal yetkinlik (Eisenberg ve diğerleri, 2001; Denham ve diğerleri, 1997) becerileri diğer çocuklara göre daha yüksektir. Ayrıca, bazı araştırmalarda ebeveynleri tarafından duygularına olumsuz tepkiler verilen çocukların davranış problemlerinin yüksek olduğu görölrken (Miller, 2014; Suveg ve diğerleri, 2005), duygularına olumsuz tepkiler verilen çocukların davranış problemlerinin daha az olduğunu savunan araştırmalara da rastlanılmaktadır (Lunkenheimer ve diğerleri, 2007; McElwain ve diğerleri, 2007).

Ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ebeveyn özellikleri ile de ilişkili bulunmuştur. Eğitim düzeyi ve meslek statüsü daha yüksek olan annelerin düşük olan annelere oranla daha olumsuz duygu sosyalleştirme stratejileri kullandıkları görölmüştür (Kılıç, 2012). Ayrıca depresyonda olan annelerin diğer annelere göre çocuklarına fazla olumsuz duygu sosyalleştirme davranışı gösterdiği bulunmuştur (Cindioğlu, 2015;Feng, Shaw, Skuban ve Lane, 2007).

Çocukların sosyal yetkinlik becerileri ile ilgili yapılan çalışmalarda farklı değişkenlere rastlanılmıştır. Araştırmalar; tepkiselliği (Öneren-Şendil, 2010) ve yalnızlık duygusu (Clinton ve Anderson, 1999; Lau ve Kong, 1999; Junttila ve diğerleri, 2007) yüksek olan çocukların sosyal yetkinlik becerilerinin düşük olduğunu gösterirken; akranları tarafından daha çok kabul edilen (Öneren-Şendil, 2010) ve öz yetkinlik algısı yüksek olan (Hamed, 2012) çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca alıcı dil becerileri yüksek

olan çocukların sosyal yetkinlik becerilerinin de yüksek olduğu bulunmuştur (Alaylı, 2015; Etel, 2012).

Ebeveynlerin ruhsal durumlarının da çocukların sosyal yetkinlik becerileri üzerinde etkili olduğu savunulmaktadır. Bazı araştırmalarda, annesi depresyonda olan (Zahn-Waxler, 2002) veya annesi bipolar bozukluğa sahip olan (Forster, 2016) çocukların sosyal yetkinlik becerilerinin diğer çocuklara göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Bazı araştırmalarda ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal yetkinlik düzeylerini yordadığı bulunmuştur. Bu çalışmalara göre aşırı koruyucu tutumları arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin azaldığı, demokratik tutumları arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin arttığı saptanmıştır (Aunola ve Nurmi, 2005; Cheah ve diğerleri, 2009; Guajardo ve diğerleri, 2009; Durmuşoğlu-Saltalı ve Arslan, 2012). Bunun yanı sıra ebeveynlik öz yeterlik inancı yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinin de yüksek olduğu görülmüştür (Junttila ve diğerleri, 2007). Ancak bir diğer araştırmada (Hasçuhadar, 2015) ebeveyn davranışları ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında ilişki bulunmamıştır.

Ebeveynlerin mesleği ve eğitim düzeyi ile çocukların sosyal yetkinlik becerilerinin ilişkili olduğu araştırmalara da rastlanılmıştır. Bu araştırmalara göre meslek sahibi olan annelerin çocuklarının herhangi bir mesleği bulunmayan annelerin çocuklarına oranla (Altun-Nalbant, 2016) ve lise mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu olmayan annelerin çocuklarına oranla (Hasçuhadar, 2015) sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çocukların cinsiyeti, sosyal yetkinlik becerileri ile ele alınan bir diğer değişkendir. Ancak bazı araştırmalarda çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında ilişki bulunmazken (Lee, 2006; Öneren-Şendil, 2010); bazı araştırmalarda kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Arslan-Yalçın, 2009; Çorbacı-Oruç, 2008). Ancak, bir diğer araştırmada kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin erkeklerden daha düşük olduğu görülmüştür (Nunez, 2011).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel model kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisini inceleyen ilişkisel model (Büyüköztürk, 2016), bu araştırmada anne ve babaların duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

3.2.1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Araştırmanın örneklemini Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ankara ilinin Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Kazan ve Çamlıdere ilçelerinde bulunan bağımsız resmi anaokulu, özel anaokulları ve ilkokul ve ortaokul bünyesinde bulunan anasınıflarına devam eden 36-72 aylık 364 çocuktan oluşmaktadır. Çocukların sosyal yetkinlikleri ile ilgili bilgiler öğretmenlerinden, çocuğun duygularına verilen tepkiler ise anne ve babalarından ayrı ayrı toplanmıştır. Söz konusu okullara uygun örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Uygun örnekleme, seçkisiz ve sistematik örneklem grubu seçmenin zor olduğu durumlarda araştırma için mevcut ve ulaşılabilir olan kişilerin dahil edildiği örnekleme yöntemidir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

3.2.2. Katılımcılarla İlgili Demografik Bilgiler

Araştırmaya dahil edilen çocuklar ve onların ebeveynleri ile ilgili bilgiler Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Çocukların ve Ebeveynlerinin Özellikleri

<i>Değişkenler</i>	<i>Gruplar</i>	<i>Frekans (n)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Çocuğun Yaşı	3	16	4
	4	107	30
	5	157	43
	6	84	23
	Toplam	364	100
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	188	52
	Erkek	176	48
	Toplam	364	100
Çocuk Sayısı	1	115	32
	2	201	55
	3 ve üzeri	48	13
	Toplam	364	100
Çocuğun Doğum Sırası	1	204	56
	2	125	34
	3 ve üzeri	35	10
	Toplam	364	100
Annenin Yaşı	20-30	91	25
	31-40	226	62
	41 ve üzeri	43	12
	Toplam	360	99
Annenin Eğitim Düzeyi	İlkokul ve Ortaokul	47	13
	Lise	116	32
	Lisans ve Lisansüstü	201	55
	Toplam	364	100
Annenin Mesleği	Profesyonel meslekler	117	32
	Profesyonel olmayan meslekler	69	19
	Ev hanımı	178	49
	Toplam	364	100

Babanın Yaşı	20-30	24	7
	31-40	239	66
	41 ve üzeri	88	24
	Toplam	351	96
Babanın Eğitim Düzeyi	İlkokul ve ortaokul	31	9
	Lise	117	32
	Lisans ve Lisansüstü	206	57
	Toplam	354	98
Babanın Mesleği	Profesyonel meslekler	188	52
	Profesyonel olmayan meslekler	166	46
	Toplam	355	98

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi, araştırmaya dahil edilen çocukların büyük bir bölümü 4 (%30) ve 5 (%43) yaşındadır. Kız ve erkek çocuklarının (K=%52, E=%48) yüzdelik dağılımları benzerlik göstermektedir. Çalışma grubundaki çocukların %56’sı ilk çocuktur. Bu çocukların annelerinin %62’si 31-40 yaş grubunda yer alırken, babalarının %66’sı 31-40 yaş aralığında yer almaktadır. Annelerin %55’inin ve babaların %57’sinin öğrenim durumu lisans veya lisansüstü düzeydedir.

Çalışma grubundaki annelerin meslekleri ev hanımı, profesyonel ve profesyonel olmayan meslekler olarak gruplandırılırken, babaların meslekleri profesyonel ve profesyonel olmayan meslekler olarak gruplandırılmıştır. Tobias ve Baffert’e (2010) göre profesyonel bir mesleğe sahip olmak o alanda uzman olmayı ve uzun süreli ve kapsamlı bir eğitim almış olmayı gerektirir (Akt. Güven, 2010). Bu doğrultuda, çalışmada profesyonel meslek grubuna öğretmen, akademisyen, doktor, mühendis ve bankacı vb. olan anne babalar; profesyonel olmayan meslek grubuna ise kasiyer, sekreter, temizlik görevlisi ve teknisyen vb. olan anne babalar dahil edilmiştir. Tablo 3.1’de çalışma grubundaki annelerin %49’nun ev hanımı olduğu görülürken babaların %52’sinin profesyonel bir mesleğe sahip olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Çocukların Duygularına Tepkiler Ölçeği ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu örneklem grubundaki çocuklar ve ebeveynlerine ilişkin ebeveyn; cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, mesleği, çocuk sayısı ve çocuğun; cinsiyeti ve doğum sırası gibi demografik bilgilere yönelik soruları içermektedir.

3.3.2. Çocukların Duygularına Tepkiler Ölçeği

Çocukların Duygularına Tepkiler Ölçeği O'Neal ve Magai tarafından 2005 yılında, 11-14 yaşlarındaki çocukların ebeveynlerine uygulanmak üzere geliştirilmiştir. Ölçek ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdiği tepkileri tanımlayan ödül, cezalandırmak, büyütme (mübalağa etmek), ihmal ve dikkatini dağıtmak olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Ödül alt boyutu olumlu ve çocuğun duygularını düzenlemesine yardım eden tepkileri içerir (örneğin, çocuğum üzgün olduğunda onu neyin üzdüğünü sordum). Cezalandırmak alt boyutu ebeveynin çocuğunun duygularını onaylamamasını veya reddetmesini ifade eder (örneğin, çocuğum üzgün olduğunda çocuğuma üzülmeği bırakmasını söyledim). Büyütme (mübalağa etmek) alt boyutu ebeveynin çocuğu ile aynı duyguyu yaşamasını ve bu duygusunu çocuğa yansıtmasını ifade eden tepkilerden oluşur (örneğin, çocuğum üzgün olduğunda çok üzgün olduğumu belirttim). İhmal alt boyutu ise ebeveynin çocuğunun duygularını fark etmemesi ya da duygularına tepki vermemesi ile ilgilidir (örneğin, çocuğum üzgün olduğunda üzüntüsünü görmezlikten geldim). Son olarak dikkatini dağıtmak alt boyutu ebeveynin çocuğun dikkatini başka bir yöne çekerek onun duygusal deneyimlerini önemsememesini ifade eder (örneğin, çocuğum üzgün olduğunda ona sevdiği bir şey aldım). Her alt boyut için çocukların üzüntü, öfke, korku ve aşırı neşe duygularına verilen tepkiler puanlanır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması ise 2014 yılında Ersay tarafından 51-81 aylık çocukların anneleri ile yapılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin orijinal ölçekte olduğu gibi 5 alt boyuttan oluştuğu bulunmuştur. 64 maddeden oluşan ölçekte her madde 1'den (hiç bir zaman) 5'e (her zaman) kadar puanlanmaktadır. Her alt boyut 12 maddeden oluşmaktadır ve her biri için

alınabilen en yüksek puan 60'dır. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alfa katsayıları Ödül (.83), Cezalandırmak (.84), İhmal (.85), Dikkatini dağıtmak (.84) ve Büyütmek (.79) olarak bulunmuştur (Ersay, 2014).

3.3.3. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) ölçeği LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından okul öncesi dönemde çocukların gösterebilecekleri kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içer dönüklük gibi duygusal ve davranış sorun belirtilerini ve bu dönemde gelişmesi beklenen sosyal becerilerin niceliğini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu doğrultuda ölçek Kızgınlık-Saldırganlık (KS), Anksiyete-İçer dönüklük (Aİ) ve Sosyal Yetkinlik (SY) olmak üzere 3 alt ölçekten oluşmaktadır. Sosyal yetkinlik alt ölçeği çocukların akranlarıyla kurdukları işbirliğini ve anlaşmazlıklarına buldukları çözüm yollarını ifade eden maddelerden oluşmaktadır. Kızgınlık-Saldırganlık alt ölçeği yetişkinlere karşı gelme, akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranma gibi dışsallaştırma problemlerini içerir. Anksiyete-İçer dönüklük alt ölçeği ise çocukların üzgün ve depresif olma, akran grubu içinde çekingen davranma gibi içselleştirme problemlerini belirleyen maddelerden oluşmaktadır. Ölçek Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu tarafından 2010 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek her alt ölçek için 10 madde olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmaktadır ve (1=hiçbir zaman, 6=her zaman) arasında puanlanmaktadır. Her alt ölçekten alınabilen en fazla puan 60'dır. Ölçek öğretmen tarafından doldurulmaktadır. Ölçeğin Türkçe versiyonunda KS, Aİ ve SY alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla (.88), (.87) ve (.84) olarak bulunmuştur. Ayrıca her alt ölçeğin madde toplam korelasyonunun (.41) ve üstünde bulunması ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir (Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu, 2010). Bu çalışmada SYDD-30 ölçeğinin Sosyal Yetkinlik alt ölçeği kullanılmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı

Araştırmacı tarafından 2017 yılının Mayıs-Ekim ayları arasında örnekleme dahil edilen okullar ziyaret edilmiş ve araştırmanın veri toplama araçları anne, baba ve öğretmenlere ulaştırılmıştır. Bu süreçte gerekli izinlerin yanı sıra (Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu, Ek 1 ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzni, Ek 2) katılımcıların gönüllü olarak veri toplama araçlarını doldurmalarına özen gösterilmiştir. Öğretmenlerin Kişisel Bilgi Formu ve Çocukların Duygularına

Tepkiler Formunu anne babalara göndermeleri istenmiştir. Çocukların Duygularına Tepkiler Formunu 364 anne ve 336 baba doldurup öğretmenlere tekrar iletmişlerdir. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) ölçeği ise 251 öğretmen tarafından sınıflarında bulunan her çocuk için doldurulmuş ve ebeveynlerden gelen formlar ile birlikte araştırmacıya teslim edilmiştir.

3.5. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Araştırmanın verileri SPSS23.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimleyici istatistik yöntemleri; ortalama, standart sapma, frekans kullanılmıştır. Ayrıca örneklemin normal dağılım göstermesi nedeniyle Pearson korelasyon katsayısı, t testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

3.6. Araştırmanın İç ve Dış Geçerliliği

3.6.1. Araştırmanın İç Geçerliliği

Çocukların Duygularına Tepkiler Ölçeği Ersay tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin geçerlik güvenirlik analizleri sonucunda alt boyutların Cronbach Alfa katsayıları Ödül (.83), Cezalandırmak (.84), İhmal (.85), Dikkatini dağıtmak (.84) ve Büyütmek (.79) olarak bulunmuştur (Ersay, 2014). Bu araştırmada anneler tarafından doldurulan ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alfa değerleri Ödül (.92), Cezalandırmak (.88), İhmal (.84), Dikkatini dağıtmak (.88) ve Büyütmek (.86) olarak hesaplanmıştır. Babalara ait formların alt boyutlarının Cronbach Alfa değerleri ise Ödül (.96), Cezalandırmak (.91), İhmal (.91), Dikkatini dağıtmak (.93) ve Büyütmek (.91) olarak bulunmuştur. Ölçeğin anne ve baba formlarına ait Cronbach Alfa değerlerinin yüksek olması araştırmanın güvenirliğini arttırmaktadır.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) ölçeğinin özgün formunda alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları (.80) ve üstünde, test-tekrar test güvenirlik katsayıları ise birinci ölçüm için (.78) ile (.86) bulunurken, ikinci ölçümde (.59) ile (.70) arasında bulunmuştur. Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu tarafından 2010 yılında Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin KS, Aİ ve SY alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla (.88), (.87) ve (.84) olarak bulunmuştur. Ayrıca her alt ölçeğin madde toplam korelasyonun (.41) ve üstünde bulunması ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir (Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu, 2010). Bu araştırmada SY alt ölçeğine ait Cronbach Alfa katsayısı (.93) olarak hesaplanmıştır.

3.6.2. Araştırmanın Dış Geçerliği

Araştırmaların dış geçerliğini destekleyen özelliklerden biri örneklemin evreni temsil edebilme gücüdür. Bunun için de seçilen örneklemin büyük olması gerekmektedir (Karasar, 1995). Ayrıca parametrik testlerin uygulanabilmesi için örneklemin sayısı en az 30 olmalıdır (Cohen ve Manion, 1994). Bu araştırmanın örneklemini 364 çocuktan oluşmaktadır ve normallik ve homojenlik koşullarını sağladığı için parametrik testler uygulanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, alt problemlere yönelik araştırma bulguları ve bu bulgularla ilgili değerlendirmeler yer almaktadır.

4.1. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme stratejileri (ödül, cezalandırma, büyütmek, ihmal ve dikkatini dağıtmak) anne ya da baba olma durumlarına, yaşlarına, eğitim düzeylerine, mesleklerine, çocuk sayılarına, çocuğun doğum sırasına ve cinsiyetine göre incelenmiştir.

4.1.1. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Anne-Baba Olma Durumlarına Göre İncelenmesi

Tablo 4.1'de ebeveynlerin kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejilerinin anne ya da baba olma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.1. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Anne-Baba Olma Durumlarına Göre t Testi Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Ebeveyn</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ödül	Anne	363	49,06	10,20	362	6,280	,000**
	Baba	363	44,07	15,22			
Ceza	Anne	363	26,41	9,61	363	-1,085	,279
	Baba	363	27,06	11,57			
Büyütmek	Anne	363	34,60	9,72	363	4,741	,000**
	Baba	363	31,46	12,32			
İhmal	Anne	363	17,69	5,88	363	-2,060	,040*
	Baba	363	18,55	8,51			
Dikkatini Dağıtmak	Anne	362	34,55	10,37	362	1,123	,262
	Baba	362	33,81	13,26			

**p<,01 *p<.05

Puan ortalamalarına bakıldığında, annelerin ödül alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar ($\bar{X}$ =49,06; S=10,20) babaların aldıkları ortalama puanlardan ($\bar{X}$ = 44,07;

S= 15,22) daha yüksektir. Ödül alt boyutunda anneler ile babalar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t=6,280$; $p<,01$). Bu sonuç annelerin çocuklarının duygularını babalara oranla daha fazla ödüllendirdiğini göstermektedir. Yine, annelerin büyütmek tepkisi puanlarının ($\bar{X}=34,60$; $S=9,72$) babaların büyütmek tepkisi puanlarından ($\bar{X}=31,46$; $S=12,32$) daha fazla olduğu görülmektedir. t-testi sonucuna göre çocukların duygularına verilen büyütmek tepkileri anne babalar arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($t=4.74$; $p<,01$). Diğer bir bulgu ise, babaların ($\bar{X}=18,55$; $S=8,51$) annelere ($\bar{X}=17,69$; $S=5,88$) kıyasla çocuklarının duygularına daha fazla ihmal tepkisi gösterdiği ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulgusudur ($t=-2,060$; $p<,05$). Ayrıca annelerin ihmal etmek tepkisini diğer tepkilere oranla daha az kullandıkları görülmektedir ($\bar{X}=17,69$).

Ancak, yapılan t testi sonuçlarına göre ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri ceza tepkilerinin anne ya da baba olma durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=-1,085$; $p>,05$). Puan ortalamalarına bakıldığında babaların ceza tepkisi ortalamalarının ($\bar{X}=27,06$; $S=11,57$) annelerin ceza tepkisi puan ortalamalarına ($\bar{X}=26,41$; $S=9,61$) göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tablo 4.1'de görüldüğü gibi annelerin dikkatini dağıtmak tepkisi puanları ($\bar{X}=34,55$; $S=10,37$) babaların dikkatini dağıtmak tepkisi puanlarından ($\bar{X}=33,81$; $S=13,26$) daha yüksektir. Yapılan t testi sonuçlarına göre, anne ve babaların çocuklarının duygularına verdikleri dikkatini dağıtmak tepkileri anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($t=,123$; $p>,05$).

Baker, Fenning ve Crnic (2011) araştırmalarında annelerin babalara oranla çocuklarının duygularına daha fazla destekleyici tepkiler verdiklerini belirlemişlerdir. Ayrıca Ersay'ın (2014) çalışmasında annelerin çocuklarının duygularını genellikle ödüllendirdiği bulunmuştur. Benzer şekilde bazı çalışmalarda da (Çorapçı, 2012; McElwain, ve diğerleri, 2007; Özkan, 2015) annelerin, çocuklarının duygularına karşı destekleyici duygu sosyalleştirme tepkilerini destekleyici olmayan tepkilerden daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Ünlü-Çetin'in (2015) araştırmasında babaların çocuklarının öfke duygularına bağırma ve ceza gibi tepkiler verdikleri ancak fiziksel cezaya başvurmadıkları bulunmuştur. Diğer taraftan, Sperling (2012) ise annelerin babalara kıyasla çocuklarının olumsuz duygularına tepki olarak daha fazla olumsuz ifade kullandıklarını

bulmuştur. Ersay'ın (2014) araştırmasında da annelerin en az kullandığı duygu sosyalleştirme stratejisinin ihmal etmek olduğu bulunmuştur. Ayrıca Ünlü-Çetin'in (2015) çalışmasında babaların çocuklarına yeteri kadar zaman ayırmadıkları bulunmuştur. Bu durumun babaların çocuklarının duygularını daha fazla ihmal etmesine neden olduğu düşünülmektedir. Bir diğer araştırmada (McElwain ve diğerleri, 2007) da annelerin babalara kıyasla çocuklarının duygularına daha fazla destekleyici tepkiler verdiklerini ortaya koymuşlardır. Crespo'nun (2013) çalışmasında da anne ve babaların çocuklarıyla duyguları hakkında konuşma sıklıklarının benzer olduğu görülmüştür.

Özyürek ve Tezel Şahin (2005) yaptıkları çalışmada annelerin babalara göre çocuklarına daha koruyucu ve demokratik tutum sergilediklerini ve babaların daha geleneksel bir tutum ile çocuklarına tepkiler verdiklerini ifade etmektedirler. Annelerin çocukları ile kurdukları bağın kuvvetli olması ve onlara daha fazla şefkat göstermeleri, ödül ve büyütme tepkisi konusunda babalara oranla daha yüksek puan almalarına sebep olmuş olabilir. Bunun yanı sıra, Denham ve Kochanoff (2002) araştırma bulgularını babaların duygu sosyalleştirmeyi "kendi işleri olarak görmedikleri" şeklinde yorumlamışlardır. Benzer şekilde bu araştırmada da babaların çocuklarının duygusal tepkileri ile daha az ilgilendiği ve ihmal tepkisi konusunda annelere oranla daha yüksek puan aldıkları düşünülmektedir.

4.1.2. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ebeveyn Yaşına Göre İncelenmesi

Tablo 4.2'de farklı yaş gruplarındaki annelerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkilerin ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

Tablo 4.2. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Yaş Gruplarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Anne Yaşı</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
Ödül	20-30	91	49,71	8,87
	31-40	226	49,46	8,78
	41 ve üzeri	43	50,09	9,27
Ceza	20-30	91	30,16	9,10
	31-40	226	25,69	8,96
	41 ve üzeri	43	24,70	9,35
Büyütmek	20-30	91	37,99	9,11
	31-40	226	34,09	8,68
	41 ve üzeri	43	33,37	9,63
İhmal	20-30	91	17,93	5,51
	31-40	226	18,08	5,79
	41 ve üzeri	43	16,77	4,68
Dikkatini Dağıtmak	20-30	91	38,86	10,01
	31-40	226	33,92	9,39
	41 ve üzeri	43	31,98	8,77

Tablo 4.2 de anne yaşlarına göre duygu sosyalleştirme stratejileri incelenmiştir. Ödül boyutunda, 20-30 ($\bar{X}$ =49,71; S=8,87), 31-40 ($\bar{X}$ =49,46; S=8,78) ve 41 ve üzeri ($\bar{X}$ =50,09; S=9,27) yaşlarındaki annelerin ortalamalarına bakıldığında 41 ve üzeri yaş grubundaki annelerin çocuklarının duygularına, daha fazla ödül tepkisi verdiği görülmektedir. Ayrıca 20-30 yaşlarındaki annelerin ($\bar{X}$ =30,16; S=9,10), 31-40 ($\bar{X}$ =25,69; S=8,96) ve 41 ve üzeri ($\bar{X}$ = 24,70; S=9,35) yaşlardaki annelere oranla daha çok ceza tepkisini kullandıkları görülmektedir. Tabloya göre sırasıyla 20-30 ($\bar{X}$ =37,99; S=9,11), 31-40 ($\bar{X}$ =34,09; S=8,68) ve 41 ve üzeri ($\bar{X}$ =33,37; S=9,63) yaş grupları incelendiğinde, yine 20-30 yaşındaki annelerin büyütmek tepkisini daha çok kullandıkları görülmektedir. Sırasıyla 31-40 ($\bar{X}$ =18,08; S=5,79), 20-30 ($\bar{X}$ =17,93; S=5,51) ve 41 ve üzeri ($\bar{X}$ =16,77; S=4,68) yaş gruplarındaki annelerin puan ortalamalarına bakıldığında, 31-40 yaş gruplarındaki anneler ihmal tepkisini daha fazla kullanmaktadır. Dikkatini dağıtmak boyutunda ise 20-30 ($\bar{X}$ =38,86; S=10,01), 31-40 ($\bar{X}$ =33,92; S=9,39) ve 41 ve üzeri ($\bar{X}$ =31,98; S=8,77) yaş gruplarındaki annelerin puan ortalamaları hesaplanmıştır ve 20-30 yaş grubundaki annelerin dikkatini dağıtmak tepkisini daha fazla kullandıkları

görülmüştür. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan Anova testi sonuçları Tablo 4.3'de yer almaktadır.

Tablo 4.3. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Annenin Yaşına Göre Anova Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Ödül	Gruplar arası	15,705	2	7,853	,100	,905	-
	Gruplar içi	27938,334	357	78,478			
	Toplam	27954,039	359				
Ceza	Gruplar arası	1493,258	2	746,629	9,127	,000*	A-B, A-C
	Gruplar içi	29203,531	357	81,803			
	Toplam	30696,789	359				
Büyütmek	Gruplar arası	1114,690	2	557,345	7,022	,001*	A-B, A-C
	Gruplar içi	28337,266	357	79,376			
	Toplam	29451,956	359				
İhmal	Gruplar arası	62,100	2	31,050	,989	,373	-
	Gruplar içi	11203,000	357	31,381			
	Toplam	11265,100	359				
Dikkatini Dağıtmak	Gruplar arası	2008,845	2	1004,422	11,177	,000*	A-B, A-C
	Gruplar içi	32080,686	357	89,862			
	Toplam	34089,531	359				

*p<,01 20-30 yaş= A, 31-40 yaş=B, 41 ve üzeri yaş= C

Tablo 4.3'deki Anova testi sonuçlarına göre annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ödül tepkilerinin annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya konmuştur (F=,100; p>,05). Ayrıca, tabloda görüldüğü gibi annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ceza odaklı tepkileri annenin yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Ceza tepkilerinin hangi yaş gruplarında farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Analizler sonucunda 20-30 yaş grubunda bulunan annelerin 31-40 yaş grubundaki annelere ve 20-30 yaşlarındaki annelerin 41 ve üzeri yaşlardaki annelere kıyasla çocuklarının duygularına daha fazla ceza tepkisi gösterdiği belirlenmiştir (F=9,127; p<,01). Tablo 4.3'deki bulgulara göre annelerin çocuklarının duygularına verdikleri büyütmek tepkilerinin annenin yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Yapılan Scheffe testi sonucunda 20-30 yaş grubunda bulunan

annelerin 31-40 yaş grubundaki annelere ve 20-30 yaşlarındaki annelerin 41 ve üzeri yaşlardaki annelere oranla çocuklarının duygularına daha fazla büyötmek tepkisi gösterdiği bulunmuştur ($F=7,022$; $p<,01$). Tablo 4.3'de göröldüğü gibi annelerin kullandıkları dikkatini dağıtmak tepkileri yaş gruplarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Yapılan Scheffe testi sonucunda 20-30 yaşlarındaki annelerin 31-40 yaşlarındaki annelere oranla ve 20-30 yaşlarındaki annelerin 41 ve üzeri yaşlardaki annelere oranla daha fazla dikkatini dağıtmak tepkisi kullandığı saptanmıştır ($F=11,177$; $p<,01$). Ancak, anova testi sonuçlarına göre annelerin kullandıkları ihmal tepkisi yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($F=,989$; $p>,05$).

Bu araştırmada annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ceza tepkilerinin yaşları arttıkça azaldığı bulunmuştur. Bu bulgu O'Neil Woods'un (2012) çalışmasının bulgusu ile örtüşmektedir. O'Neil Woods da araştırmasında annelerin yaşı arttıkça çocuklarının duygularına daha az cezalandırıcı tepkiler verdiklerini bulmuştur. Annelerin yaşı arttıkça çocuk yetiştirme konusunda daha tecrübeli ve sabırlı oldukları ve bu nedenle çocuklarına daha az ceza, büyötmek ve dikkatini dağıtmak gibi olumsuz tepkiler verdikleri düşünölmektedir.

Babaların çocuklarının duygularına karşı kullandığı tepkilerin farklı yaş gruplarına göre incelenmesi sonucu bulunan ortalama değerleri Tablo 4.4'de bulunmaktadır.

Tablo 4.4. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Yaş Gruplarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Baba Yaşı</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
Ödül	20-30	24	44,62	12,65
	31-40	239	45,33	13,18
	41 ve üzeri	88	46,64	12,47
Ceza	20-30	24	32,33	10,68
	31-40	239	27,71	10,39
	41 ve üzeri	87	27,84	10,70
Büyütmek	20-30	24	36,71	2,48
	31-40	239	32,31	0,70
	41 ve üzeri	87	32,36	1,15
İhmal	20-30	24	21,92	9,07
	31-40	239	18,85	7,68
	41 ve üzeri	87	19,56	7,96
Dikkatini Dağıtmak	20-30	24	37,75	12,18
	31-40	239	34,58	11,73
	41 ve üzeri	87	35,63	11,70

Tablo 4.4'e göre babaların ödül tepkisi puan ortalamalarının 20-30 yaş grubunda ($\bar{X}$ =44,62; S=12,65), 31-41 yaş grubunda ($\bar{X}$ =45,33; S=13,18) ve 41 ve üzeri yaş grubunda ($\bar{X}$ =46,64; S=12,47) olduğu görülmektedir. Ayrıca, tabloda görüldüğü gibi ceza tepkisi için puan ortalamaları babaların yaşlarına göre sırasıyla 20-30 yaş grubu için ($\bar{X}$ =32,33; S=10,68), 31-40 yaş grubu için ($\bar{X}$ =27,71; S=10,39) 41 ve üzeri yaş grubu için ($\bar{X}$ =27,84; S=10,70) olarak bulunmuştur. Babaların büyütmek tepkilerinin puan ortalamaları ise 20-30 yaş grubu için ($\bar{X}$ =36,71; S=2,48), 31-40 yaş grubu için ($\bar{X}$ =32,31; S=0,70) ve 41 ve üzeri yaşlarındaki babalar için ($\bar{X}$ =32,36; S=1,15) olarak hesaplanmıştır. Babaların çocuklarının duygularına verdikleri ihmal tepkileri incelendiğinde, puan ortalamalarının sırasıyla 20-30 yaş grubundaki babalar için ($\bar{X}$ =21,92; S=9,07), 31-40 yaş grubundaki babalar için ($\bar{X}$ =18,85; S=7,68) ve 41 ve üzeri yaşlardaki babalar için ($\bar{X}$ =19,56; S=7,96) olduğu görülmüştür. Tablo 4.4'de görüldüğü gibi, babaların dikkatini dağıtmak puan ortalamaları 20-30 yaş için ($\bar{X}$ =37,75; S=12,18), 31-40 yaş grubu için ($\bar{X}$ =34,58; S=11,73) ve 41 ve üzeri yaşlardaki babalar için ($\bar{X}$ =35,63;

S=11,70) olarak bulunmuştur. Yaş grupları arasındaki farkın anlamlılığını analiz etmek amacıyla Anova testi uygulanmıştır (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Babanın Yaşına Göre Anova Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Ödül	Gruplar arası	134,651	2	67,326	,400	,671	-
	Gruplar içi	58574,876	348	168,319			
	Toplam	58709,527	350				
Ceza	Gruplar arası	471,558	2	235,779	2,143	,119	-
	Gruplar içi	38286,186	348	110,018			
	Toplam	38757,744	350				
Büyütmek	Gruplar arası	429,322	2	214,661	1,808	,165	-
	Gruplar içi	41314,786	348	118,721			
	Toplam	41744,108	350				
İhmal	Gruplar arası	217,247	2	108,623	1,763	,173	-
	Gruplar içi	21436,127	348	61,598			
	Toplam	21653,373	350				
Dikkatini Dağıtmak	Gruplar arası	255,673	2	127,836	,925	,397	-
	Gruplar içi	47944,944	347	138,170			
	Toplam	48200,617	349				

Tablo 4.5'deki analiz sonuçlarına göre babaların yaşı ile çocuklarının duygularına verdikleri ödül ($F=.400$; $p>,05$), ceza ($F=,119$; $p>,05$), büyütmek ($F=,165$; $p>,05$), ihmal ($F=,173$; $p>,05$) ve dikkatini dağıtmak ($F=,925$; $p>,05$) tepkileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Tamis-LeMonda, Shannon, Cabrera ve Lamb (2004) yapmış oldukları çalışmada, 2-3 yaşlarındaki çocukların babalarının yaşları arttıkça daha duyarlı ebeveynlik davranışları gösterdiklerini bulmuşlardır. Bu araştırmada babaların duygu sosyalleştirme stratejilerinin yaşlarına göre farklılık göstermemesinin, çalışmanın gerçekleştirildiği kültürün özelliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Toplumsal kültürlerde çocuğun sorumluluğunu babadan çok anne almaktadır. Bu nedenle babaların çocuklarının duygularına verdikleri tepkilerin yaşlarına göre değişmediği görülmektedir. Ayrıca anne babaların çocuğa yönelik tutumlarının kültürden kültüre farklılık gösterdiği

bilindiğinden (Tezel-Şahin ve Cevher, 2007) farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda babaların çocuklarına verdiği tepkilerin de farklı olması normal karşılanabilir.

4.1.3. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Ebeveyn Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi

Annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ödül, ceza, büyütmek, ihmal ve dikkatini dağıtmak tepkileri eğitim düzeylerine göre incelenmiş ve puan ortalamaları ve standart sapma değerleri bulunmuştur (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Anne Eğitim Düzeyi</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
<i>Ödül</i>	İlkokul-Ortaokul	47	50,00	10,19
	Lise	116	48,93	11,33
	Lisans-Lisansüstü	201	48,90	9,55
<i>Ceza</i>	İlkokul-Ortaokul	47	32,66	10,00
	Lise	116	27,45	9,53
	Lisans-Lisansüstü	201	24,35	8,85
<i>Büyütmek</i>	İlkokul-Ortaokul	47	37,77	9,69
	Lise	116	35,69	10,37
	Lisans-Lisansüstü	201	33,24	9,12
<i>İhmal</i>	İlkokul-Ortaokul	47	19,06	6,86
	Lise	116	17,03	5,46
	Lisans-Lisansüstü	201	17,75	5,83
<i>Dikkatini Dağıtmak</i>	İlkokul-Ortaokul	47	41,53	9,81
	Lise	116	35,74	10,68
	Lisans-Lisansüstü	201	32,23	9,44

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi, ödül tepkisi alt boyutunda ilkokul-ortaokul mezunu annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =50,00; S=10,19), lise mezunu annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =48,93; S=11,33) ve lisans-lisansüstü mezunu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =48,90; S=9,55) hesaplanmıştır. Ayrıca, ilkokul-ortaokul mezunu annelerin ($\bar{X}$ =32,66; S=10,00), lise mezunu ($\bar{X}$ =27,45; S=9,53) ve lisans-lisansüstü mezunu olan annelere oranla ($\bar{X}$ =24,35; S=8,85) çocuklarının duygularına daha fazla ceza tepkisi gösterdikleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra tabloda sırasıyla ilkokul-ortaokul mezunu olan annelerin ($\bar{X}$ =37,77; S=9,69), lise

($\bar{X}$ =35,69; S=10,37) ve lisans-lisansüstü ($\bar{X}$ =33,24; S=9,12) mezunu olan annelere göre büyütmek tepkisi puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Puan ortalamaları incelendiğinde, ilkokul-ortaokul mezunu olan annelerin ($\bar{X}$ =19,06; S=6,86), lisans-lisansüstü ($\bar{X}$ =17,75; S=5,83) ve lise mezunu olan annelere göre ($\bar{X}$ =17,03; S=5,46) ihmal tepkilerini daha fazla kullandıkları görülmektedir. Ayrıca, ilkokul-ortaokul mezunu olan anneler ($\bar{X}$ =41,53; S=9,81), lise ($\bar{X}$ =35,74; S=10,68) ve lisans-lisansüstü mezunu olan annelere oranla ($\bar{X}$ =32,23; S=9,44) çocuklarının duygularına daha çok dikkatini dağıtmak tepkisi vermektedirler. Annelerin eğitim düzeyine göre duygu sosyalleştirme stratejileri arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan Anova testi sonuçları Tablo 4.7’de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anova Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Ödül	Gruplar arası	48,251	2	24,125	,231	,794	-
	Gruplar içi	37638,647	361	104,552			
	Toplam	37686,898	363				
Ceza	Gruplar arası	2811,024	2	1405,512	16,523	,000*	A-B, A-C, B-C
	Gruplar içi	30707,163	361	85,061			
	Toplam	33518,187	363				
Büyütmek	Gruplar arası	981,243	2	490,621	5,317	,005*	A-C
	Gruplar içi	33313,790	361	92,282			
	Toplam	34295,033	363				
İhmal	Gruplar arası	140,506	2	70,253	2,047	,131	-
	Gruplar içi	12389,791	361	34,321			
	Toplam	12530,297	363				
Dikkatini Dağıtmak	Gruplar arası	3534,055	2	1767,027	18,028	,000*	A-B, A-C, B-C
	Gruplar içi	35383,953	361	98,016			
	Toplam	38918,008	363				

*p<,01 İlkokul-ortaokul= A, Lise= B, Lisans-lisansüstü=C

Tablo 4.7’deki bulgular incelendiğinde annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ceza tepkilerinin eğitim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan

Scheffe testi sonucunda ilkokul-ortaokul mezunu olan annelerin lise mezunu annelere ve lisans-lisansüstü mezunu olan annelere oranla çocuklarının duygularına daha fazla ceza tepkisi verdiği bulunmuştur. Ayrıca lise mezunu olan annelerin de lisans-lisansüstü mezunu olan annelere kıyasla daha fazla cezalandırma tepkisi kullandıkları ortaya konmuştur ($F=16,523$; $p<,01$). Ayrıca bulgulara göre, annelerin kullandığı büyütme tepkisi eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Anlamlı farklılığın olduğu grupları belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda, ilkokul-ortaokul mezunu olan annelerin lisans-lisansüstü mezunu olan annelere oranla çocuklarının duygularına daha fazla büyütme tepkisi gösterdiği bulunmuştur ($F=5,317$; $p<,01$). Yapılan anova testi sonuçları annelerin çocuklarının duygularına verdikleri dikkatini dağıtmak tepkisinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ifade etmektedir. Scheffe testi uygulandığında; ilkokul-ortaokul mezunu annelerin lise mezunu annelere ve lisans-lisansüstü mezunu annelere oranla dikkatini dağıtmak tepkisini daha fazla kullandıkları görülmüştür. Ayrıca lise mezunu annelerin lisans ve lisansüstü mezunu olan annelere kıyasla çocuklarının duygularına daha fazla dikkatini dağıtmak tepkisi verdikleri bulunmuştur ($F=18,028$; $p<,01$).

Tablo 4.7'deki bulgulara göre, annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ödül tepkileri eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=,794$; $p>,05$). Tablo 4.7'deki bulgulara göre, annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ihmal tepkileri eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F=2,047$; $p>,05$).

Annelerin kullandıkları ceza, büyütme ve dikkatini dağıtmak gibi olumsuz duygu sosyalleştirme stratejilerinde fark olması eğitim düzeyi arttıkça diğer gruplara göre olumsuz stratejileri daha az kullandıklarını göstermektedir. Ersay'ın (2014) araştırmasında da ilköğretim mezunu annelerin ortaöğretim mezunu annelere oranla çocuklarının duygularına daha fazla ödül tepkisi verdiği saptanmıştır. Ancak bazı çalışmalarda (Atay, 2009; Kılıç, 2012; Özkan, 2015) annelerin çocuklarının olumsuz duygularına verdiği destekleyici tepkilerin öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermediği ortaya konmuştur. Haşçuhadar (2015) da çalışmasında annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına daha az cezalandırıcı tepkiler verdiklerini saptamışlardır. Ayrıca Lugo'nun (2012) çalışmasında annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının duygularına daha az küçümseyici tepkiler verdikleri

görülmüştür. Bu çalışmada da annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının duygularına verdikleri olumsuz tepkiler azalmaktadır. Bu doğrultuda, annelerin eğitim düzeyi arttıkça daha bilinçli ebeveynler oldukları ve çocuklarına daha uygun tepkiler verdikleri düşünülebilir.

Babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin eğitim düzeylerine göre ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.8. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Baba Eğitim Düzeyi</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
Ödül	İlkokul-Ortaokul	31	49,03	9,44
	Lise	117	45,38	13,66
	Lisans-Lisansüstü	206	44,35	14,28
Ceza	İlkokul-Ortaokul	31	35,77	8,15
	Lise	117	31,08	10,81
	Lisans-Lisansüstü	206	24,66	10,11
Büyütmek	İlkokul-Ortaokul	31	37,42	7,41
	Lise	117	34,91	11,57
	Lisans-Lisansüstü	206	29,99	11,25
İhmal	İlkokul-Ortaokul	31	23,03	8,96
	Lise	117	19,14	7,63
	Lisans-Lisansüstü	206	19,02	8,05
Dikkatini Dağıtmak	İlkokul-Ortaokul	31	42,42	9,24
	Lise	117	36,93	12,18
	Lisans-Lisansüstü	206	32,24	12,02

Tablo 4.8'de babaların ödül tepkilerinin puan ortalamaları incelendiğinde, ilkokul-ortaokul ($\bar{X}$ =49,03; S=9,44) mezunu olan babaların, lise ($\bar{X}$ =45,38; S=13,66) ve lisans-lisansüstü mezunu olan babalara göre ($\bar{X}$ =44,35; S=14,28) çocuklarının duygularına daha çok ödül tepkisi verdikleri görülmektedir (Tablo 4.8). Babaların ceza tepkilerinin puan ortalamaları, ilkokul-ortaokul mezunu babaların ($\bar{X}$ =35,77; S=8,15), lise ($\bar{X}$ =31,08; S=10,81) ve lisans-lisansüstü mezunu olan babalara göre ($\bar{X}$ =24,66; S=10,11) çocuklarının duygularına daha çok ceza tepkisi verdiklerini göstermektedir. Ayrıca, ilkokul-ortaokul mezunu babalar ($\bar{X}$ =37,42; S=7,41), lise ($\bar{X}$ =34,91; S=11,57) ve lisans-lisansüstü mezunu olan babalara göre ($\bar{X}$ =29,99; S=11,25) büyütmek tepkisini daha çok kullanmaktadırlar. Babaların ihmal tepkileri

puan ortalamaları ise ilkokul-ortaokul mezunu olan babalar ($\bar{X}$ =23,03; S=8,96), lise mezunu olan babalar ($\bar{X}$ =19,14; S=7,63) ve lisans-lisansüstü mezunu olan babalar ($\bar{X}$ =19,02; S=8,05) olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ilkokul-ortaokul mezunu babalar ($\bar{X}$ =42,42; S=9,24), lise ($\bar{X}$ =36,93; S=12,18) ve lisans-lisansüstü mezunu olan babalara göre ($\bar{X}$ =32,24; S=12,02) dikkatini dağıtmak tepkisini daha çok kullanmaktadırlar.

Farklı eğitim düzeyi gruplarındaki babaların kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejileri puanlarına ait Anova testi sonuçları Tablo 4.9'da bulunmaktadır.

Tablo 4.9. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Anova Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Ödül	Gruplar arası	605,366	2	302,683	1,606	,202	-
	Gruplar içi	66331,377	351	188,441			
	Toplam	66936,744	353				
Ceza	Gruplar arası	5271,299	2	2635,649	25,348	,000*	A-C, B-C
	Gruplar içi	36600,374	352	103,978			
	Toplam	41871,673	354				
Büyütmek	Gruplar arası	2710,663	2	1355,331	11,032	,000*	A-C, B-C
	Gruplar içi	43243,495	352	122,851			
	Toplam	45954,158	354				
İhmal	Gruplar arası	592,826	2	216,413	4,632	,010*	A-C
	Gruplar içi	22524,036	352	63,989			
	Toplam	23116,862	354				
Dikkatini Dağıtmak	Gruplar arası	3680,269	2	1840,135	13,079	,000*	A-C, B-C
	Gruplar içi	49382,398	351	140,691			
	Toplam	53062,667	353				

*p<,01 İlkokul-ortaokul= A, Lise= B, Lisans-lisansüstü=C

Tablo 4.9'daki bulgulara göre, babaların kullandığı ödül tepkileri eğitim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (F=1,606; p>,05). Anova testi sonuçları, babaların çocuklarının duygularına verdikleri ceza tepkilerinin eğitim düzeylerine göre farkının istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir. Yapılan Scheffe testine göre, ilkokul ve ortaokul mezunu olan babalar lisans ve lisansüstü mezunu olan babalara kıyasla ceza tepkisini daha

fazla kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra, lise mezunu olan babaların eğitim durumu lisans ve lisansüstü olan babalara göre çocuklarının duygularına daha çok ceza tepkisi verdikleri bulunmuştur ($F=25,348$; $p<,01$). Ayrıca bulgular, babaların çocuklarının duygularına verdikleri büyütme tepkilerinin eğitim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Scheffe testi sonuçlarına göre ilkokul ve ortaokul mezunu olan babalar, eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan babalara oranla ve lise mezunu olan babalar eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan babalara oranla büyütme tepkisini daha fazla kullanmaktadırlar ($F=11,032$; $p<,01$) (Tablo 4.9). Bulgulara göre babaların çocuklarının duygularına verdikleri ihmal tepkileri eğitim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Uygulanan Scheffe testi sonucunda ilkokul ve ortaokul mezunu olan babaların eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan babalara oranla ihmal tepkisini daha fazla kullandıkları saptanmıştır ($F=4,632$; $p<,05$). Babaların çocuklarının duygularına verdikleri dikkatini dağıtmak tepkilerinin eğitim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Scheffe testi sonucunda ilkokul ve ortaokul mezunu olan babaların eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan babalara oranla dikkatini dağıtmak tepkisini daha fazla kullandıkları bulunmuştur. Ayrıca lise mezunu olan babaların da eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan babalara kıyasla çocuklarının duygularına daha fazla dikkatini dağıtmak tepkisi verdikleri görülmüştür ($F=13,079$; $p<,01$).

Babaların eğitim düzeyi arttıkça kullandığı destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme stratejileri diğer gruplara göre azalmaktadır. Ancak olumlu strateji olan ödül boyutunda ilkokul-ortaokul mezunu olan babaların diğer gruplardaki babalara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Sarı (2007) eğitim düzeyi düşük olan babaların çocuklarına karşı daha fazla olumsuz tutum sergilediklerini bulmuştur. Nordahl'ın (2014) araştırmasında da eğitim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarının gelişim ve eğitimine karşı daha duyarlı oldukları görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkarak eğitim düzeyi arttıkça babaların, çocuklarının duygularına daha bilinçli tepkiler verdiği söylenebilir. Eğitim düzeyi yüksek babaların ceza, ihmal, büyütme ve dikkatini dağıtmak gibi duygulara verilen olumsuz tepkileri daha az kullandıkları ve çocuklarının duygu sosyalleştirme süreçlerine olumlu katkı sağladıkları düşünülmektedir.

4.1.4. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Ebeveyn Mesleğine Göre İncelenmesi

Tablo 4.10 annelerin duygu sosyalleştirme stratejilerinin meslek gruplarına göre ortalama ve standart sapma değerlerini göstermektedir.

Tablo 4.10. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Anne Mesleği</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
Ödül	Profesyonel meslek	117	49,74	7,95
	Profesyonel olmayan meslek	69	50,06	9,66
	Ev hanımı	178	48,21	11,62
Ceza	Profesyonel meslek	117	25,03	8,66
	Profesyonel olmayan meslek	69	25,19	9,35
	Ev hanımı	178	27,80	10,14
Büyütmek	Profesyonel meslek	117	33,69	8,82
	Profesyonel olmayan meslek	69	35,17	9,71
	Ev hanımı	178	34,98	10,28
İhmal	Profesyonel meslek	117	18,19	5,64
	Profesyonel olmayan meslek	69	16,69	5,48
	Ev hanımı	178	17,75	6,15
Dikkatini Dağıtmak	Profesyonel meslek	117	32,49	9,43
	Profesyonel olmayan meslek	69	35,61	10,75
	Ev hanımı	178	35,50	10,63

Tablo 4.10'a göre profesyonel olmayan mesleğe sahip annelerin ($\bar{X}=50,06$; $S=9,66$), ev hanımı olan ($\bar{X}=48,21$; $S=11,62$) ve profesyonel meslek gruplarındaki ($\bar{X}=49,74$; $S=7,95$) annelere göre ödül tepkileri puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, ev hanımı olan annelerin ($\bar{X}=27,80$; $S=10,14$), profesyonel olmayan ($\bar{X}=25,19$; $S=9,35$) ve profesyonel meslek ($\bar{X}=25,03$; $S=8,66$) grubundaki annelerin puan ortalamalarına göre ceza tepkilerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Büyütmek tepkisi boyutunda ise profesyonel olmayan meslek gruplarındaki annelerin ($\bar{X}=35,17$; $S=9,71$), profesyonel meslek grubundaki annelere ($\bar{X}=33,69$; $S=8,82$) ve ev hanımı olan annelere ($\bar{X}=34,98$; $S=10,28$) göre büyütmek tepkisi puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. İhmal etme tepkisi puan ortalamaları incelendiğinde profesyonel

meslek grubundaki annelerin ($\bar{X}$ =18,19; S=5,64), ev hanımı ($\bar{X}$ =17,75; S=26,15) ve profesyonel olmayan meslek gruplarındaki annelere ($\bar{X}$ =16,69; S=5,48) göre çocuklarının duygularına daha fazla ihmal tepkisi verdiği görülmüştür. Ayrıca, profesyonel olmayan meslek grubundaki annelerin ($\bar{X}$ =35,61; S=10,75), ev hanımı olan annelerin ($\bar{X}$ =35,50; S=10,63) ve profesyonel meslek grubundaki annelerin ($\bar{X}$ =32,49; S=9,43) kullandıkları dikkatini dağıtmak tepkileri hesaplanmıştır. Profesyonel olmayan meslek grubundaki annelerin daha fazla dikkatini dağıtma stratejisini kullandığı görülmektedir. Annelerin duygu sosyalleştirme stratejilerinin meslek gruplarına göre incelendiği Anova testi sonuçları Tablo 4.11’de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Annenin Mesleğine Göre Anova Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Ödül	Gruplar arası	248,502	2	124,251	1,195	,304	-
	Gruplar içi	37438,396	361	103,996			
	Toplam	37686,898	363				
Ceza	Gruplar arası	669,994	2	334,997	3,682	,026*	A-C
	Gruplar içi	32848,193	361	90,992			
	Toplam	33518,187	363				
Büyütmek	Gruplar arası	145,247	2	72,624	,768	,465	-
	Gruplar içi	34149,786	361	94,598			
	Toplam	34295,033	363				
İhmal	Gruplar arası	99,824	2	49,912	1,450	,236	-
	Gruplar içi	12430,472	361	34,433			
	Toplam	12530,297	363				
Dikkatini Dağıtmak	Gruplar arası	735,843	2	367,921	3,479	,032*	A-C
	Gruplar içi	38182,166	361	105,768			
	Toplam	38918,008	363				

*p<,05 Profesyonel meslek=A, Profesyonel olmayan meslek=B, Ev hanımı=C

Tablo 4.11’e göre annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ödül tepkileri meslek gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (F=1,195; p>,05). Ayrıca bulgulara göre annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ceza tepkileri mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Scheffe testi

uygulandığında, profesyonel mesleklere sahip annelerin ev hanımı olan annelere oranla çocuklarının duygularına daha az cezalandırıcı tepkiler gösterdikleri saptanmıştır ($F=,026$; $p<,05$). Yapılan Anova testi bulgularına göre, annelerin kullandıkları dikkatini dağıtmak tepkileri meslek gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Scheffe testi sonuçları ev hanımı olan annelerin profesyonel meslek grubundaki annelere oranla çocuklarının duygularına daha fazla dikkatini dağıtmak tepkisi verdiklerini ortaya koymuştur ($F=3,479$; $p<,05$). Yapılan Anova testi sonucunda annelerin çocuklarının duygularına gösterdikleri büyütme tepkilerinin meslek gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=,768$; $p>,05$). Tablo 4.11'deki bulgulara göre annelerin çocuklarının duygularına gösterdikleri ihmal tepkileri meslek gruplarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F=1,450$; $p>,05$).

Annelerin ceza ve dikkatini dağıtmak tepkilerinin annenin mesleğine göre farklılaştığı görülmektedir. Olumsuz tepkilerden olan ceza ve dikkatini dağıtmak tepkisini ev hanımı olan annelerin diğer gruplara göre daha fazla gösterdikleri bulunmuştur. Profesyonel meslek grubundaki annelerin ceza ve dikkatini dağıtmak tepkilerini daha az verdikleri görülmektedir. Ancak Kılıç'ın (2012) çalışmasında annelerin mesleğinin çocuklarının olumsuz duygularına verdiği destekleyici tepkiler üzerinde etkisi olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Altınay (2012) ve Özkan (2015) da çalışmalarında annelerin çalışma durumu ile çocuklarının olumsuz duygularına karşı kullandıkları destekleyici tepkilerin ilişkili olmadığını saptamışlardır. Profesyonel meslek grubundaki annelerin eğitim düzeylerinin lisans ya da lisansüstü olduğu ve diğer gruplara göre daha fazla eğitim aldıkları düşünüldüğünde, daha bilinçli oldukları söylenebilir. Bu nedenle olumsuz duygu sosyalleştirme stratejilerini daha az kullanmaları öngörülebilir bir durumdur.

Tablo 4.12'de babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin farklı meslek gruplarına ait t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.12. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Babanın Mesleğine Göre t Testi Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Meslek</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ödül	Profesyonel meslekler	188	44,01	14,55	352	-1,442	,150
	Profesyonel olmayan meslekler	166	46,14	13,16			
Ceza	Profesyonel meslekler	188	25,38	10,48	352	,116	,000*
	Profesyonel olmayan meslekler	166	30,27	10,97			
Büyütmek	Profesyonel meslekler	188	30,08	11,75	352	,856	,000*
	Profesyonel olmayan meslekler	166	34,59	10,79			
İhmal	Profesyonel meslekler	188	18,39	7,86	352	,684	,183
	Profesyonel olmayan meslekler	166	19,54	8,35			
Dikkatini Dağıtmak	Profesyonel meslekler	188	32,81	12,60	352	,241	,004*
	Profesyonel olmayan meslekler	166	36,61	11,87			

*p<,01 Profesyonel meslek=A, Profesyonel olmayan meslek=B

Tablo 4.12'deki puan ortalamalarına göre profesyonel olmayan meslek grubundaki babaların ($\bar{X}$ =46,14; S=13,16), profesyonel meslek grubundaki babalara oranla ($\bar{X}$ =44,01; S=14,55) daha fazla ödül tepkisi kullandıkları görülmektedir. Yapılan t testi sonuçlarına göre bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı bulunmuştur (t=-1,442; p>,01). Ceza tepkisi alt boyutunda da profesyonel olmayan meslek grubundaki babaların ($\bar{X}$ =30,27; S=10,97), profesyonel meslek grubundaki babalara oranla ($\bar{X}$ =25,38; S=10,48) göre daha fazla ceza tepkisi kullandıkları ve bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur (t=,116; p<,01). Büyütmek tepkisi alt boyutunda ise profesyonel olmayan meslek grubundaki babaların puan ortalamalarının ($\bar{X}$ =34,59; S=10,79), profesyonel meslek grubundaki babaların puan ortalamalarından ($\bar{X}$ =30,08; S=11,77) daha yüksek olduğu bulunmuştur. T-testi sonuçlarına göre babaların büyütmek tepkileri meslek gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir (t=,856; p<,01). Tablo 4.12'de görüldüğü gibi profesyonel olmayan meslek grubundaki babaların ($\bar{X}$ =36,61; S=11,87), profesyonel meslek

grubundaki babalara oranla ($\bar{X}=32,81$; $S=12,60$) daha fazla dikkatini dağıtmak tepkisi kullandıkları görülmektedir. Yapılan t testi sonuçlarına göre bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=,241$; $p<,01$).

Babaların ödül ve ihmal tepkileri meslek gruplarına göre farklılık göstermezken; ceza, büyütmek ve dikkatini dağıtmak tepkileri meslek gruplarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Profesyonel olmayan meslek grubundaki babaların profesyonel meslek grubundaki babalara göre daha fazla destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme stratejisi kullanması, eğitim düzeyi arttıkça babaların farkındalığının daha yüksek olduğunu ve tepkilerini göstermede daha kontrollü olduklarını düşündürmektedir.

4.1.5. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesi

Annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ödül, ceza, büyütmek, ihmal ve dikkatini dağıtmak tepkileri çocuk sayılarına göre incelenmiş ve puan ortalamaları ve standart sapma değerleri verilmiştir (Tablo 4.13).

Tablo 4.13. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuk Sayısına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Çocuk Sayısı</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
<i>Ödül</i>	1	115	50,15	7,83
	2	201	47,92	12,03
	3 ve üzeri	48	51,17	5,26
<i>Ceza</i>	1	115	26,64	8,76
	2	201	26,03	10,06
	3 ve üzeri	48	27,44	9,73
<i>Büyütmek</i>	1	115	35,63	8,01
	2	201	34,09	10,82
	3 ve üzeri	48	34,31	8,49
<i>İhmal</i>	1	115	17,57	5,64
	2	201	17,51	6,14
	3 ve üzeri	48	18,69	5,30
<i>Dikkatini Dağıtmak</i>	1	115	34,76	9,67
	2	201	34,18	11,11
	3 ve üzeri	48	35,60	8,60

Tablo 4.13'e göre 3 ve üzeri çocuğu olan anneler ($\bar{X} = 51,17$; $S = 5,26$), 1 çocuğu olan ($\bar{X} = 50,15$; $S = 7,83$) ve 2 çocuğu olan ($\bar{X} = 47,92$; $S = 12,03$) annelere göre çocuklarının duygularını daha çok ödüllendirmektedir. Annelerin ceza tepkileri puanları incelendiğinde, 3 ve üzeri çocuğu olan annelerin ($\bar{X} = 27,44$; $S = 9,73$), 1 çocuğu olan ($\bar{X} = 26,64$; $S = 8,76$) ve 2 çocuğu olan ($\bar{X} = 26,03$; $S = 10,06$) annelere göre çocuklarının duygularına daha çok ceza tepkisi verdikleri görölmektedir. Tablo 4.13'de göröldüğu gibi, 1 çocuğu olan annelerin ($\bar{X} = 35,63$; $S = 8,01$), 3 ve üzeri çocuğu olan ($\bar{X} = 34,31$; $S = 8,49$) ve 2 çocuğu olan ($\bar{X} = 34,09$; $S = 10,82$) annelere göre büyötmek tepkisi puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görölmüştür. Ayrıca, 3 ve üzeri çocuğu olan annelerin ($\bar{X} = 18,69$; $S = 5,30$), 1 çocuğu olan ($\bar{X} = 17,57$; $S = 5,64$) ve 2 çocuğu olan ($\bar{X} = 17,51$; $S = 6,14$) annelere göre çocuklarının duygularına daha çok ihmal tepkisi verdikleri bulunmuştur. Dikkatini dağıtmak alt boyutundaki puan ortalamaları incelendiğinde ise, 3 ve üzeri çocuğu olan annelerin ($\bar{X} = 35,60$; $S = 8,60$), 1 çocuğu olan ($\bar{X} = 34,76$; $S = 9,67$) ve 2 çocuğu olan annelere göre ($\bar{X} = 34,18$; $S = 11,11$) çocuklarının duygularına verdikleri dikkatini dağıtmak puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görölmektedir (Tablo 4.13).

Tablo 4.14'de annelerin duygu sosyalleştirme stratejileri puanlarının çocuk sayılarına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan Anova testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.14. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuk Sayısına Göre Anova Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Ödül	Gruplar arası	609,024	2	304,512	2,957	,053	-
	Gruplar içi	37077,874	361	102,994			
	Toplam	37686,898	363				
Ceza	Gruplar arası	85,235	2	42,618	,460	,632	-
	Gruplar içi	33432,951	361	92,612			
	Toplam	33518,187	363				
Büyütmek	Gruplar arası	177,411	2	88,705	,939	,392	-
	Gruplar içi	34117,622	361	94,509			
	Toplam	34295,033	363				
İhmal	Gruplar arası	55,644	2	27,822	,805	,448	-
	Gruplar içi	12474,653	361	34,556			
	Toplam	12530,297	363				
Dikkatini Dağıtmak	Gruplar arası	85,157	2	42,579	,396	,673	-
	Gruplar içi	38832,851	361	107,570			
	Toplam	38918,008	363				

Tablo 4.14'deki Anova testi sonuçlarına göre annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ödül tepkilerinin çocuk sayısına göre anlamlı bir şekilde fark göstermediği ortaya konmuştur ($F=2,957$; $p>,05$). Tablo 4.14'deki bulgulara göre annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ceza tepkileri çocuk sayılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. ($F=,460$; $p>,05$). Anova testi sonuçlarına göre annelerin çocuklarının duygularına verdikleri büyütmek ($F=,939$; $p>,05$), ihmal ($F=,805$; $p>,05$) ve dikkatini dağıtmak ($F=,396$; $p>,05$) tepkileri çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Tablo 4.14). Benzer şekilde Özkan'ın (2015) çalışmasında da annelerin çocuklarının olumsuz duygularına karşı kullandıkları destekleyici tepkilerin çocuğun kardeş sayısına göre değişmediği bulunmuştur. Öte yandan, O'Neil-Woods'un çalışmasında (2012) çocukların kardeş sayısı arttıkça annelerin cezalandırıcı ve küçümseyici tepkilerinin arttığı bulunmuştur.

Çalışmada ise annelerin duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuk sayılarına göre değişmediği saptanmıştır. Çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarına daha az zaman ayıracağı ve ceza, büyütmek, ihmal ve dikkatini dağıtmak gibi tepkileri

daha fazla kullanacağı düşünölmekteydi. Ancak, düşünölenin aksine çalışmada 2 ya da 3 çocuklu anneler ile tek çocuğu olan annelerin çocuklarının duygularına benzer tepkiler verdikleri bulunmuştur. Bu durumun ailede çocuğa verilen değer ile ilişkili olabileceği düşünölmektedir. Örnekleme dahil edilen annelerin 2 ya da 3 çocukları olsa bile çocuklarına değer verdikleri ve onlarla kaliteli zaman geçirmeye önem gösterdikleri söylenebilir.

ocuk sayısı 1, 2 ve 3 ve üzeri olan babaların kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejilerinin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.15'de gösterilmektedir.

Tablo 4.15. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>ocuk Sayısı</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
<i>Ödöl</i>	1	115	43,90	16,10
	2	200	43,84	15,14
	3 ve üzeri	48	44,77	14,12
<i>Ceza</i>	1	115	26,26	11,99
	2	200	27,07	11,29
	3 ve üzeri	48	28,90	11,75
<i>Büyötmek</i>	1	115	31,84	13,02
	2	200	31,18	12,17
	3 ve üzeri	48	31,71	11,40
<i>İhmal</i>	1	115	17,50	8,48
	2	200	18,54	8,38
	3 ve üzeri	48	21,10	8,78
<i>Dikkatini Dağıtmak</i>	1	115	32,91	14,01
	2	200	33,91	12,89
	3 ve üzeri	48	35,54	12,99

Tablo 4.15'de göröldüğü gibi, 3 ve üzeri çocuğu olan babaların ($\bar{X}$ =44,77; S=14,12), 1 çocuğu olan ($\bar{X}$ =43,90; S=16,10) ve 2 çocuğu olan ($\bar{X}$ = 43,84; S=15,14) babalara göre daha çok ödöl tepkisi kullandıkları bulunmuştur. Babaların ceza tepkileri puanlarına göre, sırasıyla 3 ve üzeri çocuğu olan babaların ($\bar{X}$ =28,90; S=11,75), 2 çocuğu olan ($\bar{X}$ =27,07; S=11,29) ve 1 çocuğu olan ($\bar{X}$ =26,26; S=11,99) babalara göre çocuklarının duygularına daha çok ceza tepkisi verdikleri görölmektedir. Babaların kullandıkları büyötmek tepkilerinin

puanları incelendiğinde, sırasıyla 1 çocuğu olan babaların ($\bar{X}=31,84$; $S=13,02$), 3 ve üzeri çocuğu olan ($\bar{X}=31,71$; $S=11,40$) ve 2 çocuğu olan ($\bar{X}=31,18$; $S=12,17$) babalara göre çocuklarının duygularına daha çok büyötmek tepkisi verdikleri saptanmıştır. Ayrıca, sırasıyla 3 ve üzeri çocuğu olan babaların ($\bar{X}=21,10$; $S=8,78$), 2 çocuğu olan ($\bar{X}=18,54$; $S=8,38$) ve 1 çocuğu olan babalara göre ($\bar{X}=17,50$; $S=8,48$) çocuklarının duygularını daha fazla ihmal ettikleri anlaşılmaktadır. Babaların dikkatini dağıtmak puan ortalamaları ele alındığında ise, sırasıyla 3 ve üzeri çocuğu olan babaların ($\bar{X}=35,54$; $S=12,99$), 2 çocuğu olan ($\bar{X}=33,91$; $S=12,89$) ve 1 çocuğu olan babalara göre ($\bar{X}=32,91$; $S=14,01$) çocuklarının duygularına verdikleri dikkatini dağıtmak tepkilerinin daha yüksek olduğu görölmektedir. Babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuk sayılarına göre incelendiği Anova testi sonuçları Tablo 4.16'de verilmiştir.

Tablo 4.16. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuk Sayısına Göre Anova Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Ödül	Gruplar arası	34,856	2	17,428	,074	,928	-
	Gruplar içi	84752,009	361	234,770			
	Toplam	84786,865	363				
Ceza	Gruplar arası	235,255	2	117,627	,877	,417	-
	Gruplar içi	48392,534	361	134,051			
	Toplam	48627,788	363				
Büyütmek	Gruplar arası	35,173	2	17,578	,115	,891	-
	Gruplar içi	55053,288	361	152,502			
	Toplam	55088,462	363				
İhmal	Gruplar arası	440,992	2	220,496	3,079	,047*	1-3
	Gruplar içi	25851,118	361	71,610			
	Toplam	26292,110	363				
Dikkatini Dağıtmak	Gruplar arası	238,259	2	119,130	,677	,509	-
	Gruplar içi	63372,242	360	176,034			
	Toplam	63610,501	362				

*p<,05

Tablo 4.16'da görüldüğü gibi, babaların kullandıkları ödül tepkileri çocuk sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F=,074$; $p>,05$). Ayrıca, babaların kullandıkları ceza tepkilerinin çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($F=,877$; $p>,05$). Anova testi bulgularına göre, babaların kullandıkları büyütmek tepkilerinin çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($F=,115$; $p>,05$). Yapılan Anova testi bulgularına göre babaların çocuklarının duygularına verdikleri ihmal tepkileri ile çocuk sayıları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Scheffe testi sonucunda 3 çocuğu olan babaların 1 çocuğu olan babalara oranla çocuklarının duygularına daha fazla ihmal tepkisi gösterdiği bulunmuştur. Tablo 4.16'deki bulgulara göre babaların çocuklarının duygularına verdikleri dikkatini dağıtmak tepkileri çocuk sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F=3,079$; $p>,05$). Bulgular değerlendirildiğinde ihmal tepkisini 3 ve üzeri çocuk sahibi olan babaların 1 ve 2

çocuk sahibi olan babalara göre daha fazla gösterdikleri bulunmuştur. Bu durumun 1 çocuğu olan babaların 3 ve üzeri çocuğu olan babalara oranla çocuklarına daha fazla zaman ayırmasından ve daha çok ilgi göstermesinden kaynaklandığı söylenebilir.

4.1.6. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Çocuğun Doğum Sırasına Göre İncelenmesi

Tablo 4.17 annelerin araştırmaya dahil edilen çocukları için kullandıkları duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocuğun doğum sırası alt gruplarına göre yapılan t testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.17. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Doğum Sırasına Göre t Testi Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Doğum Sırası</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ödül	1	204	49,43	9,24	362	,785	,433
	2-3	160	48,58	11,33			
Ceza	1	204	26,21	9,23	362	-,451	,652
	2-3	160	26,67	10,10			
Büyütmek	1	204	35,11	9,04	362	1,127	,260
	2-3	160	33,96	10,52			
İhmal	1	204	17,67	5,72	362	-,074	,941
	2-3	160	17,71	6,08			
Dikkatini Dağıtmak	1	204	34,85	10,13	362	,625	,532
	2-3	160	34,17	10,65			

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ödül ($t=,785$; $p>,05$), ceza ($t=-,451$; $p>,05$), büyütmek ($t=1,127$; $p>,05$), ihmal ($t=-,074$; $p>,05$) ve dikkatini dağıtmak ($t=,625$; $p>,05$) tepkileri çocuğun doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Puan ortalamaları incelendiğinde, annelerin 1. çocuklarına 2. ve 3. çocuklarına gösterdiklerinden daha çok ödül, büyütmek ve dikkatini dağıtmak tepkisi gösterdikleri bulunmuştur. Annelerin 2. ve 3. çocuklarına karşı ise 1. çocuklarına kullandıklarından daha çok ceza ve ihmal tepkisi kullandıkları görülmüştür. Özkan’ın (2015) çalışmasında da anneler tarafından çocukların olumsuz duygularına verilen tepkilerin çocuğun doğum sırasına göre değişmediği saptanmıştır. Ancak O’Neil-Woods araştırmasında, kendisinden daha

küçük kardeşi olan çocukların duygularına annelerin daha çok endişe (distress) tepkisi verdiklerini bulmuştur.

Babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuğun doğum sırası alt gruplarına göre incelendiği t testi sonuçları Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Doğum Sırasına Göre t Testi Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Doğum Sırası</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ödül	1	204	44,80	14,67	362	1,161	,246
	2-3	160	42,93	16,02			
Ceza	1	204	27,01	11,25	362	-,080	,936
	2-3	160	27,11	12,01			
Büyütmek	1	204	32,14	12,17	362	1,182	,238
	2-3	160	30,60	12,49			
İhmal	1	204	18,06	7,97	362	-1,243	,215
	2-3	160	19,18	9,14			
Dikkatini Dağıtmak	1	204	34,16	13,18	361	,575	,566
	2-3	160	33,36	13,37			

Tablo 4.18’e göre babaların çocuklarının duygularına verdikleri ödül ($t=1,161$; $p>,05$), ceza ($t=-,080$; $p>,05$), büyütmek ($t=1,182$; $p>,05$), ihmal ($t=-1,243$; $p>,05$) ve dikkatini dağıtmak ($t=,575$; $p>,05$) tepkileri çocuğun doğum sırasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Ancak puan ortalamaları incelendiğinde, babaların ilk çocuklarına 2. ve 3. çocuklarına gösterdiklerinden daha çok ödül, büyütmek ve dikkatini dağıtmak tepkisi gösterdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca 2. ve 3. çocuklarına ise 1. çocuklarına verdiklerinden daha çok ceza ve ihmal tepkisi verdikleri bulunmuştur.

Memet (2010) çalışmasında ebeveynlerin çocuklarını sosyalleştirme hedeflerinin çocuğun doğum sırasına göre değişmediğini saptamıştır. Bu araştırmada anne ve babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuğun doğum sırasına göre değişmemesi, çocuğun doğum sırası değişkeninin duygu sosyalleştirme stratejileri üzerinde doğrudan etkili olmayabileceği şeklinde yorumlanabilir.

4.1.7. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi

Tablo 4.19 annelerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuğun cinsiyetine göre incelendiği t testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.19. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ödül	Kız	188	49,58	10,40	362	1,016	,311
	Erkek	176	48,49	9,99			
Ceza	Kız	188	26,87	10,04	362	,944	,346
	Erkek	176	25,92	9,13			
Büyütmek	Kız	188	34,51	9,95	362	-,201	,841
	Erkek	176	34,71	9,49			
İhmal	Kız	188	17,34	5,66	362	-1,163	,246
	Erkek	176	18,06	6,09			
Dikkatini Dağıtmak	Kız	188	35,09	10,33	362	1,025	,306
	Erkek	176	33,98	10,38			

Tablo 4.19'daki bulgular incelendiğinde annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ödül ($t=1,016$; $p>,05$), ceza ($t=,944$; $p>,05$), büyütmek ($t=-,201$; $p>,05$), ihmal ($t=-1,163$; $p>,05$) ve dikkatini dağıtmak ($t=1,025$; $p>,05$) tepkilerinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Kılıç (2012) ve Özkan (2015) da araştırmalarında, annelerin çocuklarının olumsuz duygularına verdiği destekleyici tepkilerin çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermediğini bulmuştur. Bir diğer araştırmada da anne babaların kullandığı duygu koçluğu ve çocuklarının duygularını görmezden gelme gibi olumlu ve olumsuz duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı saptanmıştır (Lunkenheimer ve diğerleri, 2007). Benzer şekilde Ersay (2014) araştırmasında, annelerin çocuklarının duygularına verdiği tepkiler ile çocukların cinsiyeti arasında bir ilişki olmadığını belirlemiştir. Ancak aynı araştırmada annelerin erkek çocuklarının üzüntü duygusuna karşı daha fazla büyütmeye tepkisini kullandığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra, Hasçuhadar (2015) çalışmasında annelerin erkek çocuklarının olumsuz duygularına kız çocuklarına oranla daha çok teşvik edici, duygu ve problem odaklı tepkiler verdiklerini bulmuştur.

Malatesta ve Haviland (1982) araştırmalarında annelerin oyun sırasında çocuklarının duygularına verdikleri tepkileri incelemiş ve erkek çocuğu annelerin çocuklarının duygularına daha uygun tepkiler verdiklerini gözlemlemişlerdir. Örneğin, çalışmada annelerin erkek çocuklarının gülümsemelerine daha fazla gülümseme ile tepki verdikleri görülmüştür. Eisenberg ve diğerlerine (1998) göre cinsiyet, annelerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkileri etkilemektedir.

Çünkü anneler erkek çocuklarının duygular ile daha zor baş ettiğini düşünmekte ve onlara daha olumlu tepkiler göstererek bu durumla baş etmelerini sağlamaya çalışmaktadırlar.

Babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 4.20'de verilmiştir.

Tablo 4.20. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ödül	Kız	188	46,46	13,42	362	3,237	,001**
	Erkek	175	41,34	16,69			
Ceza	Kız	188	28,00	11,10	362	1,618	,107
	Erkek	175	26,05	12,01			
Büyütmek	Kız	188	33,03	11,35	362	2,532	,012*
	Erkek	175	29,78	13,11			
İhmal	Kız	188	18,41	7,62	362	-,311	,756
	Erkek	175	18,69	9,38			
Dikkatini Dağıtmak	Kız	188	35,66	11,79	361	2,793	,005**
	Erkek	175	31,81	14,44			

**p<,01 *p<,05

Yapılan t testi sonuçlarına göre babaların ödül, büyütmek ve dikkatini dağıtmak tepkilerinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Babaların kız çocuklarının duygularına erkek çocuklarına gösterdiklerinden daha çok ödül (t=3,237;p<,01) tepkisi verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca Tablo 4.20'ye göre babaların kız çocuklarının duygularına erkek çocuklarına gösterdiklerinden daha az büyütmek (t=2,532;p<,05) ve dikkatini dağıtmak (t=2,793;p<,01) tepkileri gösterdikleri saptanmıştır. Son olarak, babaların ceza (t=1,502;p>,05) ve ihmal (t=-,433;p>,05) tepkilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermediği ortaya konmuştur (Tablo 4.20).

Bu çalışmada babaların kız çocuklarına erkek çocuklarına gösterdiklerinden daha çok ödül tepkisi gösterdikleri bulunmuştur. Bu bulgu Recepov'un (2000) çalışma bulguları ile örtüşmektedir. Recepov da araştırmasında babaların kız çocuklarına daha fazla hoşgörü gösterdiğini bulmuştur. Benzer şekilde Sperling (2012) de anne ve babaların kız çocuklarının duygularına duygu koçluğu gibi daha fazla

destekleyici tepkiler verirken; erkek çocuklarının duygularına daha fazla destekleyici olmayan tepkiler verdiklerini bulmuştur. Nordahl'ın (2014) araştırmasındaki bulgular da bu çalışmayı destekler niteliktedir. Nordahl'ın (2014) çalışmasında da erkek çocuğu olan babaların kız çocuğu olan babalara kıyasla daha fazla olumlu ebeveyn davranışı gösterdikleri bulunmuştur. Pol'un (2015) araştırmasında da anne ve babaların duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak aynı araştırmada babaların erkek çocuklarının duygularına karşı daha az duyarlı oldukları bulunmuştur. Bu çalışmadaki bulgular ışığında babaların kız çocuklarına pozitif ayrımcılık yaptığı, erkek çocuklarına oranla daha çok ödüllendirici ancak daha az büyütme ve dikkatini dağıtmak tepkilerini kullandıkları bulunmuştur.

4.2. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri

Tablo 4.21'de çocukların sosyal yetkinlik alt ölçeği puan ortalamaları ve standart sapma değerleri gösterilmiştir.

Tablo 4.21. Sosyal Yetkinlik Ölçeği Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Değişken</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>
<i>Sosyal Yetkinlik</i>	251	45,05	11,58	16	60

Çocukların sosyal yetkinlik puan ortalamaları ($\bar{X}=45,05$) olarak bulunmuştur. Sosyal yetkinlik ölçeğinden alacakları en düşük puan 16 en yüksek puan ise 60'tır. Bu çalışma da yer alan çocuklarının ortalamaları bu değerler ile karşılaştırıldığında yüksek olarak değerlendirilmiştir.

4.2.1. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Ebeveynlerin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi

Çocukların sosyal yetkinlik puanlarının annelerin eğitimi düzeyi alt gruplarına göre ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.22'de gösterilmiştir.

Tablo 4.22. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Anne Eğitim Düzeyi</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
<i>İlkokul-Ortaokul</i>	27	39,96	12,23
<i>Lise</i>	75	46,21	8,35
<i>Lisans-Lisansüstü</i>	149	45,39	12,64

Çocukların sosyal yetkinlik düzeyine göre anne eğitim düzeyi ortalamalarına bakıldığında, lise mezunu annelerin ($\bar{X}=46,21$; $S=8,35$), ilkokul-ortaokul mezunu ($\bar{X}=39,96$; $S=12,23$) ve lisans ve lisansüstü mezunu annelere ($\bar{X}=45,30$; $S=12,64$) göre çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyleri daha yüksektir. Tablo 4.23'de çocukların sosyal yetkinlik puanlarının annelerin eğitim düzeylerine göre fark olup olmadığını incelemek amacıyla Anova testi kullanılmış ve sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.23. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anova Sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
<i>Gruplar arası</i>	817,354	2	408,677	3,100	,047*	A-B, A-C
<i>Gruplar içi</i>	32696,972	248	131,843			
<i>Toplam</i>	33514,327	250				

$p<.05$ İlkokul-ortaokul=A, Lise=B, Lisans-lisansüstü=C

Tablo 4.23'de görüldüğü gibi, çocukların sosyal yetkinlik puanları annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Yapılan Scheffe testi sonucuna göre lise mezunu olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyleri ilkokul ve ortaokul mezunu olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerine oranla daha yüksektir. Ayrıca eğitim durumu lisans ve lisansüstü olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik puanlarının ilkokul ve ortaokul mezunu annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir ($F=3,100$; $p<.05$). Bozkurt (2016) ve Çiftci-Topaloğlu'nun (2013) çalışmalarına göre de üniversite mezunu olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi lise, ortaokul ve ilkokul mezunu annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinden daha yüksektir. Er-Gazeloğlu'nun (2000) çalışmasında annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının psikososyal gelişim düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Memet (2010) de eğitim düzeyi yüksek olan annelerin diğer annelere oranla çocuklarının benlik gelişimini daha çok desteklediklerini bulmuştur. Öztürk (2011) ise çalışmasında eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının daha uyumlu olduklarını belirlemiştir. Ayrıca, Çağdaş (1997) araştırmasında annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal ilişki kurma ve işbirliği yapma davranışlarının arttığını ortaya koymuştur. Çalışmalarda eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının daha uyumlu ve sosyal gelişim alanında daha avantajlı

oldukları görülmektedir. Bu çalışmada da eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinin yüksek olması, annelerin eğitim düzeyi değişkeninin çocuklar üzerinde olumlu bir etken olduğunu düşündürmektedir.

İlkokul-ortaokul, lise ve lisans-lisansüstü eğitim düzeyindeki babaların çocuklarına ait sosyal yetkinlik puanlarının ortalama değerleri Tablo 4.24'de verilmiştir.

Tablo 4.24. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Baba Eğitim Düzeyi</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
<i>İlkokul-Ortaokul</i>	17	36,82	13,12
<i>Lise</i>	75	46,40	9,08
<i>Lisans-Lisansüstü</i>	155	45,27	11,70

Tablo 4.24'de görüldüğü gibi sırasıyla lise mezunu olan babaların ($\bar{X}$ =46,40), lisans-lisansüstü ($\bar{X}$ =45,27) ve ilkokul-ortaokul ($\bar{X}$ =36,82) mezunu olan babaların çocuklarına göre sosyal yetkinlik puan ortalamaları daha yüksektir. Bu puan ortalamalarına ilişkin yapılan Anova testi sonuçları Tablo 4.25'de yer almaktadır.

Tablo 4.25. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Anova Sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
<i>Gruplar arası</i>	1330,410	2	665,205	5,419	,005*	A-B, A-C
<i>Gruplar içi</i>	29949,954	244	122,746			
<i>Toplam</i>	31280,364	246				

*p<.01 İlkokul-ortaokul=A, Lise=B, Lisans-lisansüstü=C

Tablo 4.25'deki bulgulara göre çocukların sosyal yetkinlik puan ortalamaları babaların eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Yapılan Scheffe testi sonucunda lise mezunu olan babaların çocuklarının ilkokul ve ortaokul mezunu olan babaların çocuklarına oranla sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan babaların çocuklarının ilkokul ve ortaokul mezunu olan babaların çocuklarına kıyasla sosyal yetkinlik puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (F=5,419; p<,01). Tatlı (2014) eğitim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarının sosyal beceri düzeyinin de yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Bozkurt (2016) ve Çiftci-

Topaloğlu (2013) da araştırmalarında babaların öğrenim düzeyi arttıka çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin arttığını saptamışlardır. Bu çalışmada da babaların eğitim düzeyi arttıka çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin arttığı bulunmuştur. Bu bulgu, eğitim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarına karşı olumlu davranışlar sergiledikleri ve onlara model olarak çocuklarının olumlu davranışlarını destekledikleri yönünde yorumlanabilir.

4.2.2. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Ebeveynlerin Mesleğine Göre İncelenmesi

Profesyonel meslek ve profesyonel olmayan meslek gruplarındaki ve ev hanımı olan annelerin çocuklarına ait sosyal yetkinlik puanlarının ortalama değerleri Tablo 4.26'da verilmiştir.

Tablo 4.26. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Annenin Mesleğine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

<i>Anne Mesleği</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
<i>Profesyonel meslek</i>	89	44,54	13,97
<i>Profesyonel olmayan meslek</i>	46	45,96	11,01
<i>Ev hanımı</i>	116	45,09	9,70

Çocukların sosyal yetkinlik puanları sırasıyla annesi profesyonel olmayan meslek grubunda olan çocuklar için ($\bar{X}$ =45,96), annesi ev hanımı olan çocuklar için ($\bar{X}$ =45,09) ve annesi profesyonel meslek grubunda olan çocuklar için ($\bar{X}$ =44,54) olarak hesaplanmıştır. Profesyonel olmayan meslek grubundaki annelerin çocuklarının diğer gruplarda yer alan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Annelerin mesleklerine göre çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında fark olup olmadığını incelemek amacıyla Anova testi yapılmış ve sonuçları Tablo 4.27'de gösterilmiştir.

Tablo 4.27. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Annenin Mesleğine Göre Anova Sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
<i>Gruplar arası</i>	61,163	2	30,582	,227	,797	–
<i>Gruplar içi</i>	33453,163	248	134,892			
<i>Toplam</i>	33514,327	250				

Profesyonel meslek=A, Profesyonel olmayan meslek=B, Ev hanımı=C

Tablo 4.27'deki bulgular çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin annelerin mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir ($F=,797$; $p>,05$). Ancak Altun-Nalbant (2016) meslek sahibi olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinin herhangi bir mesleği bulunmayan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Profesyonel mesleklere sahip bireylerin, üniversite mezunu olmaları nedeniyle çocuklarının gelişimleri ile daha ilgili ve bilgili oldukları düşünülmektedir. Bu bağlamda profesyonel mesleği olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek çıkması beklenirken, bu çalışmada anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu doğrultusunda, annelerin üniversite mezunu olmasalar da çocuk gelişimi ile ilgili bilgileri yazılı ve görsel medyadan da alabilecekleri ve böylece çocuklarının sosyal gelişimlerini destekleyip onların uygun davranışlarını geliştirebilecekleri yönünde bir çıkarımda bulunulabilir.

Çocukların sosyal yetkinlik puanlarının babaların eğitim düzeyi alt gruplarına göre ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.28'de verilmiştir.

Tablo 4.28.Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Babanın Mesleğine Göre t Testi Sonuçları

<i>Babanın mesleği</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Profesyonel meslek</i>	148	46,31	11,01	245	1,953	0,052
<i>Profesyonel olmayan meslek</i>	99	43,47	11,44			

Profesyonel meslek=A, Profesyonel olmayan meslek=B

Profesyonel meslek ve profesyonel olmayan meslek gruplarındaki babaların çocuklarına ait sosyal yetkinlik puanlarının ortalama değerleri tabloda verilmiştir. Yapılan t testi sonucuna göre çocukların sosyal yetkinlik puanları babalarının

meslek gruplarına göre farklılık göstermemektedir. Sarı (2007) babaların mesleklerinin çocukların sosyal uyumları üzerinde bir etkisi olmadığını bulmuştur. Bunun yanı sıra, Tatlı (2014) araştırmasında çocukların sosyal işbirliği ve sosyal kabul düzeylerinin babalarının meslek gruplarına göre değişmediğini saptamıştır. Ancak Bonati'nin (1997) çalışmasında gelir düzeyi düşük olan babaların ebeveyn katılımı davranışlarının çocuğun sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde olumlu bir etkisi olmadığı; aksine bu çocukların girişkenlik düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca Çiftçi-Topaloğlu (2013) da memur statüsündeki babaların çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin, işçi statüsündeki veya çalışmayan babaların çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bazı çalışmalarda çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin babaların mesleğine göre değiştiği bulunsa da, bu çalışmada bu iki değişken arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu durum, profesyonel olmayan meslek grubundaki babaların da, profesyonel meslek grubundaki babalar gibi çocuklarına zaman ayırdıkları ve onlarla etkili sosyal iletişim kurdukları yönünde yorumlanabilir.

4.2.3. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Çocukların sosyal yetkinlik puanlarının çocuğun cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 4.29'da verilmiştir.

Tablo 4.29. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Fark Analizi- t Testi Sonuçları

<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Kız</i>	132	46,21	11,24	249	1,678	0,095
<i>Erkek</i>	119	43,76	11,86			

Tablo 4.29'daki puan ortalamalarına bakıldığında kız çocuklarının sosyal yetkinlik puanlarının ($\bar{X}$ =46,21; S=11,24) erkek çocuklarının sosyal yetkinlik puanlarından ($\bar{X}$ =43,76; S=11,86)daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak t testi sonuçlarına göre çocukların sosyal yetkinlik puanları cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (t=1,678; p>,05). Farrell (2010) ve Lee'nin (2006) araştırmaları da kız ve erkek çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyleri arasında fark olmadığını göstermiştir. Benzer şekilde 5-6 yaşlarındaki çocukların dahil edildiği bir çalışmada, çocukların sosyal yetkinlik becerileri ile cinsiyetleri arasında bir ilişki

görülmemiştir (Öneren-Şendil, 2010). Diğer taraftan, Etel (2012) 3-5 yaşlarındaki kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bozkurt (2016) ise 4-6 yaşlarındaki çocukların sosyal yetkinlik düzeylerini incelemiş ve kız çocuklarının sosyal anlamda daha yetkin olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde diğer araştırmalar da kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin erkek çocuklarından daha yüksek olduğu saptanmıştır (Arslan-Yalçın, 2009; Denham, Zahn-Waxler, Cummings ve diğerleri, 1991; Lutz, Fantuzzo ve McDermott, 2002; Vahedi, Farrokhi ve Farajian, 2012). Genel olarak bu çalışmanın örnekleme dahil edilen ebeveynlerin kendini geliştirdiği ve çocuk yetiştirme konusunda yeterli bilgi birikimine sahip olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi ve mesleklerine göre incelendiğinde, duyu sosyalleştirme davranışlarının ve çocuklarının sosyal yetkinlik puanlarının yüksek olması, onların çocuklarının cinsiyetlerine göre kültürel olarak farklı davranışlar göstermediklerini ve toplumsal cinsiyet eşitliğine önem verdiklerini göstermektedir.

4.2.4. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi

Tablo 4.30 çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin kardeş sayısı gruplarına göre yapılan t testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.30. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Fark Analizi- t Testi Sonuçları

Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
1	138	45,54	11,90	169	,630	,530
2	33	44,15	8,93			

Yapılan t testi bulgularına göre, çocukların sosyal yetkinlik puanları kardeş sayılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($t=,630$ $p>,05$). Puan ortalamalarına göre ise 1 kardeşi olan çocukların ($\bar{X}=45,54$; $S=11,90$) 2 kardeşi olan çocuklara ($\bar{X}=44,15$; $S=8,93$) oranla sosyal yetkinlik puanları daha yüksektir. Yener (2014) de çocukların sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayılarına göre değişmediğini saptamıştır. Ancak Downey ve Condrón (2004) araştırmalarında kardeşi olan çocukların olmayan çocuklara oranla daha fazla sosyal etkileşimde bulduklarını ve dolayısıyla sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Bu çalışmada çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin kardeş sayılarına göre değişmemesi, sosyal yetkinlik kavramının temelini oluşturan yaklaşımlardan biri olan ilişki yaklaşımı ile açıklanabilir. İlişki yaklaşımı çocukların sosyal yetkinlik becerilerinin gelişiminde sosyal ilişki kurdukları bireylerin iletişim becerilerinin önemli olduğunu savunur (Rose-Krasnor, 1997). Bu durumda çocukların kardeş sayılarından çok kardeşleri ile kurdukları iletişimin niteliğinin onların sosyal yetkinlik düzeyleri üzerinde daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

4.2.5. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre İncelenmesi

Çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin doğum sıralarına göre incelendiği t testi bulguları Tablo 4.31’de gösterilmiştir.

Tablo 4.31. Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre t Testi Sonuçları

<i>Doğum Sırası</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
1	140	45,23	12,24	249	,271	,786
2-3	111	44,83	10,74			

Tablo 4.31’de görüldüğü gibi çocukların sosyal yetkinlik puanları doğum sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($t=,271$; $p>,05$). Gizir (2002) çocukların sosyal ilişkilerinde gösterdikleri davranışlarının doğum sıralarına göre değişmediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, doğum sırası değişkeninin çocukların uyum gösterme düzeyleri üzerinde etkili olmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Çimen, 2000; Orçan ve Deniz, 2004). Ancak, Yener (2014) çalışmasında ortanca çocukların sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklara göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Güven ve diğerleri (2004) ise ilk doğan çocukların sosyal ilişkilerinde uyum gösterme düzeylerinin diğer çocuklara oranla daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Bazı araştırmalar bu çalışmanın bulgusunu desteklerken, bazı araştırmalar desteklememektedir. Bu çalışmada çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin doğum sıralarına göre değişmemesinin sebebi, çocuğun sosyal yetkinliğini etkileyen mizaç gibi diğer değişkenlerin incelenmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Çünkü utangaç ve dürtüsel mizaca sahip çocukların sosyal ilişkilerinde karşılaştıkları problemlerle baş etmekte zorlandıkları bilinmektedir (Berk, 2015). Bu nedenle doğum sırası değişkeninin mizaç gibi çocukların diğer

özelliklerine kıyasla, sosyal yetkinlik düzeyleri üzerinde daha az etkisi olabileceği düşünülmektedir.

4.3. Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi bulmak için Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

4.3.1. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Annelerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik puanları arasındaki ilişkinin incelendiği Pearson korelasyon katsayısı testi sonuçları Tablo 4.32'de verilmiştir.

Tablo 4.32. Annelerin Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Katsayısı Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>N</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Ödül</i>	251	,030	,001*
<i>Ceza</i>	251	-,074	,243
<i>Büyütmek</i>	251	-,009	,881
<i>İhmal</i>	251	-,201	,001*
<i>Dikkatini Dağıtmak</i>	251	,030	,631
<i>Sosyal Yetkinlik</i>			

*p<,01

Pearson korelasyon testi sonucunda, annelerin kullandıkları ödül tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,030$; $p<,01$). Bu sonuç, annelerin ödül tepkisi arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin arttığını göstermektedir. Tablo 4.32'deki bulgulara göre annelerin ceza ($r=-,074$; $p>,05$), büyütmek ($r=-,009$; $p>,05$) ve dikkatini dağıtmak ($r=,030$; $p>,05$) tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca sonuçlar, annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ihmal tepkileri ile sosyal yetkinlik düzeyleri arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir ($r=-,201$; $p<,01$).

Seçer ve Karabulut (2016) da ebeveynleri tarafından duygularına olumlu tepkiler verilen çocukların sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca Duffett (2016) araştırmasında duygu koçluğu yapan ebeveynlerin çocuklarının daha az davranış problemi sergilediklerini belirlemiştir. Benzer şekilde diğer araştırmalarda da destekleyici duygu sosyalleştirme stratejilerini kullanan ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Denham, Mitchell-Copeland, Strandberg, Auerbach ve Blair, 1997; Mirabile, 2010).

Özkan'ın (2015) araştırmasına göre de annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların sosyal problem çözme becerileri arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Hasçuhadar (2015) ise anneleri tarafından olumsuz duygularına cezalandırıcı tepkiler verilen çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin daha düşük olduğunu saptamıştır. Benzer araştırmalarda da olumlu ebeveyn davranışı gösteren anne-babaların çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunurken; cezalandırma gibi olumsuz ebeveyn davranışları gösteren ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur (Aunola ve Nurmi, 2005; Cheah ve diğerleri, 2009; Guajardo, Snyder ve Petersen, 2009).

Bu bulgu annelerin çocuklarının duygularına verdikleri ihmal tepkileri arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin azaldığını ifade etmektedir (Tablo 4.32). Bazı araştırmalarda da destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme stratejilerini kullanan ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin daha düşük olduğu ve daha fazla içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri yaşadığı görülmüştür (Denham, Mitchell-Copeland, Strandberg, Auerbach ve Blair, 1997; Mirabile, 2010).

4.3.2. Babaların Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 4.33 babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik puanları arasındaki ilişkinin incelendiği Pearson korelasyon katsayısı testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.33. Babaların Kullandığı Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Katsayısı Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	<i>N</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Ödül</i>	251	,095	,131
<i>Ceza</i>	251	-,029	,649
<i>Büyütmek</i>	251	,028	,654
<i>İhmal</i>	251	-,067	,290
<i>Dikkatini Dağıtmak</i>	251	,042	,506
<i>Sosyal Yetkinlik</i>			

Tablo 4.33’de görüldüğü gibi babaların çocuklarının duygularına verdikleri ödül ($r=,095$; $p>,05$), ceza ($r=-,029$; $p>,05$), büyütmek ($r=,028$; $p>,05$), ihmal ($r=-,067$; $p>,05$) ve dikkatini dağıtmak ($r=,042$; $p>,05$) tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Hasçuhadar (2015) da araştırmasında olumlu (sıcaklık) ve olumsuz ebeveynlik davranışları (aşırı koruma, cezalandırma) ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında bir ilişki bulmamıştır. Ayrıca Nordahl’ın (2014) çalışmasında babaların 3 yaşlarındaki çocuklarıyla geçirdikleri zamanın çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri üzerinde etkisi olmadığı görülmüştür. Ancak Lunkenheimer ve diğerleri (2007) araştırmalarında babaları tarafından duyguları görmezden gelinen ve ihmal edilen çocukların daha fazla davranış problemi gösterdiklerini saptamıştır. Bazı araştırmalarda da olumlu ebeveyn davranışı gösteren ebeveynlerin çocuklarının, cezalandırma gibi olumsuz davranışlar sergileyen ebeveynlerin çocuklarına oranla sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Aunola ve Nurmi, 2005; Cheah ve diğerleri, 2009; Guajardo, Snyder ve Petersen, 2009).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada ebeveynlerin duygu sosyalleştirme stratejileri (ödül, ceza, büyütmek, ihmal, dikkatini dağıtmak) ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanı sıra, ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ve çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin anne babaların; yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, mesleği ve çocuğun cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın bulguları annelerin kullandığı ödül tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca araştırma sonucunda annelerin ihmal tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan, babaların kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Araştırma sonucunda ebeveynlerin kullandığı bazı duygu sosyalleştirme stratejilerinin ebeveyn cinsiyetine göre farklılık gösterdiği; annelerin daha çok ödül ve büyütmek tepkisi kullandıkları görülürken, babaların daha çok ihmal tepkisi kullandıkları görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin annelerin yaşına göre farklılaştığı; annelerin yaşı arttıkça ceza, büyütmek ve dikkatini dağıtmak tepkilerinin azaldığı görülürken; babaların yaşına göre değişmediği görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim düzeyi ile ilgili bulgular incelendiğinde ise, anne ve babaların eğitim düzeyi arttıkça ceza, büyütmek, ihmal ve dikkatini dağıtmak gibi duygu sosyalleştirme stratejilerinin azaldığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, profesyonel meslek grubundaki anne ve babaların diğer meslek gruplarındaki ya da çalışmayan anne ve babalara kıyasla daha az ceza, büyütmek ve dikkatini dağıtmak stratejilerini kullandıkları bulunmuştur. Annelerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuk sayısı, doğum sırası ve çocuk cinsiyetine göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Diğer taraftan, babaların kullandığı ihmal stratejilerinin çocuk sayısına göre değiştiği; 3 ve üzeri çocuğu olan babaların 1 çocuğu olan babalara kıyasla daha fazla ihmal tepkisi kullandığı bulunmuştur. Ayrıca araştırmanın bulgularına göre babaların duygu sosyalleştirme stratejilerinin çocuğun doğum sırasına göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Babaların

kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin ise çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığı; babaların kız çocuklarına erkek çocuklarına gösterdiklerinden daha çok ödül, büyütme ve dikkatini dağıtmak tepkileri gösterdikleri saptanmıştır.

Çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin bağımsız değişkenlere göre incelenmiş ve çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin ebeveyn eğitim düzeyine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Anne ve babaların eğitim düzeyi arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin arttığı görülmüştür. Çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin ebeveyn mesleği, çocuk cinsiyeti, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerine göre ise farklılaşmadığı bulunmuştur.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, çalışmanın bulgularına dayanarak araştırmacılara ve ebeveynlere verilen öneriler yer almaktadır.

5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler

Ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ile ilgili çalışmalar genellikle anneleri hedef alsa da, araştırmalar (Roberts and Strayer, 1987; Volling, McElwain, Notaro ve Herrera, 2002) çocukların sosyo-duygusal gelişimi üzerinde babanın da önemli bir rolü olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle babaların çocuklarının duygularına verdikleri tepkileri inceleyen çalışmalar yapılması önerilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri ve çocuklar üzerindeki etkisi araştırılabilir.

Ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin gözlem yoluyla da ölçüldüğü nitel araştırmalar yürütülmelidir. Böylece ebeveynlerin sosyal beğenirlik etkisiyle verebileceği gerçekçi olmayan cevapların önlenmesi sağlanabilir.

Kültürlerarası karşılaştırma çalışmaları yapılarak farklı kültürlerde ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejileri incelenebilir.

Duygu sosyalleştirmenin; çocukların mizaç, kişilik özellikleri ve problem davranışları ile ilişkisinin incelendiği araştırmalara yer verilebilir. Ayrıca ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algıları, çocuk yetiştirme tarzları ve ruhsal-davranışsal bozukluklarının duygu sosyalleştirme stratejileri üzerindeki etkisinin araştırılması önerilmektedir. Bunun yanı sıra, duygu düzenleme değişkeninin aracı etkisi göz önüne alınarak çalışmalar yürütülebilir.

Duygu sosyalleştirme stratejilerini açıklayan değişkenlerle modelleme çalışması yapılabilir.

Yapılacak olan çalışmalarda, özel gereksinimli çocukların ve çocuk esirgeme kurumunda bulunan çocukların da duygu sosyalleştirme davranışları incelenebilir.

5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler

Araştırma sonucunda anne ve babaların destekleyici duygu sosyalleştirme stratejilerini etkili bir şekilde kullanmadıkları görülmüştür. Bu nedenle duygu sosyalleştirme konusunda ebeveynlere yönelik eğitim programlarının hazırlanması önerilmektedir.

Öğretmenlerin çocukların duygusal gelişiminde doğrudan rol aldıkları ve ödül ve ceza gibi ebeveynlerin kullandığı duygu sosyalleştirme stratejilerinin çoğunu sınıflarındaki çocuklara karşı kullandıkları bilinmektedir (Ahn, 2005). Bu bağlamda, öğretmenlerin olumlu duygu sosyalleştirme stratejilerini sınıf ortamında kullanmalarını hedefleyen eğitim programları ve seminerler düzenlenerek, çocukların sosyal duygusal gelişimlerinin desteklenmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ağır, M. (2005). Sosyal öğrenme kuramı. İçinde B. Aydın (Ed.). *Gelişim ve öğrenme*, 229-257. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ahn, H.J. (2005). Child care teachers' strategies in children's socialization of emotion. *Early Childhood Development and Care*, 175(1), 49-61.
- Ahn, H.J. & Stifter, C. (2006). Child care teachers' response to children's emotional expression. *Early Education And Development*, 17(2), 253-270.
- Aktaş, H. (2004). *İnsanda duygusal yaşantı*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Alaylı, A. (2015). *Sequential development of theory of mind and relations with receptive language, self-regulation, aggressive behavior and social competence in hearing impaired turkish children* (Unpublished Master's Thesis). Koç University, Graduate School of Social Sciences, İstanbul.
- Altınay, D. (2012). *Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altun-Nalbant, A. (2016). *Okul öncesi kurumlarına devam eden 5 yaş çocukların mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ambrose, H. (2013). Young children's emotion regulation and social skills: The role of maternal emotional socialization and mother-child interactional synchrony (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Windsor.
- Arslan-Yalçın, D. (2009). *Turkish validation of the social competence and behavior evaluation scale (SCBE-30)* (Published Master's Thesis). Boğaziçi University, Graduate Studies in the Social Sciences, İstanbul.
- Aunola, K. & Nurmi, J.E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76(6), 1144-1159.
- Atay, Z. S. (2009). *Annelerde duygulanım ve erken çocukluk dönemindeki duygu sosyalizasyonu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, N. (2003). *Gelişimde 0-3 yaş: Yaşama merhaba*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Baker, J. K., Fenning, R. M. & Crnic, K. A. (2011). Emotion socialization by mothers and fathers: Coherence among behaviors and associations with parent attitudes and children's social competence. *Social Development*, 20(2), 412 -430.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

- Barrett, K.& Campos, J. (1987). Perspectives on emotional development: II. A functionalist approach to emotions. In J. Osofsky (Ed.), *Handbook of infant development* (2nd ed., pp. 555-578). New York: Wiley.
- Berk, L. (2015). *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa* (Infants and children: Prenatal through middle childhood) (7. baskı). (N. Işıkoğlu- Erdoğan, Çev.). Ankara: Nobel Akademi. (orijinal kitabın yayın tarihi 2012)
- Boeree, C.G. (1998). Personality Theories. [Çevrim-içi: <http://webspace.ship.edu/cgboer/skinner.html>, Erişim tarihi: 12 Haziran 2017.]
- Bonati, L.A. (1997). *Father involvement and preschool behavior: Do involved dads make a difference?* (Unpublished Master's Thesis). Rochester Institute Of Technology, New York.
- Bozkurt, E. (2016). *Okul öncesi çocuklarının duyguları anlama becerileri ile sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bradley, R.T., Atkinson, M., Tomasino, D. & Rees, R.A. (2009). Facilitating emotional self-regulation in preschool children: Efficacy of the early heartsmarts program in promoting social, emotional and cognitive development. [Çevrim-içi: <https://www.heartmath.org/assets/uploads/2015/02/facilitating-emotional-self-regulation-in-preschool-children.pdf>, Erişim tarihi: 16 Mayıs 2017]
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In *International Encyclopedia of Education*, Vol.3, 2nd Ed., 37-43. Oxford: Elsevier. [Çevrim-içi: <http://titleiiptlproject.wikispaces.umb.edu/file/view/35bronfenbrenner94.pdf/455834098/35bronfenbrenner94.pdf>, Erişim tarihi: 30 Eylül 2017.]
- Brumariu, L.E. (2015). Parent-child attachment and emotion regulation. In G. Bosmans & K.A. Kerns (Eds.), *Attachment in middle childhood: Theoretical advances and new directions in an emerging field*. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 148, 31-45.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (22. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Campos, J.J., Campos, R.G. & Barrett, K.C. (1989). Emergent themes in the study of emotional development and emotion regulation. *Developmental Psychology*, 25(3), 394-402.
- Cheah, C.S.L., Leung, C.Y.Y., Tahseen, M. & Schultz, D. (2009). Authoritative parenting among immigrant Chinese mothers of preschoolers. *Journal of Family Psychology*, 23(3), 311- 320. doi:10.1037/a0015076.
- Chen, F.M., Lin, H.S. & Li, C.H. (2011). The role of emotion in parent-child relationships: Children's emotionality, maternal meta-emotion, and children's attachment security. *Journal of Child and Family Studies*, 21, 403–410. doi:10.1007/s10826-011-9491-y
- Cindioğlu, M.D. (2015). 3-6 yaş arası çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterliliği çocuk mizaç algısı ve duygu sosyalleştirme

tepkilerinin karşılaştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Clinton, M., & Anderson, L. R. (1999). Social and emotional loneliness: Gender differences and relationships with self-monitoring and perceived control. *Journal of Black Psychology, 25*, 61-77.
- Cohen, L. & Manion, L. (1994). *Research methods in education* (4th edition). London-New York: Routledge.
- Cole, P.M., Luby, J., & Sullivan, M.W. (2008). Emotions and the development of childhood depression: Bridging the gap. *Child Development Perspectives, 2*(3), 141-148. doi: 10.1111/j.1750-8606.2008.00056.x.
- Crespo, L.M. (2013). *Parent-child emotion talk in relation to parental socialization and emotion regulation: The role of parent and child gender* (Unpublished Master's Thesis). The College of William and Mary, Williamsburg.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çiftci-Topaloğlu, Z. (2013). *4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Çimen, S. (2000). *Ankara'da üniversite anaokullarına devam eden 5-6 yaş çocuklarında psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi; 17* (2), 63-74.
- Çorapçı, F. (2012). Ailede duygu sosyalleştirme süreci ve çocuğun sosyoduygusal gelişimi. M. Sayıl & B. Yağmurlu (Eds.), *Ana babalık kuram ve araştırma* içinde, 271-294. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Çorbacı-Oruç, A. (2008). *6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Denham, S.A., Zahn-Waxler, C., Cummings, E.M. & Iannotti, R.J. (1991). Social competence in young children's peer relations: Patterns of development and change. *Child Psychiatry and Human Development, 22*(1), 29-44.
- Denham, S.A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, S., & Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers' emotional competence: direct and indirect effects. *Motivation and Emotion, 21*(1), 65-86.
- Denham, S.A. & Kochanoff, A.T. (2002). Parental contributions to preschoolers' understanding of emotion. *Marriage & Family Review, 34*(3-4), 311-343. doi: 10.1300/J002v34n03_06

- Denham, S.A., Bassett, H.H., & Wyatt, T. (2007). The socialization of emotional competence. In J. E. Grusec, & P. D. Hastings (Eds.). *Handbook of socialization: Theory and research*, 614–637. New York: Guilford Press.
- Denham, S., von Salisch, M., Olthof, T., Kochanoff, A., & Caverly, S. (2004). Emotional and social development in childhood. In P.K. Smith & C.H. Hart (Eds.). *Blackwell Handbook of Childhood Social Development*, 307–328. London: Blackwell Publishing.
- Denham, S. A., Bassett, H. H. & Wyatt, T. (2010). Gender differences in the socialization of preschoolers' emotional competence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 128, 29-49.
- Dodge, K.A., Pettit, G.S., McClaskey, C.L., Brown, M.M. & Gottman, J.M. (1986). Social competence in children. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 51(2), 1-81.
- Downey, D.B. & Condrón, D.J. (2004). Playing well with others in kindergarten: The benefit of siblings at home. *Journal of Marriage and Family*, 66 (May 2004), 333–350.
- Durmuşoğlu-Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *Elementary Education Online*, 11(3), 729-737.
- Egeland, B.R. & Bosquet, M. (2002). The role of attachment-oriented interventions. In: B.S. Zuckerman, A.F. Lieberman & N.A. Fox (Eds.). *Emotional regulation and developmental health: Infancy and early childhood*, 101-124. New Brunswick, NJ: Johnson & Johnson Pediatric Institute.
- Eisenberg, N., Fabes, R.A. & Murphy, B.C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: Relations to children's social competence and comforting behavior. *Child Development*, 67, 2227-2247.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T.L. (1998). Parental Socialization of Emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241–273.
- Eisenberg, N., Thompson-Gershoff, E., Fabes, R.A., Shepard, S.A., Cumberland, A.J., Losoya, S.H., Guthrie, I.K. & Murphy, B.C. (2001). Mothers' emotional expressivity and children's behavior problems and social competence: Mediation through children's regulation. *Developmental Psychology*, 37(4), 475-490.
- Erdiller, Z.B. (2014). Erken çocukluk eğitiminde temel kuram ve yaklaşımlar. İçinde İ.H. Diken (Ed.) *Erken çocukluk eğitimi* (3. Baskı), 56-90. Ankara: Pegem Akademi.
- Er-Gazeloğlu, C. (2000). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin psiko-sosyal gelişimine ana-baba tutumunun etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ersay, E. (2014). Parental socialization of emotion: how mothers respond to their children's emotions in Turkey. *The International Journal of Emotional Education*, 6(1), 33-46.

- Etel, E. (2012). *Social competence, theory of mind, and executive function in institution-reared Turkish preschoolers* (Unpublished Master's Thesis). Koç University, Graduate School of Social Sciences, İstanbul.
- Feng, X., Shaw, D.S., Skuban, E.M. & Lane, T. (2007). Emotional exchange in mother-child dyads: Stability, mutual influence, and associations with maternal depression and child problem behavior. *Journal of Family Psychology*, 21(4), 714-725. doi: 10.1037/0893-3200.21.4.714.
- Farrell, A. (2010). *Social competence and its relationship to peer preference in preschoolers* (Unpublished Master's Thesis). Graduate School of Arts and Sciences, Brandeis University, Waltham.
- Forster, J. (2016). *Attachment and social competence of children with a mother coping with bipolar disorder* (Unpublished Doctoral Dissertation). Department of Psychology, Philadelphia College of Osteopathic Medicine, Philadelphia.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N.E. & Hyun, H.H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8. Ed.). New York: McGraw-Hill.
- Friedlmeier, W. & Trommsdorff, G. (1998). Japanese and German mother-child interactions in early childhood. In G. Trommsdorff, W. Friedlmeier & H.J. Kornadt (Eds.). *Japan in transition: Social and psychological aspects*, 217-230. Lengerich, Germany: PabstScience.
- Friedlmeier, W. & Trommsdorff, G. (1999). Emotion regulation in early childhood: A cross-cultural comparison between German and Japanese toddlers. *Journal Of Cross-Cultural Psychology*, 30(6), 684-711.
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasında ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Granic, I. (2000). The self-organization of parent-child relations: Beyond bidirectional models. In M.D. Lewis and I. Granic (Eds.). *Emotion, development, and self-organization*, 267-297. United States of America: Cambridge University Press.
- Gross, J.J. (2008). Emotion regulation. In M. Lewis, J.M. Haviland-Jones and L.F. Barrett (Eds.). *Handbook of emotions* (3rd edition), 497-512. New York, London: The Guilford Press.
- Guajardo, N.R., Snyder, G., Petersen, R. (2009). Relationships among parenting practices, parental stress, child behaviour, and children's social-cognitive development. *Infant and Child Development*, 18, 37-60. doi: 10.1002/icd.578
- Güven, Y., Önder, A., Sevinç, M., Aydın, O., Uyanık-Balat, G., Palut, B., Bilgin, H., Çağlak, S. & Dibek, E. (2004). *Okul öncesi eğitimi alan ve almayan birinci sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi. Kongre Kitabı (2006) Cilt:2, 323-337.
- Güven, D. (2010). Profesyonel bir meslek olarak Türkiye'de öğretmenlik. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 27(2), 13-21.

- Hamed, H.M. (2012). *The relationship between self-efficacy beliefs and social-emotional competence in at-risk girls* (Unpublished Doctoral Dissertation). The Graduate School Of Applied And Professional Psychology Of Rutgers, The State University Of New Jersey, New Jersey.
- Hasçuhadar, B. (2015). *Okul öncesi dönemdeki çocuklarda ebeveynlik davranışları, duygu sosyalleştirme, hazzı geciktirme, sosyal yeterlilik ve yaratıcılık arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Hastings, P.D. & De, I. (2008). Parasympathetic regulation and parental socialization of emotion: bio-psychosocial processes of adjustment in preschoolers. *Social Development, 17* (2). 211-237.
- Hubbard, J.A., Coie, J.D. (1994). Emotional correlates of social competence in children's peer relationships. [Çevrim-içi: <http://www1.udel.edu/psych/fingerle/article1.htm>, Erişim tarihi: 14 Mart 2017.]
- Izard, C.E. (1991). *The psychology of emotions*. New York and London: Plenum Press.
- Johnson, E.S. (2008). Ecological systems and complexity theory: Toward an alternative model of accountability in education. *Complicity: An International Journal of Complexity and Education, 5*(1), 1-10.
- Junttila, N., Vauras, M., & Laakkonen, E. (2007). The role of parenting self-efficacy in children's social and academic behavior. *European Journal of Psychology of Education, 22*, 41-61.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Akademi.
- Katz, L. F. & Windecker-Nelson, B. (2004). Parental meta-emotion philosophy in families with conduct problem children: Links with peerrelations. *Journal of Abnormal Child Psychology, 32*(4), 385–398.
- Kılıç, Ş. (2012). *48-72 aylık çocukların duyguları anlama becerisi ve annelerin duyguları sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kopp, C. (1982). The antecedents of self-regulation: A developmental perspective. *Developmental Psychology, 18*, 199-214.
- Küçüküran, A.G. & Keleş, S. (2017). Sosyal duygusal gelişim. İçinde A. Köksal Akyol (Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim I: 0-36 ay*, 318-362. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Laible, D. & Song, J. (2006). Constructing emotional and relational understanding: The role of affect and mother–child discourse. *Merrill-Palmer Quarterly, 52*(1), 44–69.
- Lau, S. & Kong, C.K. (1999). The acceptance of lonely others: Effects of loneliness and gender of the target person and loneliness of the perceiver. *The Journal of Social Psychology, 139*, 229-241.

- Lee, E.Y. (2006). *Measuring social competence in preschool-aged children through the examination of play behaviors* (Unpublished Master's Thesis). College of Education, University of South Florida, Florida.
- Lewis, M.D. & Granic, I. (2000). A new approach to the study of emotional development. In M.D. Lewis and I. Granic (Eds.). *Emotion, development, and self-organization*, 1-12. United States of America: Cambridge University Press.
- Lugo-Candelas, C.I. (2012). *Culture and the Emotion Socialization of Preschoolers* (Unpublished Masters Thesis). University of Massachusetts Amherst, Massachusetts.
- Lunkenheimer, E.S., Shields, A.M., & Cortina, K.S. (2007). Parental emotion coaching and dismissing in family interaction. *Social Development*, 16(2), 232-248. doi:10.1111/j.14679507.2007.00382.x
- Lutz, M.N., Fantuzzo, J., & McDermott, P. (2002). Multidimensional assessment of emotional and behavioral adjustment problems of low-income preschool children: Development and initial validation. *Early Childhood Research Quarterly*, 17, 338-355.
- Malatesta, C., & Haviland, J. M. (1982). Learning display rules: The socialization of emotion expression in infancy. *Child Development*, 53, 991–1003.
- Matsumoto, D., Hee Yoo, S., & Chung, J. M. (2010). The expression of anger across cultures. In M. Potegal, G. Stemmler & C. Spielberger (Eds.). *International Handbook of Anger*, 125-137. New York: Springer. doi: 10.1007/978-0-387-89676-2_8
- McElwain, N.L., Halberstadt, A.G., & Volling, B.L. (2007). Mother and father reported reactions to children's negative emotions: Relations to young children's emotional understanding and friendship quality. *Child Development*, 78(5), 1407-1425. doi: 10.1111/j.1467-8624.2007.01074.x
- Memet, N. (2010). *Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin sosyalleştirme hedeflerinin, kültürel değer yönelimleri ve eğitim düzeyleri ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırası açılardan incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Miller, R.L. (2014). *Parent emotion socialization and treatment outcomes for children with oppositional defiant disorder: The mediating role of emotion regulation* (Unpublished Master's Thesis). Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, VA.
- Mirabile, S.P. (2010). *Emotion socialization, emotional competence, and social competence and maladjustment in early childhood* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of New Orleans.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Myers, S.S., Steinberg, L. & Robinson, L. R. (2007). Role of family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361– 388. doi:10.1111/j.1467-9507.2007.00389.x
- Nordahl, K.B. (2014). *Early father-child interaction in a father-friendly context: Gender differences, child outcomes and predictive factors related to fathers' parenting*

- behaviors with one-year-olds* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Bergen, Bergen.
- Nunez, A.I. (2011). *Development and validation of the children's social competence scale* (Unpublished Doctoral Dissertation). College of Education, University of Denver, Denver.
- O'Neal O'Neal, C. & Magai, C. (2005). Do parents respond different ways when children feel different emotions? The emotional context of parenting. *Development and Psychopathology*, 17(2), 467– 487.
- O'Neil-Woods, S.E. (2012). *Links among maternal emotion socialization, and children's emotional competence and social behaviour* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Windsor.
- Orçan, M. & Deniz, E. (2004). *Anaokuluna devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyumlarının incelenmesi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi. Kongre Kitabı. (2006) Cilt:2, 310-321.
- Öneren-Şendil, Ç. (2010). *An investigation of social competence and behavioral problems of 5- 6 year - old children through peer preference, temperament and gender* (Unpublished Master's Thesis). Middle East Technical University, Graduate School Of Social Sciences, Ankara.
- Özkan, H. K. (2015). *Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların benlik algısı ve sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, A. (2011). *Okul öncesi dönemde sosyal yeterlik ve ebeveyn-çocuk sistemi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, A. & Tezel-Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Parker, J.G. & Asher, S.R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29(4),611-621.
- Pol, L.D. van der (2015). *Focus on feelings: Parental emotion socialization in early childhood* (Unpublished Doctoral Dissertation). Institute of Education and Child Studies, Leiden University, Leiden.
- Ramsden, S. R. & Hubbard, J.A. (2002). Family expressiveness and parental emotional coaching: their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(6), 657- 667.
- Recepov, R. (2000). *Algılanan ana-baba davranışları (Kültürlerarası bir karşılaştırma)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Roberts, W.L. & Strayer, J. (1987). Parents' responses to the emotional distress of their children: Relations with children's competence. *Developmental Psychology*, 23(3), 415-422.

- Rose-Krasnor, L. (1997). The nature of social competence: A theoretical review. *Social Development*, 6(1), 111-135.
- Rubin, K.H., Bukowski, W., & Parker, J.G. (1998). Peer interactions, relationships, and groups. In: W. Damon, N. Eisenberg (Eds.). *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (5th ed.), 619-700. New York: Wiley.
- Saarni, C. (2011). Emotional development in childhood. Encyclopedia on Early Childhood Development. [Çevrim-içi: <http://www.childencyclopedia.com/sites/default/files/textesexperts/en/638/emotional-development-in-childhood.pdf>, Erişim tarihi: 5 Mayıs 2017.]
- Safdar, S., Friedlmeier, W., Matsumoto, D., Hee-Yoo, S., Kwantes, C. T., Kakai, H. & Shigemasu, E. (2009). Variations of emotional display rules within and across cultures: A comparison between Canada, USA, and Japan. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 41(1), 1-10. doi: 10.1037/a0014387
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schunk, D.H. & Meece, J. (2005). Self-efficacy development in adolescences. In F. Pajares & T. Urdan (Eds.), *Self-efficacy beliefs of adolescents*, 71-96. Greenwich, Connecticut: Information Age Publishing.
- Seçer, Z. ve Karabulut, N. (2016). Anne-babaların duygusal sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi çocukların sosyal becerilerinin analizi. *Eğitim ve Bilim*, 41(185), 147-165.
- Semrud-Clikeman, M. (2007). *Social competence in children*. USA: Springer.
- Seven, S. (2013). *Çocuk ruh sağlığı* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sezici, E. (2013). *Okul öncesi çocuklarda oyun terapisinin sosyal yetkinlik ve davranış yönetimine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Shulman, C. (2016). *Research and Practice in Infant and Early Childhood Mental Health*. Switzerland: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-31181-4_2.
- Simatwa, E.M.W. (2010). Piaget's theory of intellectual development and its implication for instructional management at pre-secondary school level. *Educational Research and Reviews*, 5(7), 366-371.
- Sperling, J. (2012). *Emotion socialization in the home* (Unpublished Doctoral Dissertation). Psychology Department, University Of California, Los Angeles.
- Stifter, C.A. (2002). Individual differences in emotion regulation in infancy: A thematic collection. *Infancy*, 3(2), 129-132.

- Suveg, C., Zeman, J., Flannery-Schroeder, E., & Cassano, M. (2005). Emotion socialization in families of children with an anxiety disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33(2), 145-155. doi:10.1007/s10802-005-1823-1
- Tamis-LeMonda, C. S., Shannon, J. D., Cabrera, N. J., & Lamb, M. E. (2004). Fathers and mothers at play with their 2 and 3 year-olds: Contributions to language and cognitive development. *Child Development*, 75, 1806-1820. doi: 10.1111/j.1467-8624.2004.00818.x
- Tatlı, S. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne-babalarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (Tarihsiz). Büyük Türkçe Sözlük: Güncel Türkçe sözlük. [Çevrimiçi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=DUYGU, Erişim tarihi: 7 Mayıs 2017.]
- Tezel-Şahin, F. & Cevher, F.N. (2007). Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış. ICANAS 38 (38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.
- Thijssen, J. (2016). Children with externalizing behavior problems: Risk factors and preventive efforts. Maastricht: Ridderprint.
- Triandis, H.C., Bontempo, R., Villareal, M. J., Asai, M., & Lucca, N. (1988). Individualism and collectivism: Cross-cultural perspectives on self-in-group relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 323-338. doi: 10.1037/00223514.54.2.323
- Turuk, M.C. (2008). The relevance and implications of Vygotsky's sociocultural theory in the second language classroom. *ARECLS*, 5, 244-262.
- Ünlü-Çetin, Ş. (2015). *Father involvement in early years: Comparing children's perceptions of father involvement with those of their fathers' and mothers'* (Unpublished Doctoral Dissertation). The Graduate School Of Social Sciences, Middle East Technical University, Ankara.
- Warnes, E.D., Sheridan, S.M., Geske, J. ve Warnes, W.A. (2005). A contextual approach to the assessment of social skills: Identifying meaningful behaviors for social competence. *Psychology in the Schools*, 42(2), 173-187. doi: 10.1002/pits.20052
- Weitz, S. (1976). Sex differences in nonverbal communication. *Sex Roles*, 2, 175-184.
- Vahedi, S., Farrokhi, F. & Farajian, F. (2012). Social competence and behavior problems in preschool children. *Iranian Journal of Psychiatry*, 7(3), 126-134.
- Volling, B.L., McElwain, N.L., Notaro, P.C. & Herrera, C. (2002). Parents' emotional availability and infant emotional competence: Predictors of parent-infant attachment and emerging self-regulation. *Journal of Family Psychology*, 16(4), 447-465.
- Yener, P. (2014). *Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Zahn–Waxler, C., Klimes–Dougan, B. &Slattery, M.C. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology*, 12, 443-466.

Zahn–Waxler, C.J. (2002). Children of depressed mothers. In: B.S. Zuckerman, A.F. Lieberman & N.A. Fox (Eds.). *Emotional regulation and developmental health: Infancy and early childhood*, 203-219. New Brunswick, NJ: Johnson & Johnson Pediatric Institute.

Zuckerman, M, & Przewuzman, S. (1979). Decoding and encoding facial expressions in preschool-age children. *Environmental Psychology and Nonverbal Behavior*, 3, 147-163.

EKLER DİZİNİ

EK 1. ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

09 Mayıs 2017

Sayı : 35853172/ 433-1762

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden **Arş. Gör. Tülay İLHAN'ın Doç. Dr. Aysel ÇOBAN** danışmanlığında yürüttüğü **“Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”** başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **25 Nisan 2017** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EK 2. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ UYGULAMA İZNI

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.9525308
Konu : Araştırma İzni

20.06.2017

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 22/05/2017 Tarihli ve 1196 sayılı yazınız.

Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Tülay İLHAN'ın "Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri İle Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişki" konulu tez kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (10 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.

...../...../201.....

20 Haziran 2017

Y. Suban

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: iletisim@06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI/ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 29/12/2017

Tez Başlığı: EBEVEYNLERİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME STRATEJİLERİ İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL YETKİNLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ
Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Endeksi	Gönderim Numarası
28/12/2017	104	156144	22/12 /2017	%9	899518100

Uygulanan filtreler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dâhil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

29/12/2017

Adı Soyadı: Tülay İLHAN
Öğrenci No: N15224625
Anabilim Dalı: İlköğretim
Programı: Okul Öncesi Eğitimi
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Aysel (ESEN) ÇOBAN

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF PRIMARY EDUCATION

Date: 29/12/2017

Thesis Title : THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS' EMOTION SOCIALIZATION STRATEGIES AND CHILDREN'S SOCIAL COMPETENCE

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index	Submission ID
28/12 /2017	104	156144	22/12 /2017	%9	899518100

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

29/ 12/ 2017

Name Surname: Tülay İLHAN
Student No: N15224625
Department: Primary Education
Program: Early Childhood Education
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
Doç. Dr. Aysel (ESEN) ÇOBAN

EK 4. ÇOCUKLARIN DUYGULARINA TEPKİLER ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

Ebru ERSAY <e3ersay@gmail.com>

12 Mar

Alıcı: bana

Sevgili Tülay Merhaba,

Doç.Dr. Aysel Çoban hocan ile beraber yürüttüğün tezin için Türkçe uyarlamasını yaptığım "Çocukların Duygularına Verilen Tepkiler" (Responses to Children's Emotions (RCE)) isimli ölçeği ERSAY, 2014 tarihli ilgili makaleme atıfta bulunarak kullanmanıza izin veriyorum.

Ekte ilgili ölçeği, kod tablosunu ve referans göstermenizi arzu ettiğim makalemi bulabilirsiniz.

Ölçek ilgili sorunuz olursa seveerek cevaplarım.
Çalışma sonuçlarını benimle paylaşırsan çok sevinirim.

Kolay gelsin

Başarılar dilerim.

Doç.Dr. Ebru ERSAY
Temel Eğitim Bölümü
Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalı
Gazi Eğitim Fakültesi
Gazi Üniversitesi

Ebru ERSAY, PhD
Associate Profesör of Early Childhood Education
Department of Primary Education
Faculty of Education
Gazi University
Ankara/TURKEY

3 Ek

EK 5. SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

...

 feyza.corapci <feyza.corapci@boun.edu.tr>
Alıcı: bana ▾

merhaba Tülay,
SYDD-30'u çalışmalarınızda kullanabilirsiniz.
Başarılar dilerim.

Feyza Çorapçı

...

2 Ek

 SYDD-30.pdf

 corapci_COGEP...

şen

1

EK 6. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

<i>Adı Soyadı</i>	TÜLAY İLHAN
<i>Doğum Yeri</i>	Beypazarı
<i>Doğum Tarihi</i>	10.05.1992

Eğitim Durumu

<i>Lise</i>	Bilal Güngör Anadolu Öğretmen Lisesi, Ankara	2010
<i>Lisans</i>	Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği	2015
<i>Yüksek Lisans</i>	Hacettepe Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi	2017
<i>Yabancı Dil</i>	İngilizce: Okuma (Çok iyi), Yazma (İyi), Konuşma (Orta)	

İş Deneyimi

<i>Çalıştığı Kurumlar</i>	Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı	2016-2017
	Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı	2017-

Akademik Çalışmalar

Yayınlar (Ulusal, uluslararası makale, bildiri, poster vb gibi.)

Banko, Ç., İlhan, T. & Şallı, F. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerinin akıllı sembol kullanımı ve televizyondan koruma yöntemleri. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 45-49.

İlhan, T. (2017). Özel Gereksinimli 3-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin stres düzeyleri ile rolleri arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Elektronik Yayın. doi:10.21565/ozelegitimdergisi.286786

İlhan, T. (2017). Özel Gereksinimli 3-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin stres düzeyleri ile rolleri arasındaki ilişki. 3. Eğitim, Kültür ve Kimlik Konferansı. Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, 12-13 Ekim 2017.

Seminer ve Çalıştaylar

Bilimsel Yazı Yazma ve Yayın Yapma, Prof. Dr. Artin Göncü Çalıştayı, Hacettepe Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, 11 Mayıs 2017.

İletişim

<i>e-Posta Adresi</i>	tulay.ilhann@gmail.com
-----------------------	------------------------

<i>Jüri Tarihi</i>	22.12.2017
--------------------	------------